บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านคุณสมบัติ ด้านความคิดเห็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ ๓ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยชีวสังคมกับยุทธศาสตร์หลักในเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคต่อยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย

ตอนที่ ๕วิเคราะห์ผลแบบสังเกต (Observation)

ตอนที่ ๖ วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์แบบเจาลึกกับพระธรรมทูต (In-depth interview)

ตอนที่ ๗ วิเคราะห์ผลจากการจัดสนทนากลุ่ม(Focus Group)

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔.๑

แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

	อายุ	ความถี่	ร้อยละ
	อายุระหว่าง ๒๕-๓๐ ปี	๑๕	๒๒.๗๓
	อายุระหว่าง ๓๑-๓๕ ปี	๑๒	๑๘.๑๘
	อายุระหว่าง ๓๖-๔๐ ปี	๑๗	๒๕.๗๖
	อายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี	๑๖	๒๔.๒๔
	สูงกว่า ๕๐ ปี	๖	๙.๐๙
	รวม	๖๖	๑๐๐.๐๐

ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามสวนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๖-๔๐ ปี จำนวน ๑๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๗๖ รองลงมาได้แก่ อายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๒๔ อายุระหว่าง ๒๕-๓๐ ปี จำนวน ๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗๓ อายุระหว่าง ๓๑-๓๕ ปี จำนวน ๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๑๘ และ อายุสูงกว่า ๕๐ ปี จำนวน ๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙.๐๙ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒

แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามพรรษา

	พรรษา	**ความถี่**	**ร้อยละ**
	ระหว่าง ๕-๑๐ พรรษา	๑๕	๒๒.๗๓
	ระหว่าง ๑๑- ๑๕ พรรษา	๒๒	๓๓.๓๓
	ระหว่าง ๑๖-๒๐ พรรษา	๒๔	๓๖.๓๖
	สูงกว่า ๒๐ พรรษา	๕	๗.๕๘
	รวม	๖๖	๑๐๐

ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามสวนใหญ่มีพรรษา ระหว่าง ๑๖-๒๐ พรรษา จำนวน ๒๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๓๖ รองลงมาได้แก่ มีพรรษาระหว่าง ๑๑- ๑๕ พรรษา จำนวน ๒๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓ มีพรรษาระหว่าง ๕-๑๐ พรรษา จำนวน ๑๔ รูป และ มีพรรษา สูงกว่า ๒๐ พรรษา จำนวน ๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๕๘ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓

แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามประสบการณ์

	ก่อนมาเป็นพระธรรมทูต/นักเผยแผ่ในอินเดียท่านเคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนหรือ ไม่?	**ความถี่**	**ร้อยละ**
	เคย	๑๐	๑๕.๑๕
	ไม่เคย	๕๖	๘๔.๘๕
	รวม	๖๖	๑๐๐

ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อน จำนวน ๕๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๘๕ ส่วนที่เคยเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศมาก่อนจำนวน ๑๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๑๕

ตารางที่ ๔.๔

แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามจำนวนปีที่เป็นพระธรรมทูต/นักเผยแผ่ในอินเดีย

	จำนวนปีที่เป็นพระธรรมทูต/นักเผยแผ่ในอินเดีย	**ความถี่**	**ร้อยละ**
	๑ ปี	๕	๗.๕๘
	๒ ปี	๑๓	๑๙.๗๐
	๓ ปี	๒๘	๔๒.๔๒
	๔ ปี	๑๒	๑๘.๑๘
	มากกว่า ๕ ปี	๘	๑๒.๑๒
	รวม	๖๖	๑๐๐

ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระธรรมทูต/นักเผยแผ่ในอินเดียมาแล้ว ๓ ปี จำนวน ๒๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔๒ รองลงมาได้แก่เป็นพระธรรมทูต/นักเผยแผ่ในอินเดียมาแล้ว ๒ ปี จำนวน ๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๗๐ เป็นพระธรรมทูต/นักเผยแผ่ในอินเดียมาแล้วมากกว่า ๕ ปี จำนวน ๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๑๒ และ เป็นพระธรรมทูต/นักเผยแผ่ในอินเดียมาแล้ว ๑ ปี จำนวน ๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๕๘ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕

แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษาสายปริยัติ

	ระดับการศึกษาสายสามัญ	**ความถี่**	**ร้อยละ**
	ปริญญาตรี	๒๐	๓๐.๓๐
	สูงกว่าปริญญาตรี	๔๖	๖๙.๗๐
	รวม	๖๖	๑๐๐

ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๔๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๗๐ และระดับปริญญาตรี จำนวน ๒๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๓๐

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านคุณสมบัติ ด้านความคิดเห็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ ๔.๖

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านคุณสมบัติของพระธรรมทูตในอินเดีย โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ที่	ด้านคุณสมบัติ	n = ๖๖		การแปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	
๑	ความรู้เกี่ยวกับประเทศอินเดีย	๓.๓๘	๐.๗๔	ปานกลาง
๒	ความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินเดีย	๓.๓๐	๐.๔๖	ปานกลาง
๓	ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในอินเดีย	๓.๓๐	๐.๖๑	ปานกลาง
๔	ความรู้ความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ	๓.๒๓	๐.๗	ปานกลาง
๕	ท่านมีแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในอินเดียอย่างชัดเจน	๓.๓๘	๐.๗๔	ปานกลาง
๖	วัด/สถานที่พำนักที่ท่านอยู่มีการกำหนดนโยบาย เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๓๖	๐.๘๕	ปานกลาง
๗	การปฏิบัติศาสนกิจของท่านขึ้นอยู่กับศรัทธาของพุทธศาสนิกชน	๓.๒๓	๐.๙๗	ปานกลาง
๘	การมาปฏิบัติศาสนกิจที่นี้ทำให้สภาวะของท่านรู้สึกต่อพุทธศาสนาดีขึ้น	๔.๐๘	๐.๘๓	มาก

ที่	ด้านคุณสมบัติ	n = ๖๖ $\overline{X}$	S.D.	การแปลผล
๙	ท่านรู้สึกว่าการมาปฏิบัติพระธรรมทูต ทำให้ท่านรู้ความสามารถของตนเองด้อยลง	๒.๒๑	๑.๑๓	น้อย
๑๐	ท่านรู้สึกขาดความมั่นใจเมื่อต้องการสนทนาธรรมกับชาวต่างชาติ	๒.๖๑	๑.๐๑	ปานกลาง
๑๑	ท่านพร้อมที่จะแสดงบทบาทผู้นำทาง จิตใจตลอดเวลา	๓.๘๓	๐.๘๗	มาก
๑๒	ท่านคิดว่าตนเองสามารถนำเสนอ ความคิดให้คนอินเดียยอมรับ	๓.๓๒	๐.๘๓	ปานกลาง
๑๓	ท่านคิดว่าตนเองเป็นที่ยอมรับของ คนอินเดียส่วนในอินเดีย	๓.๒๑	๑.๑๓	ปานกลาง
๑๔	ท่านคิดว่าตนเองเป็นที่ยอมรับของ คนต่างชาติ	๓.๓๐	๑.๐๗	ปานกลาง
๑๕	ท่านต้องขวนขวายเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในอินเดียอยู่ตลอดเวลา	๔.๒๔	๑.๐๕	มาก
๑๖	งานพระธรรมทูตจำเจน่าเบื่อหน่าย	๑.๙๔	๐.๙๓	น้อย
๑๗	ท่านรู้สึกเบื่อที่ต้องคอยเอาใจใสดูแล ผู้คนที่มาวัด	๒.๑๗	๑.๐๓	น้อย
๑๘	พระธรรมทูตในอินเดียมีการแบ่งเป็นพรรคเป็นพวกกัน	๓.๔๑	๑.๓๕	ปานกลาง
๑๙	คนอินเดียส่วนใหญ่ไม่ค่อยศรัทธาพระธรรมทูต	๒.๗๐	๑.๓๒	ปานกลาง
๒๐	พระธรรมทูตไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กับชาวต่างชาติ	๓.๑๑	๑.๑	ปานกลาง
๒๑	วัดยังไม่ค่อยมีบทบาทกับชุมชนรอบวัดมากนัก	๓.๑๘	๑.๓๑	ปานกลาง
๒๒	พระธรรมทูตสามารถปรับตัวได้ดีกับวัฒนธรรมแบบอินเดีย	๒.๙๗	๑.๒๖	ปานกลาง
๒๓	ท่านยอมรับมุมมองและวิธีการที่แตกต่างกันไป	๓.๕๓	๐.๖๔	มาก
๒๔	ท่านได้ใช้เทคนิคและความคิดใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหา	๓.๙๑	๐.๘๔	มาก
๒๕	ท่านมีโอกาสใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน	๓.๓๕	๑.๒๕	ปานกลาง
๒๖	ท่านมีการวางแผนก่อนการดำเนินการต่าง ๆ อยู่เสมอ	๓.๕๓	๐.๙๓	มาก
๒๗	ท่านมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ	๓.๓๖	๑.๐๙	ปานกลาง
๒๘	ท่านรู้สึกว่าตนเองจัดการกับเวลาได้อย่างเหมาะสม	๓.๓๐	๐.๙๑	ปานกลาง
๒๙	ท่านวางแผนและตั้งเป้าหมายสำหรับการเผยแผ่พุทธศาสนา	๓.๙๑	๐.๙๒	มาก
๓๐	ท่านกำหนดวิสัยทัศน์ในการปฏิบัติ หน้าที่เป็นของตนเอง	๓.๗๙	๐.๙	มาก

ที่	ด้านคุณสมบัติ	n = ๖๖		การแปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	
๓๑	ท่านพร้อมที่จะเสียประโยชน์ระยะสั้นเพื่อประโยชน์ระยะยาว	๓.๙๘	๐.๙๗	มาก
๓๒	ท่านสามารถตัดสินใจดำเนินการ ต่าง ๆได้ด้วยตนเอง	๓.๕๓	๑.๐๑	มาก
๓๓	ท่านจะประเมินข้อดีข้อเสียอย่าง รอบคอบก่อนตัดสินใจ	๓.๘๓	๐.๗๘	มาก
๓๔	ท่านมักจะได้รับการกระตุ้นจากชาวอินเดียอยู่เสมอ	๓.๔๗	๑.๐๑	ปานกลาง
๓๕	ท่านรู้และเข้าใจจุดเด่น - จุดด้อย ของตนเอง	๓.๗๖	๐.๗	มาก
๓๖	ท่านรู้ความต้องการและความรับผิดชอบของตนเอง	๓.๘๓	๐.๗๘	มาก
๓๗	ท่านเป็นคนที่มีความมั่นใจในตนเองสูง	๓.๙๒	๐.๖๒	มาก
๓๘	ท่านมักจะได้รับความไว้ใจในการให้คำปรึกษาต่าง ๆ แก่คนที่มาวัด	๓.๕๓	๑.๐๘	มาก
๓๙	ท่านคำนึงถึงความเสมอภาคเป็น อันดับแรกไม่ว่าคนอินเดียหรือต่างชาติ	๓.๙๒	๐.๗๓	มาก
๔๐	ท่านรู้สึกผูกพันอย่างยิ่งกับการเป็น พระธรรมทูตในอินเดีย	๓.๖๘	๐.๙๑	มาก
	รวม	๓.๓๙	๐.๔๓	**ปานกลาง**

ผลการวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านคุณสมบัติของพระธรรมทูตในอินเดีย โดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =๓.๓๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด สามอันดับแรก ได้แก่ ท่านต้องขวนขวายเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในอินเดียอยู่ตลอดเวลา ($\overline{X}$ =๔.๒๔) รองลงมา คือ การมาปฏิบัติศาสนกิจที่นี้ทำให้สภาวะของท่านรู้สึกต่อพุทธศาสนาดีขึ้น ($\overline{X}$ =๔.๐๘) และท่านพร้อมที่จะเสียประโยชน์ระยะสั้นเพื่อประโยชน์ระยะยาว ($\overline{X}$ =๓.๙๘) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อย เรียงลำดับจากสามอันดับสุดท้าย ได้แก่ งานพระธรรมทูตจำเจน่าเบื่อหน่าย ($\overline{X}$ =๑.๙๔) ท่านรู้สึกเบื่อที่ต้องคอยเอาใจใส่ดูแล ผู้คนที่มาวัด ($\overline{X}$ =๒.๑๗) และ ท่านรู้สึกว่าการมาปฏิบัติพระธรรมทูต ทำให้ท่านรู้ความสามารถของตนเองด้อยลง ($\overline{X}$ =๒.๒๑) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความคิดเห็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอินเดีย โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ที่	ความคิดเห็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	n = ๖๖		การแปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	
๑	มีความรับผิดชอบด้านการเผยแผ่	๓.๕๑	๐.๖๓	มาก
๒	มีทัศนคติที่ดีต่อการรับผิดชอบในการทำงานเป็นพระธรรมทูต	๓.๖๑	๐.๖๓	มาก
๓	สามารถสื่อสารโดยการพูดภาษาอังกฤษได้	๓.๑๕	๑.๐๓	ปานกลาง
๔	สามารถสื่อสารโดยการเขียนภาษาอังกฤษได้	๓.๒๓	๐.๘๕	ปานกลาง
๕	สามารถประยุกต์ใช้ความรู้มาสู่การ ปฏิบัติงานได้	๓.๕๓	๐.๖๔	มาก
๖	ทุ่มเทกำลังกายและใจให้กับภารกิจในการเผยแผ่	๓.๘๓	๐.๗๘	มาก
๗	เคยเปลี่ยนสถานที่อยู่จำพรรษา	๒.๗๔	๑.๓๓	ปานกลาง
๘	ให้ความเป็นกันเองกับชาวอินเดียที่มาวัดอย่างเสมอภาค	๓.๗๐	๐.๘๒	มาก
๙	สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้	๓.๗๐	๐.๖๑	มาก
๑๐	แสดงออกต่อศีลธรรมอันดีงามในพระพุทธศาสนา	๓.๘๕	๐.๖๖	มาก
๑๑	มีความสามารถในด้านสังคมสงเคราะห์	๓.๖๒	๐.๙๒	มาก
๑๒	มีความสามารถในการให้การศึกษาสงเคราะห์	๓.๗๐	๐.๙๑	มาก
๑๓	การปฏิบัติงานด้วยกันเป็นทีม	๓.๔๗	๑.๐๑	มาก
๑๔	พระธรรมทูตทำงานกันอย่างต่อเนื่อง	๓.๖๒	๐.๙๒	มาก
	รวมค่าเฉลี่ย	๓.๕๕	๐.๕๘	**มาก**

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความคิดเห็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอินเดีย ด้านความคิดเห็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=๓.๕๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เรียงลำดับจากสามอันดับแรก ได้แก่ มีความรับผิดชอบด้านการเผยแผ่ ($\overline{X}$=๓.๙๑) รองลงมา คือ แสดงออกต่อศีลธรรมอันดีงามในพระพุทธศาสนา ($\overline{X}$=๓.๘๕) และ ทุ่มเทกำลังกายและใจให้กับภารกิจในการเผยแผ่ ($\overline{X}$=๓.๘๓) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยเรียงลำดับจากสามอันดับสุดท้าย ได้แก่ เคยเปลี่ยนสถานที่อยู่จำ

พรรยา ($\overline{X}$ =๒.๗๔) สามารถสื่อสารโดยการพูดภาษาอังกฤษได้ ($\overline{X}$ =๓.๑๕) และ สามารถสื่อสารโดยการเขียนภาษาอังกฤษได้ ($\overline{X}$ =๓.๒๓) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอินเดีย โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ที่	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	n = ๖๖		การแปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	
๑	ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนชาวอินเดีย	๓.๐๐	๐.๘๘	ปานกลาง
๒	ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนชาวต่างชาติได้	๒.๘๓	๐.๘๗	น้อย
๓	เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธในอินเดีย	๓.๑๔	๐.๙๖	ปานกลาง
๔	เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธต่างชาติในอินเดีย	๓.๐๖	๑.๐๑	ปานกลาง
๕	เป็นศูนย์กลางเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมไทยแก่ชาวไทยในอินเดีย	๓.๓๒	๐.๘๓	ปานกลาง
๖	เป็นศูนย์กลางเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมแก่ชาวต่างชาติในอินเดีย	๓.๑๕	๑.๑๗	ปานกลาง
๗	ได้ประกาศเกียรติคุณของชาติให้ประจักษ์แก่คนต่างชาติในอินเดีย	๓.๑๗	๑.๐๓	ปานกลาง
๘	ได้ประกาศเกียรติคุณของพระพุทธศาสนาให้ประจักษ์แก่คนในอินเดีย	๓.๔๗	๑.๒๒	ปานกลาง
๙	ได้ประกาศเกียรติคุณของพระธรรมทูตไทยให้ประจักษ์แก่คนต่างชาติในอินเดีย	๓.๐๘	๑.๒๗	ปานกลาง
๑๐	ได้ประกาศเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์ให้ประจักษ์แก่คนในอินเดีย	๓.๔๗	๑.๓๔	ปานกลาง
๑๑	เผยแผ่ศีลธรรมทางสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์	๑.๖๘	๐.๙๑	น้อยที่สุด
๑๒	เผยแผ่ศีลธรรมทางสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ	๒.๔๔	๑.๑๐	น้อย
๑๓	เผยแผ่ศีลธรรมทางวิทยุกระจายเสียงในชุมชน	๑.๖๘	๐.๙๑	น้อยที่สุด
๑๔	จัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรม	๒.๙๒	๐.๘๓	ปานกลาง
๑๕	จัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามนโยบายของรัฐชุมชน	๒.๗๔	๑.๒๗	ปานกลาง
	รวม	**๒.๘๘**	**๑.๐๔**	**ปานกลาง**

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความคิดเห็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอินเดียด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = ๒.๘๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบ จากข้อคำถามที่ว่า ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนชาวอินเดียมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =๓.๐๐) จากข้อคำถามที่ว่า เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธในอินเดียมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =๓.๑๔) จากข้อคำถามที่ว่า เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธต่างชาติในอินเดียมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =๓.๐๖) จากข้อคำถามที่ว่า เป็นศูนย์กลางเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมไทยแก่ชาวไทยในอินเดียมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = ๓.๓๒) จากข้อคำถามที่ว่า เป็นศูนย์กลางเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมแก่ชาวต่างชาติในอินเดียมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =๓.๑๕) จากข้อคำถามที่ว่า ได้ประกาศเกียรติคุณของชาติให้ประจักษ์แก่คนต่างชาติในอินเดียมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =๓.๑๗) จากข้อคำถามที่ว่า ได้ประกาศเกียรติคุณของพระพุทธศาสนาให้ประจักษ์แก่คนในอินเดียมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =๓.๔๗) ได้ประกาศเกียรติคุณของพระธรรมทูตไทยให้ประจักษ์แก่คนต่างชาติในอินเดียมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =๓.๐๘) จากข้อคำถามที่ว่า ได้ประกาศเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์ให้ประจักษ์แก่คนในอินเดียมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =๓.๔๗) จากข้อคำถามที่ว่า จัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =๒.๙๒) จากข้อคำถามที่ว่า จัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามนโยบายของรัฐ/ชุมชนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = ๒.๗๔) จากข้อคำถามที่ว่า เผยแผ่ศีลธรรมทางสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =๒.๔๔) จากข้อคำถามที่ว่า ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนชาวต่างชาติได้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ =๒.๘๓) จากข้อคำถามที่ว่า เผยแผ่ศีลธรรมทางสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\overline{X}$ =๑.๖๘) จากข้อคำถามที่ว่า เผยแผ่ศีลธรรมทางวิทยุกระจายเสียงในชุมชนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\overline{X}$ =๑.๖๘)

ตารางที่ ๔.๕

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความคิดเห็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอินเดีย โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการศึกษา

ที่	ด้านการศึกษา	n = ๖๖		การแปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	
๑	ท่านได้สนับสนุนทุนการศึกษาให้เด็กและเยาวชน	๒.๗๔	๑.๑๔	ปานกลาง
๒	ได้ช่วยเหลือวัสดุ อุปกรณ์การเรียน การสอน และสิ่งการเรียนรู้อื่น	๒.๘๕	๑.๑๗	ปานกลาง
๓	มีโครงการจัดแหล่งสถานที่การเรียนการสอนหลักธรรมภายในวัด	๒.๗๔	๑.๓๓	ปานกลาง
๔	ได้ส่งเสริมจัดกิจกรรมการบูรณาการเรียนรู้ภายในวัดและชุมชน	๒.๗๔	๑.๑๔	ปานกลาง
๕	ได้หาแหล่งทุนสนับสนุนแก่เด็กด้านการศึกษา	๒.๖๗	๑.๐๕	ปานกลาง
๖	ได้เสนอการแนะแนวอบรมด้านวิชาการแก่คนในอินเดียและคนในชุมชน	๒.๔๔	๐.๘๖	น้อย
๗	การจัดให้มีการเรียนการสอนหลักปริยัติธรรมให้บรรพชิตและคฤหัสถ์	๒.๗๔	๑.๑๔	ปานกลาง
๘	ส่งเสริมการเรียนรู้ของคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ	๒.๘๒	๐.๕๘	ปานกลาง
๙	ผู้บริหารระดับสูงให้การช่วยเหลือด้านการศึกษาของหน่วยงานของท่าน	๒.๖๗	๑.๒๒	ปานกลาง
	รวม	**๒.๗๒**	**๑.๑๑**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ ๔.๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอินเดีย ด้านการศึกษา โดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=๒.๗๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ในคำถามที่ว่า ท่านได้สนับสนุนทุนการศึกษาให้เด็กและเยาวชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=๒.๗๔) ในคำถามที่ว่า ได้ช่วยเหลือวัสดุ อุปกรณ์การเรียน การสอน และสิ่งการเรียนรู้อื่น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=๒.๘๕) ในคำถามที่ว่า มีโครงการจัดแหล่งสถานที่การเรียนการสอนหลักธรรมภายในวัด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=๒.๗๔) ในคำถามที่ว่า ได้ส่งเสริมจัดกิจกรรมการบูรณาการเรียนรู้ภายในวัดและชุมชนมีค่าเฉลี่ยอยู่

ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=๒.๗๔) ในคำถามที่ว่า ได้หาแหล่งทุนสนับสนุนแก่เด็กด้านการศึกษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=๒.๖๗) ในคำถามที่ว่า การจัดให้มีการเรียนการสอนหลักปริยัติธรรมให้บรรพชิตและคฤหัสถ์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=๒.๗๔) ในคำถามที่ว่า ส่งเสริมการเรียนรู้ของคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=๒.๘๒) ในคำถามที่ว่า ผู้บริหารระดับสูงให้การช่วยเหลือด้านการศึกษาของหน่วยงานของท่านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=๒.๖๗) และในคำถามที่ว่า ได้เสนอการแนะแนวอบรมด้านวิชาการแก่คนในอินเดียและคนในชุมชนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=๒.๔๔)

ตารางที่ ๔.๑๐

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความคิดเห็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอินเดีย โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านการสงเคราะห์

ที่	ด้านการสงเคราะห์	n = ๖๖		การแปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	
๑	จัดโครงการส่งเสริมชาวบ้านพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน	๒.๗๔	๐.๘๓	ปานกลาง
๒	ส่งเสริมชาวบ้านให้มีอาชีพเสริม	๒.๔๔	๑.๑๐	น้อย
๓	กิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการออมทรัพย์	๒.๔๔	๐.๙๕	น้อย
๔	ให้การส่งเสริมอุดหนุนทุนโครงการพัฒนา หมู่บ้านเพื่อชุมชน	๒.๕๒	๑.๑๐	น้อย
๕	เป็นแกนนำในการสงเคราะห์ประชาชนเมื่อประสบภัยพิบัติ	๒.๗๔	๐.๙๒	ปานกลาง
๖	จัดกิจกรรมช่วยเหลือด้านสุขภาพชุมชน	๒.๗๔	๑.๐๐	ปานกลาง
๗	จัดหาปัจจัยสี่ เช่น อาหารเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคและที่อยู่อาศัย	๓.๒๗	๑.๓๐	ปานกลาง
๘	ส่งเสริมประชาชนลดละเลิกอบายมุขสิ่งเสพติดให้โทษ	๓.๒๐	๑.๒๘	ปานกลาง
๙	จัดหาทุนสนับสนุนประชาชนสร้างสาธารณประโยชน์	๒.๙๗	๑.๐๗	ปานกลาง
๑๐	จัดโครงการพัฒนาคุณภาพการประกอบอาชีพเพื่อช่วยเหลือชุมชน วัด บ้าน โรงเรียน	๓.๐๕	๑.๒๓	ปานกลาง
	รวม	**๒.๘๑**	๑.๐๗	**ปานกลาง**

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอินเดีย ด้านการสงเคราะห์โดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=๒.๘๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เรียงลำดับสามอันดับแรกได้แก่ ได้ประกาศเกียรติคุณของพระพุทธศาสนาให้ประจักษ์แก่คนในอินเดีย ($\overline{X}$=๓.๔๗) เป็นศูนย์กลางเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมไทยแก่ชาวไทยในอินเดีย ($\overline{X}$=๓.๓๒) และ จัดหาปัจจัยสี่ เช่น อาหารเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ($\overline{X}$=๓.๒๗) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เรียงลำดับจากสามอันดับสุดท้าย ได้แก่ เผยแผ่ศีลธรรมทางสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์ และ เผยแผ่ศีลธรรมทางวิทยุกระจายเสียงในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\overline{X}$=๑.๖๘) เผยแผ่ศีลธรรมทางสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ,ได้เสนอการแนะแนวอบรมด้านวิชาการแก่คนในอินเดียและคนในชุมชน, ส่งเสริมชาวบ้านให้มีอาชีพเสริม และกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการออมทรัพย์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\overline{X}$=๒.๔๔) และ ให้การส่งเสริมอุดหนุนทุนโครงการพัฒนา หมู่บ้าน เพื่อชุมชน ($\overline{X}$=๒.๕๒) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความคิดเห็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอินเดีย โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน **โดยรวม**

ที่	ด้านโดยรวม	n = ๖๖		การแปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	
	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๒.๘๘	๑.๐๔	ปานกลาง
	ด้านการศึกษา	๒.๗๒	๑.๑๑	ปานกลาง
	ด้านการสงเคราะห์	๒.๘๑	๑.๐๗	ปานกลาง
	รวม	**๒.๘๐**	**๑.๐๗**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอินเดีย โดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=๒.๘๐) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=๒.๘๘) ด้านการศึกษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=๒.๗๒) และด้านสังคมสงเคราะห์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=๒.๘๑)

ตอนที่ ๓ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยชีวสังคมกับยุทธศาสตร์หลักในเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ตารางที่ ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยชีวสังคมกับยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยชีวสังคมกับยุทธศาสตร์หลักในเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
	การเผยแผ่พระพุทธศาสนา		**การศึกษา**		**การสงเคราะห์**	
	ค่าเฉลี่ย	สถิติทดสอบ	ค่าเฉลี่ย	สถิติทดสอบ	ค่าเฉลี่ย	สถิติทดสอบ
อายุ	1.939 .095	F= 20.406***	1.205 .244	F= 4.941***	1.636 .244	F= 6.712***
พรรษา	1.963 .091	F=21.635***	1.130 .257	F=4.390***	1.920 .192	F=9.985***
ก่อนมาเป็นพระธรรมทูต	.361 .615	t= -.639***	.361 .626	t= -.742***	.361 .677	t= -.543***
จำนวนปีที่เป็นพระธรรมทูต	2.424 .208	F= 11.636***	4.094 .083	F= 49.259***	2.743 .268	F= 10.249***
ระดับการศึกษา	3.045 .337	F= 9.033**	.237 .394	F= .602	.534 .457	F= 1.168
คุณสมบัติของพระธรรมทูต	.068 .384	F=.176	.097 .396	F=.246	1.558 .441	F=3.535
ความคิดเห็นด้านการเผยแผ่	5.165 .304	F=16.989***	.237 .394	F=.602	3.794 .406	F=9.348 ***

จากตารางที่ ๔.๑๒ แสดงให้เห็นว่า **อายุของพระธรรมทูต**พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาและการสงเคราะห์ทุกด้านอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอายุของของพระธรรมทูต มีส่วนสำคัญต่อการจัดการยุทธศาสตร์หลักในเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับแผนนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและองค์กรการบริหารงานคณะสงฆ์

ส่วนจำนวนพรรษาของพระธรรมทูตพบว่า จำนวนพรรษาของพระธรรมทูตมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาและการสงเคราะห์ทุกด้านอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจำนวนพรรษาของพระธรรมทูต มีส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมคณะสงฆ์โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ความเป็นพระธรรมทูต ถ้ามีอายุพรรษามากย่อมเกิดประสบการณ์มากขึ้น ความรับผิดชอบและการตระหนักรู้ก็มากขึ้นทำให้ส่งผลโดยตรงต่อยุทธศาสตร์หลักในเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ก่อนมาเป็นพระธรรมทูต พบว่า มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาและการสงเคราะห์ทุกด้านอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าก่อนมาเป็นพระธรรมทูต ประสบการณ์ของพระธรรมทูต มีส่วนสำคัญต่อการจัดการยุทธศาสตร์หลักในเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะพระธรรมทูตที่อยู่ประจำในต่างประเทศหลายปี ซึ่งจะสามารถพัฒนาการเผยแผ่ การจัดการศึกษาและสังคมสงเคราะห์ได้อย่างหลากหลาย แต่ถ้าการอยู่ไม่นาน โอกาสที่จะทำงานต่อผลงานก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้

จำนวนปีที่เป็นพระธรรมทูต พบว่า มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาและการสงเคราะห์ทุกด้านอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจำนวนปีที่เป็นพระธรรมทูต มีส่วนสำคัญต่อการบริหารจัดการยุทธศาสตร์หลักในเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งจากการเก็บข้อมูล ผู้ที่มีประสบการณ์อยู่ในต่างประเทศนานๆ สามารถสร้างเครือข่าย รูปแบบการเผยแผ่ได้เป็นอย่างดี

ส่วนด้านการศึกษา พบว่า พระธรรมทูตเกี่ยวกับด้านการศึกษา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับกับปัจจัยด้าน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพียงอย่างเดียว ส่วนปัจจัยด้านการศึกษาและการสงเคราะห์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการศึกษาของพระธรรมทูต ไม่มีผลต่อยุทธศาสตร์หลักในเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะโดยหลักพื้นฐานการเข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ดำเนินตามรอยทางที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ ก็สามารถเป็นนักเผยแผ่ที่ดีได้

คุณสมบัติของพระธรรมทูต พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาและการสงเคราะห์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคุณสมบัติของพระธรรมทูต จะเป็นพฤติกรรมลักษณ์ อัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล จึงไม่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ในแง่ของยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศษสนา

ความคิดเห็นด้านการเผยแผ่ พบว่า พระธรรมทูตมีความคิดเห็นด้านการเผยแผ่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการสงเคราะห์ ส่วนด้านการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์หลักนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเผยแผ่เป็นหน้าที่หลักของพระธรรมทูต

นอกจากนั้นจำต้องมีการสงเคราะห์ชาวบ้านได้ด้วย ดังนั้นจึงมีส่วนสำคัญต่อการจัดการยุทธศาสตร์หลักในเผยแผ่พระพุทธศาสนา

สรุป โดยภาพรวม ปัจจัยชีวสังคมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาและการสงเคราะห์เกือบทุกด้านอย่างเห็นได้ชัด ยกเว้นปัจจัยด้านการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า พระธรรมทูตที่ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนหนึ่งยังเป็นผู้มีการศึกษาในระดับหนึ่งเท่านั้น ยังไม่สามารถที่จะเป็นผู้ให้การศึกษาได้เท่าที่ควร เพราะบางครั้งพระธรรมทูตยังเป็นนักศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ในอินเดีย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ในสิ่งที่ไม่มีความสัมพันธ์ด้านการศึกษา อาจเป็นเพราะว่า พระธรรมทูตไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาอยู่ในระดับใด จึงมีความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกับปัจจัยด้านนี้

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคต่อยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย

ตารางที่ ๔.๑๓

แสดงผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะอื่นๆของปัญหาและอุปสรรคต่อด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษา ด้านการสงเคราะห์ ในยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
๑	**ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** ควรจะมีพระธรรมทูตเพิ่มมากขึ้น ในการประกาศพระพุทธศาสนา เพราะปัจจุบันมีจำนวนน้อยมาก ไม่เหมือนที่อยู่ในประเทศอื่น	๒๐
๒	ควรจะมีพระธรรมทูตที่จะได้รับการศึกษาอบรม และปฏิบัติธรรมได้จริงมาช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินเดีย	
๓	ควรมีการทำงานเป็นทีมให้เป็นไปอย่างพร้อมเพรียงเสมอภาคกัน และมีเป้าหมายเดียวกัน	
๔	ควรมีการติดต่อเชื่อมโยงโดยการสร้างเครือข่ายชาวพุทธระดับนานาชาติ องค์กรทางพระพุทธศาสนาและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	
๕	ควรจะสร้างยุทธศาสตร์ ให้ควบคลุมทุกมิติ เพื่อประโยชน์ของพุทธศาสนิกชน	
๖	พระไทยไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาฮินดู เพราะส่วนมากจะเป็นชนชั้นล่างมากกว่า พระไทยภาษาอังกฤษยังไม่พร้อม การใช้ภาษาต้องเข้าใจกัน และสื่อสารกับเขาได้	

๗	ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอินเดียนับถือศาสนาฮินดู และศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เมืองพารณสี พวกเขาจะยึดมั่นในศาสนาของพวกเขามาก	
๘	ขาดงบประมาณในการเผยแผ่ และขาดบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ ผู้ใหญ่ไม่เอาใจใส่ และขาดความเข้าใจ ในการเผยแผ่ที่ชัดเจน	
ลำดับที่	**ข้อเสนอแนะ**	**จำนวน (คน)**
๙	ปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่ผู้บริหารระดับสูงของคณะสงฆ์ไทยไม่ค่อยสนับสนุน และเปิดโอกาสให้พระมีความรู้เท่าไร และจะกีดกันไม่ให้มาศึกษาต่อ เพราะฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงล้าหลัง และด้อยกว่าศาสนาอื่น	
๑๐	**ด้านการศึกษา** ควรมีการแนะแนวอบรมด้านวิชาการเกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาแก่คนในชุมชนมากขึ้น	๑๕
๑๑	ควรให้การสนับสนุนทุนการศึกษาให้เด็กและเยาวชน โดยเฉพาะชาวพุทธที่เกิดใหม่	
๑๒	ควรให้มีโครงการจัดแหล่งสถานที่การเรียนการสอนหลักธรรมภายในวัด	
๑๓	ควรมีการสร้างเครือข่ายศูนย์การศึกษา เพื่อจะเพิ่มระบบการจัดการที่ดีขึ้น	
๑๔	ควรมีหน่วยงาน หรือมหาวิทยาลัยมาสนับสนุนทางการศึกษาโดยตรง	
๑๕	นอกจากพระธรรมทูตจะสำเร็จการศึกษาทางธรรมแล้วยังจำเป็นต้องเรียนทางโลกควบคู่กันไปด้วยเพื่อให้งานประกาศพระศาสนาให้เป็นไปด้วยนั้น รวมถึงจัดรักษาที่จะนำมาใช้กับคนในท้องที่นั้น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากผู้คนในท้องที่ที่ต่างกัน ก็อาจมีแนวคิดที่ต่างกัน มีระเบียบปฏิบัติที่ต่างกัน	
๑๖	การศึกษามีอุปสรรคเรื่องภาษาพูดและภาษาเขียนเรื่องอารมณ์ก็มีอุปสรรคศาสนามีอุปสรรคมาก เพราะวันหยุดของชาวอินเดียของสาสนามีมากจึงหยุดบ่อยมาก	
๑๗	พระธรรมทูตที่ส่งมามีจำนวนน้อย และขาดทักษะด้านภาษาท้องถิ่นของชาวอินเดีย ขาดงบประมาณสนับสนุน ผู้ใหญ่ไม่เอาใจใส่	
๑๘	พระธรรมทูตส่วนใหญ่อยู่ที่วัด ภาษาอังกฤษยังไม่ถนัด และเพียงพอจะสื่อสารกับนักเรียนได้ พระธรรมทูตมีเป้าหมายไม่ชัดเจนในการเผยแผ่	
๑๙	ปัญหาด้านการศึกษา ซึ่งตรงนี้เป็นส่วนสำคัญอีกส่วนที่ต้องตระหนักปัญหาในการสื่อสารหรือด้านภาษาในการใช้เผยแผ่	

๒๐	การต้องใช้เวลาในการเข้าถึง เข้าใจ และต้องอดทนสูงในการทำงานของพระธรรมทูตส่วนใหญ่อดทนต่ำ และทำงานไม่ต่อเนื่อง เจตนาเผยแผวัฒนธรรมไทยมากกว่าพระพุทธศาสนา และบางครั้งปกตินิสัยคนไทยชอบจับผิด ริษยา ขัดขากันเอง เห็นใครเก่งกว่ามักสกัดดาวรุ่ง	
ลำดับที่	**ข้อเสนอแนะ**	**จำนวน (คน)**
๒๑	**ด้านการสงเคราะห์** ควรมีกองทุนเพื่อการสงเคราะห์ในนามพุทธศาสนาระดับนานาชาติ	๑๗
๒๒	ควรจะมีกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการออมทรัพย์	
๒๓	ควรจะจัดกิจกรรมช่วยเหลือด้านสุขภาพชุมชน ในเขตพื้นที่มีวัดไทยตั้งอยู่	
๒๔	ควรให้มีการส่งเสริมอุดหนุนทุนโครงการพัฒนา หมู่บ้าน เพื่อชุมชน	
๒๕	ควรจัดตั้งองค์กรเพื่อเป็นแกนนำในการสงเคราะห์ประชาชนเมื่อประสบภัยพิบัติ	
๒๖	งานในส่วนนี้พระธรรมทูตในอินเดียก็ทำเป็นประจำอยู่แล้วเช่น ในวันสำคัญต่างๆเป็นต้นว่าวันวิสาขบูชา มาฆบูชา อาสาฬหบูชาวันที่ ๑๒ สิงหาคมเป็นต้น	
๒๗	ด้านสังคมสงเคราะห์ชาวอินเดียยอมรับด้านนี้มากถ้าเราจะเผยแผ่ให้พระพุทธศาสนาเพิ่มมายังถิ่นมาตุภูมิอีกครั้งวิธีการนี้ ถือว่าจะต้องถึงชาวอินเดียได้มากที่สุด	
๒๘	ปัญหาความยากจนเราต้องใช้พวกเขาให้รู้จักหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองไม่หวังเพียงการช่วยเหลือจากพวกเราเท่านั้น	
๒๙	พระธรรมทูตต้องทำงานอย่างหนักต้องทุ่มเทและมีฉันทะในการทุ่มเททำงานถวายพระพุทธศาสนาอย่างจริงใจไร้สิ่งแอบแฝงและต้องพร้อมในการดำเนินงาน	
๓๐	ปัญหาและอุปสรรคคือเราอยากให้เขาประกาศตนเป็นชาวพุทธซึ่งเขาคิดว่าเหมือนของเขาเขายังไม่เข้าใจและบางทีมันอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเขาด้วย	
๓๑	หลักที่ใช้ในการส่งเสริมด้านนี้ และมีปัญหาด้านอุปสรรคมากมายเรื่องทุนทรัพย์แม้ตัวพระนักศึกษาเองก็แทบจะเย่อเกี่ยวกับทุนการศึกษาตนเองเพราะคณะสงฆ์ไทยไม่มีทุนหลักให้พระที่ไปเรียนต่อที่อินเดียต้องสอบชิงทุนเอาเอง หรือต้องแสวงหาทุนด้วยตนเอง	
	รวม	**๕๒**

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ **ด้านการเผยแผ่** ควรจะมีพระธรรมทูตเพิ่มมากขึ้น ในการประกาศพระพุทธศาสนา เพราะปัจจุบันมีจำนวนน้อยมาก ไม่เหมือนที่อยู่ในประเทศอื่น ควรจะมีพระธรรมทูตที่จะได้รับการศึกษาอบรมและปฏิบัติธรรมได้จริงมาช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินเดีย ควรมีการทำงานเป็นทีมให้เป็นไปอย่างพร้อมเพรียงเสมอภาคกัน และมีเป้าหมายเดียวกัน ควรมีการติดต่อเชื่อมโยงโดยการสร้างเครือข่ายชาวพุทธระดับนานาชาติ องค์กรทางพระพุทธศาสนาและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรจะสร้างยุทธศาสตร์ ให้ควบคลุมทุกมิติ เพื่อประโยชน์ของพุทธศาสนิกชน พระไทยไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาฮินดู เพราะส่วนมากจะเป็นชนชั้นล่างมากกว่า พระไทยภาษาอังกฤษยังไม่พร้อม การใช้ภาษาต้องเข้าใจกัน และสื่อสารกับเขาได้ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอินเดียนับถือศาสนาฮินดู และศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เมืองพาราณสี พวกเขาจะยึดมั่นในศาสนาของพวกเขามาก ขาดงบประมาณในการเผยแผ่ และขาดบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ ผู้ใหญ่ไม่เอาใจใส่ และขาดความเข้าใจ ในการเผยแผ่ที่ชัดเจน และปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่ผู้บริหารระดับสูงของคณะสงฆ์ไทยไม่ค่อยสนับสนุน และเปิดโอกาสให้พระมีความรู้เท่าไร และจะกีดกันไม่ให้มาศึกษาต่อ เพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงล้าหลัง และด้อยกว่าศาสนาอื่น จำนวน ๒๐ คน

รองลงมาได้แก่ **ด้านการศึกษา** ควรมีการแนะแนวอบรมด้านวิชาการเกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาแก่คนในชุมชนมากขึ้น ควรให้การสนับสนุนทุนการศึกษาให้เด็กและเยาวชน โดยเฉพาะชาวพุทธที่เกิดใหม่ ควรให้มีโครงการจัดแหล่งสถานที่การเรียนการสอนหลักธรรมภายในวัด ควรมีการสร้างเครือข่ายศูนย์การศึกษา เพื่อจะเพิ่มระบบการจัดการที่ดีขึ้น ควรมีหน่วยงาน หรือมหาวิทยาลัยมาสนับสนุนทางการศึกษาโดยตรง นอกจากพระธรรมทูตจะสำเร็จการศึกษาทางธรรมแล้วยังจำเป็นต้องเรียนทางโลกควบคู่กันไปด้วยเพื่อให้งานประกาศพระศาสนาให้เป็นไปด้วยนั้น รวมถึงจัดรักษาที่จะนำมาใช้กับคนในท้องที่นั้น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากผู้คนในท้องที่ที่ต่างกัน ก็อาจมีแนวคิดที่ต่างกัน มีระเบียบปฏิบัติที่ต่างกัน การศึกษามีอุปสรรคเรื่องภาษาพูดและภาษาเขียนเรื่องอารมณ์ก็มีอุปสรรค ศาสนามีอุปสรรคมาก เพราะวันหยุดของชาวอินเดียของสาสนามีมากจึงหยุดบ่อยมาก พระธรรมทูตที่ส่งมามีจำนวนน้อย และขาดทักษะด้านภาษาท้องถิ่นของชาวอินเดีย ขาดงบประมาณสนับสนุน ผู้ใหญ่ไม่เอาใจใส่ พระธรรมทูตส่วนใหญ่อยู่ที่วัด ภาษาอังกฤษยังไม่ถนัด และเพียงพอจะสื่อสารกับนักเรียนได้ พระธรรมทูตมีเป้าหมายไม่ชัดเจนในการเผยแผ่ ปัญหาด้านการศึกษา ซึ่งตรงนี้เป็นส่วนสำคัญอีกส่วนที่ต้องตระหนัก ปัญหาในการสื่อสารหรือด้านภาษาในการใช้เผยแผ่และการต้องใช้เวลาในการเข้าถึง เข้าใจ และต้องอดทนสูงในการทำงานของพระธรรมทูตส่วนใหญ่อดทนต่ำ และทำงานไม่ต่อเนื่อง เจตนาเผยแผ่วัฒนธรรมไทยมากกว่าพระพุทธศาสนา และบางครั้

ปกตินิสัยคนไทยชอบจับผิด ริษยา ขัดขากันเอง เห็นใครเก่งกว่ามักสกัดดาวรุ่ง จำนวน ๑๕ คน และ

รองลงมาได้แก่ **ด้านการสงเคราะห์** ควรมีกองทุนเพื่อการสงเคราะห์ในนามพุทธศาสนาระดับนานาชาติ ควรจะมีกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการออมทรัพย์ ควรจะจัดกิจกรรมช่วยเหลือด้านสุขภาพชุมชน ในเขตพื้นที่มีวัดไทยตั้งอยู่ ควรให้มีการส่งเสริมอุดหนุนทุนโครงการพัฒนา หมู่บ้าน เพื่อชุมชน ควรจัดตั้งองค์กรเพื่อเป็นแกนนำในการสงเคราะห์ประชาชนเมื่อประสบภัยพิบัติ งานในส่วนนี้พระธรรมทูตในอินเดียก็ทำเป็นประจำอยู่แล้วเช่น ในวันสำคัญต่าง ๆ เป็นต้นว่า วันวิสาขบูชา มาฆบูชา อาสาฬหบูชา วันที่ ๑๒ สิงหาคม เป็นต้น ด้านสังคมสงเคราะห์ชาวอินเดียเขายอมรับด้านนี้มาก ถ้าเราจะเผยแผ่ให้พระพุทธศาสนาเพิ่มมายังถิ่นมาตุภูมิอีกครั้งวิธีการนี้ ถือว่าจะต้องถึงชาวอินเดียได้มากที่สุด ปัญหาความยากจน เราต้องใช้พวกเขาให้รู้จักหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองไม่หวังเพียงการช่วยเหลือจากพวกเราเท่านั้น พระธรรมทูตต้องทำงานอย่างหนัก ต้องทุ่มเท และมีฉันทะในการทุ่มเททำงานถวายพระพุทธศาสนาอย่างจริงใจ ไร้สิ่งแอบแฝง และต้องพร้อมในการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค คือ เราอยากให้เขาประกาศตนเป็นชาวพุทธ ซึ่งเขาคิดว่าเหมือนของเขา เขายังไม่เข้าใจ และบางทีมันอาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของเขาด้วย และหลักที่ใช้ในการส่งเสริมด้านนี้ และมีปัญหาด้านอุปสรรคมากมายเรื่องทุนทรัพย์ แม้ตัวพระนักศึกษาเองก็แทบจะแย่ เกี่ยวกับทุนการศึกษาตนเอง เพราะคณะสงฆ์ไทยไม่มีทุนหลักให้พระที่ไปเรียนต่อที่อินเดียต้องสอบชิงทุนเอาเอง หรือต้องแสวงหาทุนด้วยตนเอง จำนวน ๑๗ คน

ตอนที่ ๕ วิเคราะห์ผลแบบสังเกต (Observation) คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและได้จัดหัวข้ออธิบายตามแนว/แบบสังเกตเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

๑. วัดไทยพุทธคยา-อินเดีย ตำบลโพธิ์คยา อำเภอคยา รัฐพิหาร

๑. สถานที่ตั้งของวัด

ตั้งอยู่บริเวณพุทธคยา สถานที่ตรัสรู้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นวัดอยู่ในความอุปถัมภ์ของรัฐบาลไทย สร้างขึ้นโดยรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แห่งประเทศไทย โดยเงินงบประมาณแผ่นดิน และศรัทธาของประชาชนชาวไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา เริ่มสร้างปี พ.ศ. ๒๕๐๐ และสำเร็จตามโครงการขั้นแรก เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เป็นวัดไทยวัดแรกที่สร้างขึ้น ในต่างประเทศภายใต้ความอุปถัมภ์ของรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งประเทศไทย วัดไทยแห่งนี้สร้างขึ้นตามคำเชื้อเชิญของรัฐบาลอินเดีย วัดไทยพุทธเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย เป็นเสมือนตัวแทนของชาวไทยและคณะสงฆ์ไทย ในประเทศอินเดีย พระสงฆ์ที่ไปปฏิบัติศาสนกิจประจำอยู่ที่วัดไทยพุทธคยา นอกจากจะปฏิบัติกิจวัตรตามพระบรมพุทธานุญาตแล้ว จะต้องปฏิบัติศาสนกิจตามวัตถุประสงค์ของคณะสงฆ์ไทยและรัฐบาลไทย เพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้กลับคืนสู่ดินแดนพุทธภูมิตามเดิม

๒. บริเวณวัดและสภาพทั่ว ๆ ไปของวัด จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยสรุปรวมกันได้ว่า

ในสภาพบริเวณวัด มีสภาพร่มรื่นเต็มไปด้วยต้นไม้นานาพันธุ์ มีกำแพงล้อมรอบ มีซุ้มประตูที่งดงาม มีสิ่งก่อสร้างจัดเป็นสัดส่วนที่สวยงาม เช่น มีพระอุโบสถ สวยงามตามแบบศิลปะไทย พร้อมทั้งจัดสร้างซุ้มประตู ๔ ซุ้ม ซุ้มหน้าต่าง ๑๐ ซุ้ม และมีคันทวยรอบพระอุโบสถ และมีสถานที่พักพิงสำหรับผู้ที่มาแสวงบุญ ซึ่งทางวัดสามารถที่จะต้อนรับจำนวนแขกทั้งชาวไทยและต่างประเทศ จำนวนไม่น้อยกว่า ๒๐๐-๓๐๐ คน นอกจากนั้นก็มียังมีสถานที่เรียนหนังสือ มีสถานปฐมพยาบาล หรืออโรคยาสถานของวัด อย่างไรก็ตามในการสร้างวัด ซึ่งดูสภาพภายในบริเวณด้วยเจตนารมณ์ของผู้สร้างโดยเฉพาะพระธรรมทูตสายอินเดียในสมัยแรกเริ่ม ที่มุ่งมั่นให้สถานที่ดินแดนพุทธภูมิส่วนนี้จะเป็นประโยชน์แก่พระศาสนาต่อไป สถานที่แห่งนี้เหมาะแก่การส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้เจริญก้าวหน้าเป็นเหมือนโรงพยาบาลทางใจของชาวพุทธของชาวโลกทั้งหลายที่มีความทุกข์ ความเดือดร้อนวุ่นวายใจ เมื่อมาสู่สถานที่นี้ก็จะได้พบความสะอาดสว่างและสงบภายในจิตใจ

๓. ลักษณะกิจกรรมของวัด จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยสรุปรวมกันได้ว่า

ภารกิจของพระธรรมทูตชุดปัจจุบันเป็นการสืบสานงานฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในแดนพุทธภูมิจากคณะพระธรรมทูตชุดก่อน ในสำคัญต่าง ๆในอดีต เช่น การก่อสร้างอาคารตามแปลนและการก่อสร้างอาคารสถานที่เพิ่มเติมที่พิจารณาว่าเป็นประโยชน์กับยุคสมัย การเปิดคลินิกรักษาฟรีซึ่งได้กลายมาเป็นแบบอย่างให้กับวัดไทยต่าง ๆ ในประเทศอินเดีย รวมถึงการให้การสนับสนุนชาวพุทธอินเดียในทุกรูปแบบ มีการสร้างพระพุทธรูปเพื่อนำไปประดิษฐานตามพุทธวิหารทั่วอินเดีย การนำเด็กชาวพุทธไหว้พระสวดมนต์และอบรมธรรมะเป็นประจำทุกวัน ดังนั้น งานของพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย มีลักษณะกิจกรรมของวัดดังนี้

๑. พระภิกษุ สามเณร แม่ชีทำวัตรเช้า เย็น ตลอดปี

๒. ฟังพระปาฏิโมกข์ทุกวันพระ ๑๕ ค่ำ

๓. จัดทำระเบียบการปกครอง พระภิกษุ สามเณร ผู้อยู่ใต้การปกครองภายในวัด ให้ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย กฎระเบียบ คำสั่ง และมติหมาเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด

๔. พระอาคันตุกะใดมาพำนักภายในวัด ควรแจ้งเจ้าอาวาสให้ทราบก่อน

๕. พระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด และแม่ชี ท่านใดมีกิจธุระออกนอกวัด หรือออกเดินทางไปสถานที่ห่างไกล และพำนักอาศัยที่อื่น ควรบอกลาเจ้าอาวาสทุกครั้ง

๖. พระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด และแม่ชี ที่อาพาธ เจ็บป่วยไม่สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ให้เพื่อนสหธรรมิกแจ้งให้เจ้าอาวาสทราบ

๗. พระภิกษุ สามเณร ผู้บวชใหม่ จะต้องเข้ารับการอบรมเรียนรู้พระปริยัติธรรมจากผู้

ทรงธรรมวินัยในเบื้องต้น จะได้ทราบและเข้าใจถึงหลักการดำรงชีวิตในสมณเพศได้อย่างถูกต้อง

๘. งานประกาศธรรม แสดงธรรมแก่ชาวพุทธไทยและชาวพุทธนานาชาติ

๙. งานก่อสร้างศาสนวัตถุ วัด พุทธสถาน/ให้ความร่วมมือ/อุปถัมภ์แก่วัดไทยและวัดพุทธนานาชาติ

๑๐. งานสังคมสงเคราะห์ แจกทาน ให้ยารักษาโรคแก่คนยากจนในอินเดีย และงานการศึกษาสงเคราะห์แก่ชาวอินเดีย

๑๑. งานดูแลญาติโยม ผู้มาแสวงบุญทุกเส้นทาง (จากประเทศไทยและต่างประเทศ)

๑๒. งานดูแลรักษาศิลปะ วัฒนธรรมไทย-อินเดีย

๑๓. งานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น งานสืบค้นพุทธสถาน/นำสาธยายพระไตรปิฎก

๑๔. งานนำชาวพุทธบวช-ปฏิบัติธรรมและงานประกาศความเป็นพุทธให้ปรากฏแก่ชาวโลกทุกกรณี

๔. กิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยสรุปรวมกันได้ว่า

พระธรรมทูตสายอินเดีย ได้จัดโครงการอบรมพระสงฆ์นักศึกษาเกี่ยวกับพุทธสถานในประเทศอินเดียและเนปาล เป็นประจำทุกปี เปิดอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้แก่ผู้สนใจศึกษาชาวต่างชาติจากประเทศต่าง ๆ เป็นประจำ ปีละ ๓ รุ่น ระหว่างวันที่ ๗ มกราคม -๕ กุมภาพันธ์ ของทุกปี มีชาวต่างชาติสนใจเข้าการอบรมไม่ต่ำกว่าปีละ ๕๐๐ คน นอกจากนั้น ได้จัดให้มีประเพณีทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ โดยนิมนต์พระภิกษุสงฆ์นานาชาติมารับบาตรกว่า ๑๐๐ รูป เป็นประจำทุกปี เพื่อสร้างสัมพันธไมตรีระหว่างองค์กรพระพุทธศาสนานานาชาติในพุทธคยาและเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของไทยให้นานาชาติเกิดความเข้าใจ และเห็นคุณค่ามากขึ้น และมีกิจกรรมจัดให้มีการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นประจำทุกปี โดยปีหนึ่งจะรับเด็กชาวอินเดียเข้ามาบวชและอบรมเป็นเวลา ๑ เดือน อย่างไรก็ตาม ที่ยิ่งไปมากกว่านั้น ได้เป็นสมาชิกขององค์กรสงฆ์นานาชาติ (International Buddhist Council) ในพุทธคยา ร่วมมือในการพัฒนา ช่วยเหลือ และเผยแผ่พุทธศาสนา โดยเฉพาะพระครูปลัด ดร.ฉลอง จนฺทสิริ ซึ่งมีตำแหน่งเป็นเลขานุการคณะพระธรรมทูตได้รับเกียรติจากคระสงฆ์นานาชาติให้ดำรงตำแหน่งเลขานุการขององค์กรสงฆ์นานาชาติด้วย

๕. กิจกรรมการให้การศึกษา จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยสรุปรวมกันได้ว่า

ในกิจกรรมด้านการให้การศึกษา นั้น ซึ่งทางวัดไทยพุทธคยา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่า มีความสำคัญต่อการพัฒนาชีวิต สังคม และประเทศชาติ จึงได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่เยาวชนที่ยากจนในเมืองพุทธคยา และเมืองนาลันทา ๒ โรงเรียน คือ โรงเรียน

ปัญจศีล จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ ๑ – ๖ มีนักเรียนประมาณ ๒๔๕ คน และโรงเรียนชุมชนชาวพุทะนาลันทา จัดการศึกษาระดับประถมปีที่ ๑-๖ มีนักเรียนประมาณ ๑๕๐ คน

๖. กิจกรรมการสังคมสงเคราะห์ จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยสรุปรวมกันได้ว่า

การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ ถือว่าเป็นผลงานที่ทางวัดได้สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐานของชาวอินเดีย ได้อย่างดี ซึ่งมีกิจกรรมจัดให้มีการรักษาพยาบาลฟรีขึ้นภายในวัด มีชาวอินเดียเข้ามารับการรักษาพยาบาลวันละ ๑๕๐ คน ยาที่นำมารักษาพยาบาลเป็นยาที่ได้รับการบริจาคจากญาติโยมผู้มีใจบุญจากประเทศไทย ซึ่งได้มอบหมายให้พระครูปลัด ดร. ฉลอง จนฺทสิริ เป็นผู้ดำเนินการรักษาพยาบาล นอกจากนั้น ทางวัดยังได้แจกเสื้อผ้าและข้าวสารอาหารแห้งแก่คนยากจน มอบทุนการศึกษา ค่าอาหาร และค่ารักษาพยาบาล แก่พระนักศึกษาและแม่ชีที่เดินทางไปศึกษาต่อในประเทศอินเดีย อย่างไรก็ตามยังมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมไทย เช่น วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมาฆบูชา และวันวิสาขบูชา ตลอดถึงวันชาติของประเทศไทยด้วย

๒. วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ กุสินาการ์ รัฐอุตตรประเทศ

๑. สถานที่ตั้งของวัด

วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ ตั้งอยู่ที่เมืองกุสินารา รัฐอุตตรประเทศ สาธารณรัฐอินเดีย เริ่มการก่อสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ภายใต้ดำริของพระสุเมธาธิบดี อดีตอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุฯ โดยมีพระราชรัตนรังษี (ประธานสงฆ์วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์) เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง แล้วเสร็จสมบูรณ์ใน ปี พ.ศ.๒๕๔๒ ด้วยแรงศรัทธาของคณะสงฆ์ไทย คณะพุทธบริษัทชาวไทย และชาวพุทธในประเทศอินเดีย พร้อมใจกันสร้างขึ้น ณ เมืองกุสินารา อันเป็นสังเวชนียสถานที่ดับขันธปรินิพพานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อเป็นการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาคืนสู่มาตุภูมิ น้อมถวายเป็นพุทธบูชา และเฉลิมพระเกียรติถวายเป็นพระราชกุศลแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุยเดช เนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี และเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๗๒ พรรษา

๒. บริเวณวัดและสภาพทั่ว ๆ ไปของวัด จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยสรุปรวมกันได้ว่า

ในสภาพบริเวณวัด มีสภาพร่มรื่นเต็มไปด้วยต้นไม้ ดอกไม้นานาพันธุ์ มีกำแพงล้อมรอบมีซุ้มประตูที่งดงาม มีสิ่งก่อสร้างจัดเป็นสัดส่วน เช่น มีพระอุโบสถ สวยงามตามแบบศิลปะไทย สถานที่พัก สถานที่ฝึกอบรม และสถานที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ จะมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นสัดส่วน การก่อสร้างจะเน้นเฉพาะสิ่งที่จะเป็นประโยชน์จริงๆ เพราะจะมุ่งเน้นรักษาสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและต้นไม้เพิ่มให้เกิดความร่มรื่นมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีสถานที่พักพิงสำหรับผู้ที่มาแสวงบุญ ซึ่งทางวัดสามารถที่จะต้อนรับจำนวนแขกทั้งชาวไทยและต่างประเทศ จำนวนไม่

น้อยกว่า ๓๐๐-๕๐๐ คน นอกจากนั้นก็มียังมีสถานที่เรียนหนังสือ มีสถานปฐมพยาบาล หรือสถานคลินิกของวัด ในการสร้างวัด ซึ่งดูสภาพภายในบริเวณ ได้เห็นการร่วมสืบทอดเจตนารมย์จากผลงานการจาริกตามรอยบาทต้นถิ่นพุทธภูมินั้น โดยที่สถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ เมืองกุสินารา ซึ่งเริ่มแรกทางวัดได้จัดซื้อที่ดินได้ ๑ แปลง จำนวน ๑๔ ไร่เศษ ด้วยความยากลำบากกว่าจะได้มาซึ่งพื้นที่ตั้งวัด อยู่ระหว่างสถูปปรินิพพานกับมกุฎพันธนเจดีย์ที่ถวายพระเพลิงพุทธสรีระ (ใกล้โทณพราหมณ์เจดีย์) แต่ด้วยอำนาจแรงศรัทธาและการสืบทอดเจตนารมย์อย่างแรงกล้าดังกล่าวนั้น วัดไทยกุสินารา มหาวิหาร จึงสร้างขึ้นมาได้สำเร็จด้วยการสืบทอดเจตนารมณ์อย่างเหนียวแน่น

๓. ลักษณะกิจกรรมของวัด จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยสรุปรวมกันได้ว่า

วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ ได้ปฏิบัติงานตามภารกิจของพระธรรมทูต โดยมี พระราชรัตนรังษี เป็นประธานสงฆ์ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบวัดและพุทธสถานหลายแห่งรวมทั้งวัดไทยลุมพินีและวัดไทยสาวัตถี ถือได้ว่าเป็นพระธรรมทูตที่ได้ทุ่มเทงานเพื่อสืบสานงานฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในแดนพุทธภูมิจากคณะพระธรรมทูตชุดก่อน ได้เป็นอย่างดียิ่ง เช่น การก่อสร้างวัดตามพุทธสถานอื่นๆ เป็นต้น จากการศึกษาของคณะผู้วิจัย ได้มองเห็นกิจกรรม พอจะสรุปได้ดังนี้

๑. ทางวัดได้จัดระบบการบริหารการปกครองให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย

๒. มีการจัดทำระเบียบการปกครอง พระภิกษุ สามเณร ผู้อยู่ใต้การปกครองภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย กฎระเบียบ คำสั่ง และมติหมาเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด

๓. มีการให้พระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด และแม่ชี ท่านใดมีกิจธุระออกนอกวัด หรือออกเดินทางไปสถานที่ห่างไกล และพำนักอาศัยที่อื่น ควรบอกลาเจ้าอาวาสทุกครั้ง

๔. มีการให้พระภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด และแม่ชี ที่อาพาธ เจ็บป่วยไม่สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ ให้เพื่อนสหธรรมิกแจ้งให้เจ้าอาวาสทราบ

๕. มีการให้พระภิกษุ สามเณร ผู้บวชใหม่ จะต้องเข้ารับการอบรมเรียนรู้พระปริยัติธรรมจากผู้ทรงธรรมวินัยในเบื้องต้น จะได้ทราบและเข้าใจถึงหลักการดำรงชีวิตในสมณเพศได้อย่างถูกต้อง

๖. มีการเผยแผ่ประกาศธรรม แสดงธรรมแก่ชาวพุทธไทยและชาวพุทธนานาชาติ และงานก่อสร้างศาสนวัตถุ วัด พุทธสถาน/ให้ความร่วมมือ/อุปถัมภ์แก่วัดไทยและวัดพุทธนานาชาติ

๗. มีการแจกทุนการศึกษาให้กับพระภิกษุ สามเณร แม่ชี และนิสิต นักศึกษา เพื่อสร้างธรรมทายาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญขึ้น

๘. มีงานสังคมสงเคราะห์ แจกทาน ให้ยารักษาโรคแก่คนยากจนในอินเดีย และงานการศึกษาสงเคราะห์แก่ชาวอินเดีย ดูแลญาติโยม ผู้มาแสวงบุญทุกเส้นทาง (จากประเทศไทยและต่างประเทศ)

๙. มีงานดูแลรักษาศิลปะ วัฒนธรรมไทย-อินเดีย โดยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น งานสืบค้นพุทธสถาน/นำสาธยายพระไตรปิฎก

๑๐. มีงานนำชาวพุทธบวช-ปฏิบัติธรรมและงานประกาศความเป็นพุทธให้ปรากฏแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป

๔. กิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยสรุปรวมกันได้ว่า

งานเผยแผ่ในวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ มีโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับชาติและระดับนานาชาติ โดยเฉพาะผู้นำ พระราชรัตนรังษี ได้ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานที่สืบสายตกทอดโดยตรงจากพระพุทธเจ้า และเป็นงานที่พระพุทธองค์ทรงสถาปนาขึ้นด้วยพระหัตถ์และปฏิบัติด้วยพระองค์ เพียงพรรษาแรกก็ทรงหมุนกงล้อแห่งธรรม จัดขบวนทัพขับเคลื่อนหมู่สงฆ์ทั่วชมพูทวีป โดยใช้หลักธรรมทูต อันเป็นพุทธวิถีสันติภาพเป็นธงชัย นำขบวนทัพที่กึกก้องเกรียงไกร ทำให้พุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลมั่นคงมาก อีกส่วนหนึ่งท่านได้รับผิดชอบดูแลวัดไทยลุมพินี ได้มอบหมายให้ พระธรรมทูตทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนว “สงวนจุดต่าง ประสานจุดร่วม ระดมสมอง ประคองศรัทธา” โดยได้จัดกิจกรรม จัดนิทรรศการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษา ในการปฏิบัติ จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมนานาชาติ จัดห้องสุมดเพื่อการศึกษาค้นคว้า จัดสัมมนา ประชุมปรึกษาหารือกับคณะสงฆ์นานาชาติ หน่วยงานและชุมชนในพื้นที่

๕. กิจกรรมการให้การศึกษา จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยสรุปรวมกันได้ว่า

ทางวัดได้สนับสนุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และอุบาสกอุบาสิกา เพื่อส่งเสริมให้การศึกษาด้านพระพุทธศาสนา ตลอดถึงให้การศึกษาในระดับหลักสูตรสาขาวิชาอื่น ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และชั้นระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอก ถือว่ามีผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ทุกประการ นอกจากนั้น ทางวัดได้จัด โครงการโรงเรียนต้นกล้า เพื่อเป็นการส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามาเรียนรู้พระพุทธศาสนา เข้าใจหลักธรรมคำสอน ที่จะเอื้อต่อการดำเนินชีวิตอย่างสันติ ดังนั้นทางวัดได้สร้าง โรงเรียนกุสินารา พับลิก สคูล (Kushingar Public School) เป็นหนึ่งใน ๒๖ โรงเรียนระดับปฐมศึกษา ภายใต้การอุปถัมภ์ของวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ โดยทางวัดจะมอบทุนการศึกษา อุปกรณ์การเรียน ยารักษาโรค และอื่นๆ เพื่อสร้างฐานมวลชนที่จะหันมานับถือพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต โรงเรียนต้นกล้าพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นอีกโครงการหนึ่งที่พระธรรมทูตไทย สายประเทศอินเดียวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ นำ

โดย พระราชรัตนรังษี ประธานสงฆ์ฯ ได้จัดให้มีการเรียนการสอนขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ เพื่อให้เยาวชนท้องถิ่นอินเดียได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาพระพุทธศาสานา และวัฒนธรรมผสมผสาน ระหว่างพุทธ ฮินดู และมุสลิม

๖. กิจกรรมการสังคมสงเคราะห์ จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยสรุปรวมกันได้ว่า

งานศาสนสงเคราะห์ วัดกุสินาราได้จัดให้มีงานศาสนสงเคราะห์โดยได้เชิญชวนพุทธบริษัทผู้ใจดี เศรษฐีใจบุญ นายทุนใจงาม ร่วมบุญนิธิในการสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนรอบๆ เช่น การสงเคราะห์อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค อุปกรณ์การศึกษา และปัจจัยเพื่อการดำเนินชีวิต ด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และอื่นๆ ที่จำเป็นต่อประชาชนในพื้นที่ เป็นการสร้างความผูกพันและสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สร้างความร่วมมือระหว่างวัดประชาชน หน่วยงานของรัฐในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศต่อไป ด้วยความประสงค์จะให้ชาวพุทธได้มีความรัก เคารพต่อพระพุทธเจ้า และพระพุทธศาสนาต่อไป

๓. วัดไทยสิริราชคฤห์ เมืองราชคฤห์ พิหารซารีฟ รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

๑. สถานที่ตั้งของวัด

ในอดีตเมืองราชคฤห์เป็นสถานที่เกิดวัดแรกในพระพุทธศาสนา คือวันพระเวฬุวันมหาวิหาร เป็นวัดที่พระเจ้าพิมพิสารน้อมถวายให้เป็นปฐมสังฆารามศูนย์กลางเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล เป็นที่ประชุมฟังพระโอวาทปาติโมกข์ของพระอรหันต์จำนวนมากถึง 1250 รูป เป็นที่รวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เป็นหมวดหมู่โดยพระอรหันต์จำนวน 500 รูป มีพระมหากัสสปะเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ ได้รับการอุปถัมภ์จากพระเจ้าอชาตศัตรู เป็นเวลา 7 เดือน จึงทำให้เกิดพระไตรปิฎกจนมาถึงปัจจุบันนี้ ด้วยเหตุนี้เอง ความคิดริเริ่มที่จะสร้างพุทธสถานให้เป็นวัดไทยที่เมืองราชคฤห์ จึงเกิดขึ้นเพื่อบูชาคุณวัดแห่งแรกในพุทธศาสนาในนามชาวไทยทั้งประเทศและในนามวัดไทยทุกแห่งทั่วโลก วัดไทยสิริราชคฤห์ เมืองราชคฤห์ รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย อำนวยการสร้างโดยพระอาจารย์วิเชียร วชิรวโส เจ้าอาวาสวัดจีนไตรรัตนาราม สารนาถ เมืองพาราณสี เริ่มจัดซื้อที่ดิน พ.ศ. ๒๕๔๕ มีเนื้อที่ราว ๙ ไร่ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากพุทธศาสนิกชนชาวไทยทั่วไป เช่น อุบาสิกาศรีเพ็ญ จาตุทศรี ซึ่งเป็นศิษย์ อาจารย์พร รัตนสุวรรณ จากแค้มป์สน เพชรบูรณ์ เป็นต้น โครงการกำลัง เริ่มต้นโดยได้เปิด ทำพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ ที่ผ่านมาถ้าโครงการสำเร็จตามเป้าหมายคงจะเป็นประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชนชาวไทยที่จะไปแสวงบุญอย่างมาก

๒. บริเวณวัดและสภาพทั่ว ๆ ไปของวัด จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยสรุปรวมกันได้ว่า

ในสภาพบริเวณวัด มีสภาพร่มรื่นเต็มไปต้นไม้และสิ่งก่อสร้างกำลังเกิดขึ้น มีกำแพงล้อมรอบ มีซุ้มประตูที่งดงาม มีสิ่งก่อสร้างจัดเป็นสัดส่วนที่สวยงาม เช่น จัดสร้างซุ้มประตูหน้าวัด

มีสถานที่พำนักของผู้แสวงบุญสวยงามตามแบบศิลปะไทย โดยเฉพาะมีสถานที่พักพิงสำหรับผู้ที่มาแสวงบุญ ซึ่งทางวัดสามารถที่จะต้อนรับจำนวนแขกทั้งชาวไทยและต่างประเทศ จำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐๐-๒๐๐ คน นอกจากนั้นก็กำลังก่อสร้างสถานที่เรียนหนังสือ สถานปฐมพยาบาล ศาลาปฏิบัติธรรมของวัด อย่างไรก็ตาม ทางวัดไทยสิริราชคฤห์ ได้มีโครงการที่จัดสร้าง เช่น พระอุโบสถทรงไทย ๑ หลัง พระมหาเจดีย์บูชาพระรัตนตรัย พระอรหันต์ ๑๒๕๐ รูป กุฏิกรรมฐานสำหรับพระอยู่ปฏิบัติศาสนกิจ ๖ หลัง กุฏิกรรมฐานพระอสีติหมาสาวก ๘๐ หลัง ศาลาปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ ๑ หลัง พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด ๑ หลัง หอพระไตรปิฎก ๑ หลัง โรงพยาบาลสิริราชคฤห์ ๑ หลัง โรงเรียนปริยัติธรรม-เยาวชน ๑ หลัง สระน้ำภายในวัด กว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๔๐ เมตร หอระฆัง หอกลอง ๑ หลัง วู้มประตูวัดทรงไทย ๑ หลัง ป้อมยามรักษาการณ์ ๒ หลัง ห้องเก็บเครื่องปั่นไฟฟ้า ๑ หลัง สำนักงานวัด ๑ หลัง โรงครัว ห้องรับประทานอาหาร ๑ หลัง หน้องน้ำสาธารณะ ๒๐ ห้อง ห้องเก็บวัสดุครุภัณฑ์ ๒ ห้อง อาคารที่พักคนงาน ๔ ห้อง ๑ หลังและซื้อที่ดินขยายเพิ่มในเนื้อที่ ๒๐ ไร่ เป็นต้น

๓. ลักษณะกิจกรรมของวัด จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยสรุปรวมกันได้ว่า

ในวัดไทยสิริราชคฤห์แห่งนี้ พระภิกษุสงฆ์ ก็ได้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เพื่อยังศรัทธาของญาติโยมให้เกิดมีขึ้นและให้เจริญขึ้น โดยการประพฤติปฏิบัติตามกิจวัตรของสงฆ์ หรือของอุบาสกและอุบาสิกา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ มีกิจวัตรประจำวันของวัดไทยสิริราชคฤห์ ดังนี้คือ

เวลา ๐๔.๐๐ น. ฟังสมาธิภาวนา ทำวัตรสวดมนต์เช้า
เวลา ๐๖.๐๐ น. กวาดลานวัด / จัดที่ฉัน
เวลา ๐๗.๐๐ น. ฉันภัตตาหารเช้า
เวลา ๐๘.๐๐ น. พระภิกษุช่วยกันดูแลการก่อสร้าง
สามเณรเรียนหนังสือ
ออกรับบิณฑบาตในเมืองราชคฤห์
อุบาสก อุบาสิกา ปฏิบัติธรรม ในภาคเช้า
ปฏิบัติงานตามแผนกต่าง ๆ
เวลา ๑๑.๐๐ น. ฉันภัตตาหารเพล
เวลา ๑๒.๑๕ น. พักผ่อนทำกิจส่วนตัว
เวลา ๑๓.๐๐ น. พระภิกษุช่วยกันดูแลการก่อสร้าง
สามเณรเรียนหนังสือ
อุบาสก อุบาสิกา ปฏิบัติธรรม ในภาคบ่าย
ปฏิบัติงานตามแผนกต่าง ๆ

เวลา ๑๗.๐๐ น. กวาดลานวัด / สรงน้ำ

เวลา ๑๙.๐๐ น. ทำวัตรเย็น - นั่งสมาธิภาวนา ฟังธรรม

เวลา ๒๑.๓๐ น. ฉันน้ำปานะ ผักผ่อน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเหล่าพระสาวกหรือพุทธศาสนิก จะอยู่ ณ สถานที่แห่งใด ก็ไม่ได้ทิ้งหลักธรรมคำสอน และข้อวัตรปฏิบัติไปได้ ถือได้ว่าวงล้อแห่งธรรมจักรจะขับเคลื่อนไปแห่งใด ความสุขความเจริญก็จะมีแก่สถานที่แห่งนั้น

๔. กิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยสรุปรวมกันได้ว่า

การปฏิบัติตามภารกิจหน้าที่ของพระสงฆ์ ถือว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ที่เอื้อต่อพระธรรมวินัยอย่างยิ่ง ซึ่งกิจกรรมที่พระธรรมทูตสายอินเดียได้ปฏิบัติมานั้น เป็นสิ่งที่ตอกย้ำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง และศักยภาพ การทำงานอย่างเป็นระบบ มีความก้าวหน้า ส่งเสริมความมั่นคงของพระศาสนา อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า จากการทำงานของพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย มีโครงสร้างและแผนเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

๑. การทำงานประกาศธรรม แสดงธรรมแก่ชาวพุทธไทยและชาวพุทธนานาชาติ

๒.การทำงานก่อสร้างศาสนวัตถุ วัด พุทธสถาน/ให้ความร่วมมือ/อุปถัมภ์แก่วัดไทยและวัดพุทธนานาชาติ

๓. การทำงานสังคมสงเคราะห์ แจกทาน ให้ยารักษาโรคแก่คนยากจนในอินเดีย

๔. การทำงานการศึกษาสงเคราะห์แก่ชาวอินเดีย

๕. การทำงานดูแลญาติโยม ผู้มาแสวงบุญทุกเส้นทาง (จากประเทศไทยและต่างประเทศ)

๖. การทำงานดูแลรักษาศิลปะ วัฒนธรรมไทย-อินเดีย

๗. การทำงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

๘. การทำงานสืบค้นพุทธสถาน/นำสาธยายพระไตรปิฎก

๙. การทำงานนำชาวพุทธบวช-ปฏิบัติธรรม

๑๐. การทำงานประกาศความเป็นพุทธให้ปรากฏแก่ชาวทั่วไป

๕. กิจกรรมการให้การศึกษา จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยสรุปรวมกันได้ว่า

ในกิจกรรมด้านการให้การศึกษา นั้น ซึ่งทางวัดไทยสิริราชคฤห์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่า มีความสำคัญต่อการพัฒนาชีวิต สังคม และประเทศชาติโดยเฉพาะชุมชนชาวพุทธในอินเดีย จึงได้มีโครงการที่จะสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้น เพื่อให้การศึกษาแก่เยาวชนที่ยากจนในเมืองราชคฤห์ และมีแผนการที่จะสร้างเครือข่ายเพื่อการศึกษา โดยการสร้าง

ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยนาลันทาและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ถือเป็นสถาบันสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย จะเชื่อมประสานงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามปัจจุบันได้นำเด็กเยาวชนชาวอินเดียมาบวชเรียนจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ เพื่อพัฒนาสืบสานธรรมทายาทในโอกาสต่อไป

๖. กิจกรรมการสังคมสงเคราะห์ จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยสรุปรวมกันได้ว่า

วัดไทยสิริราชคฤห์ ได้มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ ถือว่าเป็นผลงานที่ทางวัดได้สนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐานของชาวอินเดีย ซึ่งมีกิจกรรมจัดให้มีการแจกเสื้อผ้าและข้าวสารอาหารแห้งแก่คนยากจน มอบทุนการศึกษา ค่าอาหาร และค่ารักษาพยาบาล แก่นักเรียนนักศึกษา ตลอดถึงการสนับสนุนทุนการศึกษาให้กับพระนักศึกษาและแม่ชีที่เดินทางไปศึกษาต่อในประเทศอินเดียและทางวัดได้ส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมไทย เช่น วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมาฆบูชา และวันวิสาขบูชา วันแม่แห่งชาติและวันพ่อแห่งชาติ ตลอดถึงวันชาติของประเทศอินเดียด้วย

ตอนที่ ๖ วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์แบบเจาลึกกับพระธรรมทูต (In-depth interview)

ตารางที่ ๔.๑๔

ยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดียสัมภาษณ์เจาะลึกของพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย มีด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาและด้านการสงเคราะห์

	รายนามผู้ให้ข้อมูล	**ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา**	**ด้านการศึกษา**	**ด้านการสงเคราะห์**
๑	พระเทพโพธิวิเทศ (ทองยอด ภูริปาโล)	๑) เริ่มต้นตั้งแต่พระเดชพระคุณพระสุเมธาธิบดี ถือว่าเป็นย่างก้าวสำคัญในการวางรากฐานอันมั่นคงให้กับสถาบันสงฆ์แห่งพระพุทธศาสนาของอินเดีย ช่วงเวลาที่พระเดชพระคุณปฏิบัติภารกิจอยู่ที่วัดไทยพุทธคยานั้นคือ ยุคทองของพระธรรมทูต และวัดไทยพุทธคยา ๒)ได้มีการเผยแผ่	๑)ได้จัดกิจกรรมส่งเสริม เช่น กิจกรรมนำเยาวชนไหว้พระสวดมนต์ ๒) ได้สร้างศูนย์การเรียนรู้ให้ชาวพุทธ ได้แก่ โรงเรียนชุมชนชาวพุทธ มีโรงเรียนปัญจศีล และโรงเรียนชุมชนชาวพุทธหนาลันทา ๓)สนับสนุนการทัศนศึกษา ซึ่งวัดไทยพุทธคยาให้นักษาทั้งพระภิกษุ	๑)การสร้างโรงพยาบาลหรือ อโรคยาสถาน เป็นการช่วยเหลืออนุเคราะห์คนยากจน และได้มีโอกาสเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย ๒) งานด้านมวลชนสัมพันธ์ ถือเป็นกุศโลบายในการเข้ากับคน

		พระพุทธศาสนาให้คนไทยเป็นส่วนใหญ่ ในแต่ละปีนี้มีคนไทยมาเป็นแสนคน ๓) ได้เผยแผ่เกียรติภูมิอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธศาสนาให้กับคนชาวอินเดียและชาวยุโรป ๔) ได้ปฏิบัติหน้าที่ เพื่อประโยชน์อันจะพึงมีแก่พุทธศาสนิกชนจากทุกส่วนของโลก และเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนา	และฆราวาสเดินทางไปไหว้พระตามสังเวช นียสถานต่าง ๆ ซึ่งทางวัดได้บริการค่าใช้จ่ายทุกอย่างแก่นักศึกษาเหล่านั้น	ในท้องถิ่น โดยใช้ยุทธศาสตร์ด้านการกีฬาเข้ามาเป็นแกนกลางในการประสานสัมพันธ์ ๓)โครงการแจกข้าวสาร เป็นงานด้านสังคมสงเคราะห์ คือ การแจกข้าวสารแก่ชาวบ้านที่ยากจน ได้ดำเนินการมาแล้วกว่า ๑๐ ปีแล้ว และได้ช่วยเหลือตามหมู่บ้านต่าง ๆ ๑๐๐ กว่าหมู่บ้าน ๔) การสร้างพระพุทธรูปฉวายตามพุทธวิหารต่าง ๆ ทั่วประเทศอินเดีย ประมาณ ๑๐๐๐๐ องค์แล้ว
๒	พระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ์ วีรยุทโธ)	๑) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้ผลิตบุคลากรเข้ามาช่วยงานในการเผยแผ่ มีทั้งพระภิกษุชาวไทย อินเดีย เนปาล และจีน เพื่อช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนต่างๆ ของโลก ร่วมกับผลิตสื่อ มีหนังสือธรรมะเป็นต้น	๑)การศึกษามุ่งผลิตนักบวชท้องถิ่นเพื่อเป็นตัวแทนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท มีการเรียนประวัติศาสตร์ นำประวัติศาสตร์มากำหนดนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สนับสนุนนักบวชจากประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อเพิ่มศักยภาพบุคลากรผู้ทำ	๑)การสาธารณูปการ ได้เป็นตัวแทนคณะสงฆ์ไทย ในการแสวงหาสถานที่ สร้างวัดเพิ่มขึ้นในอินเดีย โดยการสร้างวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ขึ้น ในการพัฒนาสาธารณูปการนั้น พัฒนาด้วยการจัด

		ทำให□หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความแพร□หลาย	หน□าที่เผยแผ□พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนอื่นอีก ๒)การศึกษาสงเคราะห□ใช□เทคนิควิธีการจัดหาทุนมาสนับสนุนทุนการศึกษาให□แก□เยาวชนในท□องถิ่นโดยจัดเป□นโรงเรียนต□นกล□า คือ การปลูกฝ□งจิตสำนึกการเรียนรู□ให□แก□เยาวชน มีการจัดตั้งกองทุนการศึกษาให□แก□นักศึกษาไทยและต□างชาติ ทั้งที่เป□นพระภิกษุและคฤหัสถ□เพื่อให□ได□รับการศึกษาสูงขึ้น	สร□างศาสนวัตถุ จัดตั้งผู□ดูแลรักษา พร□อมทั้งจัดตั้งกองทุนบำรุงรักษา เพื่อให□ศาสนสถานคงอยู□และในป□จจุบัน มีการดูแลรักษาทั้งวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ ประเทศอินเดีย และวัดไทยลุมพินี ประเทศเนปาล ๒)ด□านการสาธารณสงเคราะห□ จัดแบ□งงานเป□น การสาธารณสงเคราะห□เพื่อมนุษยธรรมให□ความช□วยเหลือแก□ชาวอินเดียในท□องถิ่นและการ สาธารณสงเคราะห์□เพื่อพระพุทธศาสนาด□วยวิธีการนำพระพุทธศาสนาเข□าไปเผยแผ□ให□ความช□วยเหลือ
๓	พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ	พระธรรมทูตนั้น สิ่งที่ชาวอินเดียไม่รู้ก็คือ ประเทศอินเดียมีลมหายใจเป็นพระพุทธศาสนา ดังนั้น พระธรรมทูตจะทำอย่างไรให้เขารู้ตนเองว่า เป็นพุทธโดยไม่รู้ตัว เช่น ตรา	พระธรรมทูต เราต้องปลูกฝังพุทธศาสนาตั้งแต่วัยเด็ก ๆ ของชาวอินเดีย เช่น การก่อตั้งโรงเรียน ให้เด็กเริ่มมีศีลธรรม มีศีล ๕ มีการไหว้พระสวดมนต์ ซึ่ง	พระธรรมทูต นำเด็กมาไหว้พระสวดมนต์ การแจกทานให้ชาวอินเดีย เป็นการสังคมสังเคราะห์ชาวอินเดีย ก็เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

		สัญลักษณ์สแตมป์เป็นตราสิงโตตราราชสีห์ ๔ เศียรของพระเจ้าอโศกมหาราชผู้ประกาศศาสนาพุทธ หรือตราธงชาติของชาวอินเดีย ที่เป็นรูปธรรมจักร จะทำอย่างไรให้ชาวอินเดียรู้และยอมรับพุทธศาสนาที่เขามีคุณธรรมศีลธรรมอยู่ในตัวอยู่แล้ว ตอนนี้ก็มีการออกอากาศทางโทรทัศน์ถ่ายภาพออก BBC เช่น นายกรัฐมนตรีถ่ายรูปภาพร่วมกับสามเณรอินเดีย ซึ่งได้เผยแพร่ไปทั่วโลก ทำให้เขาเริ่มยอมรับพระพุทธศาสนาอย่างออกหน้าออกตาบ้าง ในสังคมระดับสูงเริ่มให้ความสำคัญ แต่ก็ต้องใช้เวลาพอสมควร	เขามีอยู่แล้วในตัวเองให้เขารู้ว่าเป็นพุทธศาสนา แต่เราต้องเป็นผู้ให้เท่านั้น โดยการสร้างวัตถุก่อน อย่างหวังผล ถือว่าเป็นการสร้างเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า เป็นการสร้างทานบารมี ประเทศอินเดียนั้น ทุกอย่างในประเทศเขาก็มีแต่สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาโดยเมืองเขาเป็นเมืองพุทธอยู่แล้ว แต่เราทำความดี ทำทานอย่างหวังผล เราจะทำอย่างไรให้ชาวอินเดียมีความสุขในธรรมในพระพุทธศาสนาก็พอเท่ากับเป็นการพระพุทธศาสนาเข้าสู่แดนพุทธภูมิอีกครั้ง	ได้อีกทางหนึ่ง แต่เขาจะยอมรับหรือไม่ ไม่เป็นไร แต่อย่าให้เขามาเบียดเบียนมาทำร้ายเราก็พอ ก็ถือว่าเราประสบความสำเร็จแล้ว การให้ทาน อย่าไปหวังผลตอบแทน หรือการนับถือพุทธของเขาจะไม่ออกหน้าออกตา แต่เราก็ประสบความสำเร็จแล้ว โดยให้เขาค่อย ๆ ซึมซับความเป็นพุทธศาสนาให้เขารู้ตัวไปทีละเล็กทีละน้อย
๔	ดร.พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ	๑) ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ตัวอย่างที่เห็นชัดมาก คือประเด็นของวัดไทยพุทธคยา วัดไทยกุสินารา เฉลิมราชย์ วัดไทยราชคฤห์ วัดไทยไพสาลี เป็นต้น ซึ่งวัดได้มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งต่อบุคคลทุกระดับ เช่นต่อคนไทย คนอินเดีย และต่อคนทางประเทศยุโรป	เปิดโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนานำเด็กมาบวชมาเป็นพุทธทายาท และสอนเด็กได้กราบไหว้ มีการสอนระเบียบข้อปฏิบัติตามวิถีพุทธ	การสงเคราะห์ ยามเย็นเดินไปแจกยารักษาโรค ตามชุมชนอย่างน้อยต้องใช้เวลา ๑๐ ปี จนกระทั่งให้ชาวบ้านเขาเชื่อใจ - ส่วนใหญ่จะสงเคราะห์ชาวไทยทุกระดับที่ได้มีโอกาสมาแสวงบุญที่สังเวชฉียสถาน

		๒) ปัจจุบันนี้ ผู้เผยแผ่ของเราส่วนมากจะได้กับคนยากจนเป็นหลัก หรือคนชั้นต่ำที่จะเผยแผ่ง่ายกว่าสังคมอินเดียถ้าตระกูลสูงยากมากที่จะเปลี่ยนศาสนา จุดแข็ง จากงบประมาณชาวไทยพุทธที่มาอินเดีย ได้โอกาสทำงานด้านศาสนสงเคราะห์ ทำให้คนอินเดียเองได้มาสนใจพุทธศาสนามากขึ้น ทั้งภาครัฐและเอกชน		
๕	พระภิกษุอนุรุทธะ Rev. L. Anuruddha	๑)พระสงฆ์ไทย ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่ามีความเจริญก้าวหน้าขึ้นมากนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน ๒)การเผยแผ่ที่ทำงานตลอดปี คือ การอนุเคราะห์ชาวพุทธไทยที่มาแสวงบุญ ๓)การเผยแผ่ให้กับชาวพุทธต่างชาติทั้งคนอินเดียและชาวตะวันตก	วัดไทยพุทธคยาได้เปิดศูนย์โรงเรียนชุมชนชาวพุทธได้แก่ โรงเรียนปัญจศีล และมีโครงการที่ฝึกอบรมเด็กให้ทำวัตรสวดมนต์ และช่วยอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานให้ชาวตะวันตก หรือ นักปฏิบัติธรรมที่มาจากประเทศไทย ทางวัดให้ความอนุเคราะห์ทุกคนที่เข้ามาในการแสวงบุญ	๑)การเปิดโรงการอโรคยา หรือโรงพยาบาล ถือว่าประสบความสำเร็จมาก เพราะมีคนอินเดียมาใช้บริการ พระธรรมทูตก็มีโอกาสได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาไปด้วย ๒)โครงการอนุเคราะห์ชุมชนด้วยการไปเยี่ยมชุมชนต่าง ๆ เพื่อแจกสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันทำให้การเผยแผ่เป็นไปได้ด้วยดี
๖	Ven. Onta Mingsisouphang	๑)ได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการอบรมพระนักเผยแผ่พระธรรมทูตไทยและพระธรรมทูตต่างชาติ เพื่อการทำงานร่วมกันให้	๑)ได้สร้างโรงเรียนปัญจศีล ให้กับชุมชนของคนอินเดีย ๒) ให้คนอินเดียมารับรู้เกี่ยวกับศาสนาพุทธ	๑) สิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีโรงพยาบาล(โรงหมอ)มีความจำเป็นต่อชุมชนคนอินเดีย ๒)พระครูปลัดดร.

		เป็นไปตามพุทธประสงค์ ๒)ได้เข้าอบรมพระวิทยากรเกี่ยวกับพระธรรมทูตในวัดไทยพุทธคยา มาแล้ว ๓ รุ่น ๓) ได้มีโอกาสสาธยายพระไตรปิฎก ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓) ตั้งแต่	ฉลอง จะมีโอกาสที่เข้าไปช่วยเหลือชุมชน จนชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก
๗)	Ven.Bhikkhu boddhyang	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตมีความเจริญมาก ส่วนหนึ่งได้การสนับสนุนของคนไทย ทั้งที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส ทำให้การทำงานเป็นไปในทิศทางที่ดี	พระธรรมทูตไทย ถือว่าทำงานเชิงรุกมากขึ้น จากการที่ได้เห็นมีการเปิดโรงเรียนสอนหลักศีลธรรมให้กับชาวอินเดีย	ด้านการสังเคราะห์ตอนนี้ งานการสังคมสงเคราะห์ของวัดไทยกุสินารา มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงเห็นว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย จะมีความเจริญก้าวไปอีกไกล

จาก ตารางที่ ๔.๑๔ การสัมภาษณ์เจาะลึก พบว่า ผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้งหมดตอบมีความเห็นพ้องต้องกันว่า **ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** พบว่า

๑) เริ่มต้นตั้งแต่พระเดชพระคุณพระสุเมธาธิบดี ถือว่าเป็นย่างก้าวสำคัญในการวางรากฐานอันมั่นคงให้กับสถาบันสงฆ์แห่งพระพุทธศาสนาของอินเดีย ช่วงเวลาที่พระเดชพระคุณปฏิบัติภารกิจอยู่ที่วัดไทยพุทธคยานั้นคือ ยุคทองของพระธรรมทูต และวัดไทยพุทธคยา

๒) ได้มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้คนไทยเป็นส่วนใหญ่ในแต่ละปีนี้มีคนไทยมาเป็นแสนคน

๓) ได้เผยแผ่เกียรติภูมิอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธศาสนาให้กับคนชาวอินเดียและชาวยุโรป

๔) ได้ปฏิบัติหน้าที่ เพื่อประโยชน์อันจะพึงมีแก่พุทธศาสนิกชนจากทุกส่วนของโลก และเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนา

๕)การเผยแผ□พระพุทธศาสนา ได้ผลิตบุคลากรเข□ามาช□วยงานในการเผยแผ□ มีทั้งพระภิกษุชาวไทย อินเดีย เนปาล และจีน เพื่อช□วยกันเผยแผ□พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนต□างๆ ของโลก พร□อมกับผลิตสื่อ มีหนังสือธรรมะเป□นต□น ทำให□หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความแพร□หลาย

๖) พระธรรมทูตนั้น สิ่งที่ชาวอินเดียไม่รู้ก็คือ ประเทศอินเดียมีลมหายใจเป็นพระพุทธศาสนา ดังนั้น พระธรรมทูตจะทำอย่างไรให้เขารู้ตนเองว่า เป็นพุทธโดยไม่รู้ตัว เช่น ตราสัญลักษณ์สแตมป์เป็นตราสิงโตตราราชสีห์ ๔ เศียร ของพระเจ้าอโศกมหาราชผู้ประกาศศาสนาพุทธ หรือตราธงชาติของชาวอินเดีย ที่เป็นรูปธรรมจักร จะทำอย่างไรให้ชาวอินเดียรู้และยอมรับพุทธศาสนาที่เขามีคุณธรรมศีลธรรมอยู่ในตัวอยู่แล้ว ตอนนี้ก็มีการออกอากาศทางโทรทัศน์ถ่ายภาพออก BBC เช่น นายกรัฐมนตรีกอดสามเณรอินเดีย ทำให้เผยแผ่ไปทั่วโลก ทำให้เขาเริ่มยอมรับพระพุทธศาสนาอย่างออกหน้าออกตาบ้าง ในสังคมระดับสูงเริ่มให้ความสำคัญ แต่ก็ต้องใช้เวลาพอสมควร

๗) ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ตัวอย่างที่เห็นชัดมาก คือประเด็นของวัดไทยพุทธคยา วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ วัดไทยสิริราชคฤห์ วัดไทยไพสาลี เป็นต้น ซึ่งวัดได้มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งต่อบุคคลทุกระดับ เช่นต่อคนไทย คนอินเดีย และต่อคนทางประเทศยุโรป

๘) ปัจจุบันนี้ ผู้เผยแผ่ของเราส่วนมากจะได้กับคนยากจนเป็นหลัก หรือคนชั้นต่ำที่จะเผแผ่ง่ายกว่าสังคมอินเดียถ้าตระกูลสูงยากมากที่จะเปลี่ยนศาสนา
แต่จุดแข็งที่เรามีอยู่ ซึ่งได้งบประมาณจากชาวไทยพุทธที่มาอินเดีย ได้โอกาสทำงานด้านศาสนสงเคราะห์ ทำให้คนอินเดียเองได้มาสนใจพุทธศาสนามากขึ้น ทั้งภาครัฐและเอกชนพระสงฆ์ไทยทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่ามีความเจริญก้าวหน้าขึ้นมากนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน การเผยแผ่ที่ทำงานตลอดปี คือ การอนุเคราะห์ชาวพุทธไทยที่มาแสวงบุญ และการเผยแผ่ให้กับชาวพุทธต่างชาติทั้งคนอินเดียและชาวตะวันตก

๙) ได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการอบรมพระนักเผยแผ่พระธรรมทูตไทยและพระธรรมทูตต่างชาติ เพื่อการทำงานร่วมกันให้เป็นไปตามพุทธประสงค์ ได้เข้าอบรมพระวิทยากรเกี่ยวกับพระธรรมทูตในวัดไทยพุทธคยา มาแล้ว ๓ รุ่น และ ได้มีโอกาสสาธยายพระไตรปิฎก ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตมีความเจริญมาก ส่วนหนึ่งได้การสนับสนุนของคนไทย ทั้งที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส ทำให้การทำงานเป็นไปในทิศทางที่ดี

ด้านการศึกษา พบว่า ผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้งหมดตอบมีความเห็นพ้องต้องกันว่า ด้านการศึกษา พบว่า ๑) ได้จัดกิจกรรมส่งเสริม เช่น กิจกรรมนำเยาวชนไหว้พระสวดมนต์

๒) ได้สร้างศูนย์การเรียนรู้ให้ชาวพุทธ ได้แก่ โรงเรียนชุมชนชาวพุทธ มีโรงเรียนปัญจศีล และโรงเรียนชุมชนชาวพุทธหนาลันทา

๓) สนับสนุนการทัศนศึกษา ซึ่งวัดไทยพุทธคยาให้นักษาทั้งพระภิกษุและฆราวาสเดินทางไปไหว้พระตามสังเวช นียสถานต่าง ๆ ซึ่งทางวัดได้บริการค่าใช้จ่ายทุกอย่างแก่นักศึกษาเหล่านั้น

๔) การศึกษามุ□ง ผลิตนักบวชท□องถิ่นเพื่อเป□นตัวแทนในการเผยแผ□พระพุทธศาสนาเถรวาท มีการเรียนประวัติศาสตร□ นำประวัติศาสตร□มากำหนดนโยบายการเผยแผ□พระพุทธศาสนา สนับสนุนนักบวชจากประเทศไทยและต□างประเทศ เพื่อเพิ่มศักยภาพบุคลากรผู□ทำหน□าที่เผยแผ□พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนอื่นอีก

๕) การศึกษาสงเคราะห□ใช□เทคนิควิธีการจัดหาทุนมาสนับสนุนทุนการศึกษาให□แก□เยาวชนในท□องถิ่น โดยจัดเป□นโรงเรียนต□นกล□า คือ การปลูกฝ□งจิตสำนึกการเรียนรู□ให□แก□เยาวชน มีการจัดตั้งกองทุนการศึกษาให□แก□นักศึกษาไทยและต□างชาติทั้งที่เป□นพระภิกษุและคฤหัสถ□เพื่อให□ได□รับการศึกษาสูงขึ้น

๖) พระธรรมทูต เราต้องปลูกฝังพุทธศาสนาตั้งแต่วัยเด็ก ๆ ของชาวอินเดีย เช่น การก่อตั้งโรงเรียน ให้เด็กเริ่มมีศีลธรรม มีศีล ๕ มีการไหว้พระสวดมนต์ ซึ่งเขามีอยู่แล้วในตัวเองให้เขารู้ว่าเป็นพุทธศาสนา แต่เราต้องเป็นผู้ให้เท่านั้น โดยการสร้างวัตถุก่อน อย่างหวังผล ถือว่าเป็นการสร้างเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า เป็นการสร้างทานบารมี ประเทศอินเดียนั้น ทุกอย่างในประเทศเขาก็มีแต่สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาโดยเมืองเขาเป็นเมืองพุทธอยู่แล้ว แต่เราทำความดี ทำทานอย่างหวังผล เราจะทำอย่างไรให้ชาวอินเดียมีความสุขในธรรมในพระพุทธศาสนาก็พอ เท่ากับเป็นการพระพุทธศาสนาเข้าสู่แดนพุทธภูมิอีกครั้ง

๗) เปิดโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนานำเด็กมาบวชมาเป็นพุทธทายาทวัดไทยพุทธคยาได้เปิดศูนย์โรงเรียนชุมชนชาวพุทธได้แก่ โรงเรียนปัญจศีล และมีโครงการที่ฝึกอบรมเด็กให้ทำวัตรสวดมนต์ และช่วยอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานให้ชาวตะวันตก หรือ นักปฏิบัติธรรมที่มาจากประเทศไทย ทางวัดให้ความอนุเคราะห์ทุกคนที่เข้ามาในการแสวงบุญ ๑) ได้สร้างโรงเรียนปัญจศีลให้กับชุมชนของคนอินเดีย ๒) ให้คนอินเดียมารับรู้เกี่ยวกับศาสนาพุทธ ๓) พระธรรมทูตไทย ถือว่าทำงานเชิงรุกมากขึ้น จากการที่ได้เห็นมีการเปิดโรงเรียนสอนหลักศีลธรรมให้กับชาวอินเดีย

ด้านการสงเคราะห์ พบว่า ผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้งหมดตอบมีความเห็นพ้องต้องกันว่าด้านสังคมการสงเคราะห์ พบว่า

๑) การสร้างโรงพยาบาลหรือ อโรคยาสถาน เป็นการช่วยเหลืออนุเคราะห์คนยากจนและได้มีโอกาสเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย

๒) งานด้านมวลชนสัมพันธ์ ถือเป็นกุศโลบายในการเข้ากับคนในท้องถิ่น โดยใช้ยุทธศาสตร์ด้านการกีฬาเข้ามาเป็นแกนกลางในการประสานสัมพันธ์

๓) โครงการแจกข้าวสาร เป็นงานด้านสังคมสงเคราะห์ คือ การแจกข้าวสารแก่ชาวบ้านที่ยากจน ได้ดำเนินการมาแล้วกว่า ๑๐ ปีแล้ว และได้ช่วยเหลือตามหมู่บ้านต่าง ๆ ๑๐๐ กว่าหมู่บ้าน

๔) การสร้างพระพุทธรูปถวายตามพุทธวิหารต่าง ๆ ทั่วประเทศอินเดีย ประมาณ ๑๐๐๐๐ องค์แล้ว

๕) การสาธารณูปการ ได้เป□นตัวแทนคณะสงฆ□ไทย ในการแสวงหาสถานที่ สร□างวัดเพิ่มขึ้นในอินเดีย โดยการสร□างวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ขึ้น ในการพัฒนาสาธารณูปการนั้น พัฒนาด□วยการจัด สร□าง ศาสนวัตถุ จัดตั้งผู□ดูแลรักษา พร□อมทั้งจัดตั้งกองทุนบำรุงรักษา เพื่อให□ศาสนสถานคงอยู□และในป□จจุบัน มีการดูแลรักษาทั้งวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ ประเทศอินเดีย และวัดไทยลุมพินี ประเทศเนปาล

๖) ด□านการสาธารณสงเคราะห□ จัดแบ□งงานเป□น การสาธารณสงเคราะห□เพื่อมนุษยธรรมให□ความ ช□วยเหลือแก□ชาวอินเดียในท□องถิ่นและการสาธารณสงเคราะห์□ เพื่อพระพุทธศาสนา ด□วยวิธีการนำพระพุทธศาสนาเข□าไปเผยแผ□ให□ความช□วยเหลือ

๗) พระธรรมทูต นำเด็กมาไหว้พระสวดมนต์ การแจกทานให้ชาวอินเดีย เป็นการสังคมสังเคราะห์ชาวอินเดีย ก็เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อีกทางหนึ่ง แต่เขาจะยอมรับหรือไม่ ไม่เป็นไร แต่อย่าให้เขามาเบียดเบียนมาทำร้ายเราก็พอ ก็ถือว่าเราประสบความสำเร็จแล้ว การให้ทานอย่าไปหวังผลตอบแทน หรือการนับถือพุทธของเขาจะไม่ออกหน้าออกตา แต่เราก็ประสบความสำเร็จแล้ว โดยให้เขาค่อย ๆ ซึมซับความเป็นพุทธศาสนาให้เขารู้ตัวไปทีละเล็ก ทีละน้อย

๘) การสงเคราะห์ ยามเย็นเดินไปแจกยารักษาโรค ตามชุมชนอย่างน้อยต้องใช้เวลา ๑๐ ปี จนกระทั้งให้ชาวบ้านเขาเชื่อใจ ซึ่งวัดไทยพุทธคยาได้ ๑)การเปิดโรงการอโรคยา หรือโรงพยาบาล ถือว่าประสบความสำเร็จมาก เพราะมีคนอินเดียมาใช้บริการ พระธรรมทูตก็มีโอกาสได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาไปด้วย ๒)โครงการอนุเคราะห์ชุมชนด้วยการไปเยี่ยมชุมชนต่าง ๆ เพื่อแจกสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันทำให้การเผยแผ่เป็นไปได้ด้วยดี ๓) สิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีโรงพยาบาล(โรงหมอ)มีความจำเป็นต่อชุมชนคนอินเดีย ๔)พระครูปลัดดร.ฉลอง จะมีโอกาสที่เข้าไปช่วยเหลือชุมชน จนชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก

๙) อีกส่วนหนึ่งที่ถือว่ามีความเจริญที่เร็วมาก คือด้านการสังคมสงเคราะห์ของวัดไทยกุสินารา มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงเห็นว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย จะมีความเจริญก้าวไปอีกไกล

ตารางที่ ๔.๑๕

เพื่อค้นหาปัญหาและอุปสรรคต่อยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษา ด้านการสงเคราะห์ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก ของพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย

	รายนามผู้ให้ข้อมูล	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ด้านการศึกษา	ด้านการสงเคราะห์
๑	พระเทพโพธิวิเทศ (ทองยอด ภูริปาโล)	๑) ปัญหาคือไม่มีพระเพียงพอที่จะทำงานพระธรรมทูต เรามีวัดมากมาย แต่พระไทยมีจำนวนจำกัด ยิ่งโดยเฉพาะชาวพุทธจากเมืองไทยมาแสวงบุญ พระจากวัดไทยจะนำพาญาติโยมไปตามสถานที่ต่าง ๆ วัดเกือบจะไม่มีพระเหลืออยู่เลย ๒) ปัญหาด้านภาษาฮินดีไม่ค่อยเก่ง ส่วนมากเราจะสนใจภาษาอังกฤษ จำเป็นอย่างยิ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เราจะต้องเรียนรู้ภาษาดั่งเดิมเขาให้ได้เพราะการสื่อสารจะง่ายต่อการเข้าใจและเข้าถึงชุมชนได้มากขึ้น ๒) ควรตั้งกุศลจิตไว้ว่าการเป็นพระธรรมทูตต้องเสียสละชีวิตเพื่อพระพุทธศาสนา การทำงานจะไม่มีอุปสรรคปัญหาอะไรเลย	๑) ได้ให้การศึกษาสงเคราะห์ทั้งการสร้างโรงเรียน และโครงการปฏิบัติธรรม แต่สิ่งที่ยังไม่พอต่อการบริหารจัดการก็คือ แผนด้านงบประมาณ เพราะแต่ละปีมีค่าใช้จ่ายมาก จำเป็นต้องระดมทุนส่งเสริมเด็กเยาวชนและนิสิตนักศึกษา เพื่อสร้างธรรมทายาทให้มากขึ้น ๒)ปัญหาอีกอย่างคือการขยายการศึกษาไปสู่เมืองอื่น จำเป็นต้องใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และบุคลากรในการให้การศึกษาก็ยังมีจำนวนน้อย ๓) การสร้างแหล่งการเรียนรู้เพื่อชุมชน ควรจะมีโครงสร้างที่ชัดเจน มีการประเมินผล และวัดผล ในการพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบตลอดถึงเครือข่ายด้านการศึกษา	๑) ส่วนการทำงานเกี่ยวกับการอนุเคราะห์ชาวบ้าน นั้นได้ทำควบคู่กันไปกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สิ่งที่ยังต้องพัฒนา คือ ด้านกำลังคนยังมีไม่พอในการเข้าสู่ชุมชน งบประมาณ อุปกรณ์วัสดุอื่นๆ เพื่อการสงเคราะห์ ต้องมีระบบการจัดการที่เพียงพอจะสามารถช่วยงานด้านนี้ได้ ๒) ควรมีการขยายงานสงเคราะห์ให้ควบคุมพื้นที่ในเขตวัดไทย และเขตพื้นที่ชุมชนชาวพุทธ หรือชุมชนชาวอินเดียอื่น ๆ ที่ต้องการความช่วยเหลือ
๒	พระราชรัตน	ข□อจำกัด□านการ	การศาสนศึกษาวัดมี	การศึกษาสงเคราะห□

	รังษี (วีรยุทธ์ วีรยุทโธ)	บริหารเนื่องจากต□องทำหน□าที่ดูแลปกครองบุคคล หลายกลุ□ม ทำให□ในบางครั้งเมื่อมีป□ญหาอุปสรรคเกิดขึ้นไม□สามารถแก□ไขได□ทันเวลาเพราะมีขอบเขตการบริหารกว□างเกินไป ซึ่งการต□องทำหน□าที่ดูแลบุคคลภายในวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ ในฐานะเจ□าอาวาส และกลุ□มบุคคลในวัดไทยลุมพินีในฐานะเจ□าอาวาส ซึ่งป□จจุบันท□านมีหน□าที่ปกครองวัดทั้ง ๒ แห□ง ตลอดทั้งตำแหน□งพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินดีย ต□องออกตรวจสอบดูแลบุคคลหลายกลุ□ม	ขอบเขตการให□บริการที่กว□างเกินไป ทำให□การศึกษาบรรลุวัตถุประสงค□น□อยมาก การศึกษาเพื่อคนในท□องถิ่น เป□นการจัดการศึกษาไม□สอดคล□องกับระเบียบของรัฐอินเดีย เป□นการศึกษาแก□นักบวชที่เป□นชนพื้นเมือง ซึ่งไม□เป□นที่ยอมรับของอินเดีย เพราะระบบวรรณะเป□นสิ่งป□ดกั้นการศึกษาที่จัดให□แก□ผู□สนองงานเป□นการศึกษาที่ไม□มีรูปแบบที่ชัดเจน ให□ผู□ที่เข□ามาช□วยงานเรียนรู□วิธีการตามสายงาน ข□อจำกัดอยู□ที่บุคคลปฏิบัติงานเสร็จแล□วก็กลับไปสถานที่เดิมหรือไปศึกษาต□อ ทำให□วัดขาดบุคลากรทำงานประจำ	ขอบเขตที่กว□างวัดสนับสนุนบุคลากรในรูปแบบการบริจาคสิ่งของเครื่องใช□ให□ ตามกลุ□มงาน มีคณะกรรมการพิจารณามองให□บางครั้งผู□ที่รับทุนไม□สามารถปฏิบัติตามกฎข□อบังคับได□หมดเหตุผลจำเป□นเพราะวัดมีทุนจำกัดต□องให□แก□บุคคลที่จำเป□นและต□องการจริงๆ เท□านั้น
๓	พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ	- ภาษา เราใช้ภาษาอินเดียไม่เป็น ไม่ได้เรียกว่า ภาษาฮินดู มาจากรากฐานภาษาบาลีสันสกฤต ถ้าต้องการให้ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พุทธศาสนาก็ต้องรู้จักภาษาพื้นเมืองของเขาด้วย	ในเรื่องของการประกาศพระพุทธศาสนา เมื่อมาเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น ผมว่าจะเสนอโครงการขอพระธรรมทูต จากมจร. มาดูแลตรงนี้ที่ประเทศอินเดีย ผมจะออกทุนให้สำหรับอนาคต ผมจะทำมหาวิทยาลัยให้พระมาอยู่	- พระธรรมทูตการไปโปรดเขา ให้เขามีสุขเมื่อเขามีทุกข์ ไปเจริญพระพุทธมนต์ให้เขา จนชีวิตเขาดีขึ้น ยามเขามีปัญหาทำให้เขานับถือเรา แขกร่วมงานระดับใหญ่ ๆ ของประเทศ ชาวอินเดียยังขาดพระที่เป็นผู้ให้ยามเขามีความทุกข์

		- เมื่อการประกาศศาสนาพุทธเมื่อเป็นไปได้ดี แต่ต้องมีเหตุให้ต้องกลับเมืองไทย เป็นต้น - พระธรรมทูตบางท่าน ไม่ยังไม่สามารถเจาะลึกด้านพื้นฐาน ด้านดูแลคนอินเดียท้องถิ่นของเขาก่อนให้ได้ แต่เราเจาะลึกด้านสังคมสังเคราะห์ได้ดี ด้านการแจกทาน เป็นต้น	ตามความถูกต้องตามกฎหมายของอินเดีย ผู้ที่จบแล้วมาเป็นอาจารย์สอนที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ และญาติโยมก็มาอุปถัมภ์ ทำให้พระพุทธศาสนาไม่สูญหายไป ถ้าสามารถทำได้ตรงนี้ก็เป็นความมั่นคง ถือว่าเป็นเรื่องที่ดีมาก ๆ ถือว่าเราประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อีกระดับหนึ่ง เมื่อมีมหาวิทยาลัยเกิดขึ้น ก็จะเป็นศูนย์รวม แห่งพระไตรปิฎก และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา	อย่าหวังความสุขจากเขา อย่าทำให้เขาเจ็บช้ำน้ำใจ ดังเช่นพระพุทธเจ้าก็ไม่เคยทำ แม้เขาจะนับถือศาสนาฮินดู เราต้องเข้าใจเขา เพราะเทพเจ้าทั้งหลายล้วนเป็นสาวกของพระพุทธองค์ เราต้องเข้าใจเขา อย่าไปดูถูกเขา ให้พุทธกับฮินดูเข้ากันได้ เราต้องไม่ตำหนิพิธีกรรมของเขา ถ้าเราทำได้เราก็ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๔	ดร.พระมหาดาวสยาม วิชิรปัญโญ	๑) ภาษาต้องได้ พระธรรมทูตต้องเก่งทั้งภาษาอังกฤษและภาษาฮินดีหรือภาษาถิ่นของเขา เพื่อการเผยแผ่ที่ง่ายขึ้นเพราะการสื่อสารที่เป็นภาษาเดียวกันจะง่ายต่อความเข้าใจและความศรัทธา ความน่าเชื่อถือจะมีมากขึ้น ๒) ความเสียสละต้องมีมากเท่าไหร่ยิ่งดี พระธรรมทูตเมื่อมาอยู่ประเทศอินเดียแล้ว ต้องอุทิศชีวิตเพื่อเป็นพุทธบูชาจริง ๆ หรือทำงานเพื่อพระธรรมถึงจะเข้าถึงจิตวิญญาณของคนอินเดียได้	๑) ควรให้การศึกษาอย่างเป็นระบบ สืบเนื่องจากโครงสร้างการศึกษาของอินเดียไม่เหมือนกับเมืองไทย สมควรอย่างยิ่งที่จะประยุกต์หลักการเรียนรู้หลักพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนของคนอินเดียให้ได้ ๒) ควรให้ทุนการศึกษาด้วยการส่งเยาวชนได้มาศึกษาพุทธศาสนาในเมืองไทย พยายามสร้างคนอินเดีย เพื่อคนอินเดียเอง อย่าพยายามให้เขาเกิดการรับรู้ว่า มีความ	๑) การปฏิบัติการเพื่อสังคมสงเคราะห์ ถือว่าเป็นวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เข้าถึงประชาชนได้ง่ายที่สุด จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีแหล่งทุนสนับสนุนให้เพียงพอ และกระทำอย่างต่อเนื่องด้วย ๒) ควรมีการศึกษาความต้องการเบื้องต้นว่า แต่ละชุมชนมีความต้องการประเด็นใดบ้าง และความต้องการนั้นสอดคล้องกับความเชื่อประเพณีของเขาอย่างไร ๓) สิ่งที่ควรทำต่อเนื่องคือ

		๓) คนเผยแผ่อย่ากินเนื้อสัตว์ นักการศาสนาในอินเดียจะมีความเชื่อว่า ผู้เป็นนักบวชต้องเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้น ห้ามเด็ดขาดในการทานเนื้อสัตว์ เพราะความศรัทธา ความน่าเชื่อถือจะหมดไปทันที	แตกแยกจากฐานคติเดิม	การช่วยเหลือด้านการสงเคราะห์เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ถือว่าเป็นความต้องการขั้นฐานของชีวิตมนุษย์ทุกคนอยู่แล้ว
๕	พระภิกษุอนุรุทธะ Rev. L. Anuruddha	๑)ปัญหาภาษาในการเผยแผ่ การเข้าสู่ชุมชนถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญถ้าเราเข้าสู่ชุมชนโดยไม่รู้ภาษาการเผยแผ่ก็ไม่ได้ผล สิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเราต้องรู้ภาษาถิ่น ๒) ปัญหาด้านบุคลากรที่เสียสละเพื่อพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ยังมีน้อยมาก ๓) ปัญหาการทำงานทีมยังไม่ดีเท่าที่ควร ตลอดถึงงบประมาณสนับสนุน คนอินเดียยังมีความต้องการด้านสังคมสงเคราะห์อีกมาก	๑) ควรเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้ทางพุทธศาสนา ทั้งคนไทย หรือทุกเชื้อชาติ ๒) ควรส่งเสริมแลกเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอินเดีย เพื่อให้การเรียนรู้ เข้าใจทางพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น	๑) โครงการสังคมสงเคราะห์อยากให้มีกองทุนในการนี้เฉพาะจะสามารถดำเนินงานได้มากกว่านี้ ๒) ควรมีการสร้างเครือข่ายองค์ชาวพุทธนานาชาติ เพื่อสะดวกต่อกิจกรรมเชิงกุศล และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น
๖	Ven. Onta Mingsisouphang	๑)ปัญหาด้านภาษาที่ไม่สอดคล้องกันกับพระไทยและพระต่างชาติ ปัญหาภาษาในการเผยแผ่กับชุมชน เพราะเราพูดภาษาอังกฤษได้ แต่ชุมชนฟังไม่รู้ ถือว่าลำบากมากในการเผยแผ่ ๒)ปัญหาไม่มีแหล่งศูนย์การทำงานที่ชัดเจนอยากให้มีสำนักงานพระธรรม	๑) ขาดการศึกษาและประเมินผลการทำงานของพระธรรมทูต ๒) ขาดการให้การศึกษาอย่างเป็นระบบ คือ ต่างคนต่างทำงาน ยังไม่รู้ว่าเป็นผลงานของพระธรรมทูต ๓) ขาดโครงสร้างที่เข้มแข็ง ไม่มีศูนย์การศึกษาที่ร่วมกันทำงาน	๑) การเผยแผ่ในอินเดียคือต้องให้อย่างเดียว ๒) ต้องศึกษาว่า ชุมชนเขาต้องการอะไร ๓) ชุมชนนับถือศาสนาอะไรอยู่ ๔) สงเคราะห์ด้วยการจัดกีฬาเพื่อชุมชน แล้วก็มอบรางวัลให้ ก่อนให้รางวัล พระก็ขอเทศน์ก่อนเมื่อจะได้รับรางวัล

		ทูตในอินเดีย เพราะทุกวันนี้เป็นงานต่างคนต่างทำถือว่าเป็นจุดอ่อนของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย ๓)พระธรรมทูตไทยในอินเดียมีงานมาก แต่ไม่มีระบบในการทำงาน ๔) ปัญหาการสร้างเครือข่ายยังน้อยเกินไป อยากให้พระธรรมทูตไทยจัดตั้งศูนย์รวมพระธรรมทูตระดับนานาชาติ	ที่ชัดเจน	๕) การเผยแผ่โดยใช้หลักเข้าสู่ชุมชนโดยตรง ขอเพียงให้คนในชุมชนหรือในครอบครัวได้ รับข่าวสารจากเราแล้ว ก็สามารถเผยแผ่ให้กับชุมชนเชื่อมโยงต่อเครือข่ายกันไป
๗)	Ven.Bhikkhu boddhyang	ตั้งข้อสังเกตว่าโครงสร้างและระบบการทำงานพระธรรมทูตไทยมีความเป็นศูนย์รวมอย่างไรบ้าง ถ้าการทำงานไม่ประสานสอดคล้องกัน ถึงแม้ว่างานจะก้าวหน้าไปได้ มันก็ไม่สามารถที่จะรับประกันว่าจะพัฒนาแบบยั่งยืนได้ ดังนั้น การทำงานเป็นทีมการทำงานสร้างเครือข่ายกับชาวพุทธประเทศอื่นก็เป็นสิ่งที่ดีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	การก่อตั้งโรงเรียน ไม่ทราบว่ามีการบูรณาการลักษณะการเรียนรู้ทางพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นอย่างไรบ้าง และถ้าจะให้มีความเจริญจริงต้องให้คนอินเดียเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตบนฐานคติของพระพุทธศาสนาให้ได้	ในประเด็นของการช่วยเหลือสังคม พระธรรมทูตไทยได้สะท้อนถึงความต้องการของคนอินเดียได้ดีมาก แต่จะต้องเป็นผู้ประสานประโยชน์ให้ได้ เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

จากตารางที่ ๔.๑๕ การสัมภาษณ์เจาะลึก พบว่า ผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้งหมดตอบมีความเห็นพ้องต้องกันว่า **ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** พบว่า

๑) ปัญหาคือไม่มีพระเพียงพอที่จะทำงานพระธรรมทูต เรามีวัดมากมาย แต่พระไทยมีจำนวนจำกัด ยิ่งโดยเฉพาะชาวพุทธจากเมืองไทยมาแสวงบุญ พระจากวัดไทยจะนำพาญาติโยมไปตามสถานที่ต่าง ๆ วัดเกือบจะไม่มีพระเหลืออยู่เลย

๒) ปัญหาด้านภาษาฮินดีไม่ค่อยเก่ง ส่วนมากเราจะสนใจภาษาอังกฤษ จำเป็นอย่างยิ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เราจะต้องเรียนรู้ภาษาดั่งเดิมเขาให้ได้เพราะการสื่อสารจะง่ายต่อการเข้าใจและเข้าถึงชุมชนได้มากขึ้น

๓) ควรตั้งกุศลจิตไว้ว่าการเป็นพระธรรมทูตต้องเสียสละชีวิตเพื่อพระพุทธศาสนา การทำงานจะไม่มีอุปสรรคปัญหาอะไรเลย

๔) ข□อจำกัดด□านการบริหารเนื่องจากต□องทำหน□าที่ดูแลปกครองบุคคล หลายกลุ□ม ทำให□ในบางครั้งเมื่อมีป□ญหาอุปสรรคเกิดขึ้นไม□สามารถแก□ไขได□ทันเวลา เพราะมีขอบเขตการบริหารกว□างเกินไป ซึ่งการต□องทำหน□าที่ดูแลบุคคลภายในวัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย□ ในฐานะเจ□าอาวาส และ กลุ□มบุคคลในวัดไทยลุมพินี ตลอดทั้งตำแหน□งพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินดีย ต□องออกตรวจสอบดูแลบุคคลหลายกลุ□ม

๔) ภาษา เราใช้ภาษาอินเดียไม่เป็น ไม่ได้ เรียกว่า ภาษาฮินดู มาจากรากฐานภาษาบาลีสันสกฤต ถ้าต้องการให้ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พุทธศาสนาก็ต้องรู้จักภาษาพื้นเมืองของเขาด้วย พระธรรมทูตบางท่าน ยังไม่สามารถเจาะลึกด้านพื้นฐาน ด้านการดูแลคนอินเดียท้องถิ่นของเขาก่อนให้ได้ แต่เราเจาะลึกด้านสังคมสังเคราะห์ได้ดี ด้านการแจกทาน เป็นต้น

๕) ภาษาต้องได้ พระธรรมทูตต้องเก่งทั้งภาษาอังกฤษและภาษาฮินดีหรือภาษาถิ่นของเขา เพื่อการเผยแผ่ที่ง่ายขึ้นเพราะการสื่อสารที่เป็นภาษาเดียวกันจะง่ายต่อความเข้าใจและความศรัทธา ความน่าเชื่อถือจะมีมากขึ้น

๖) ความเสียสละต้องมีมากเท่าไหร่ยิ่งดี พระธรรมทูต เมื่อมาอยู่ประเทศอินเดียแล้วต้องอุทิศชีวิตเพื่อเป็นพุทธบูชาจริง ๆ หรือทำงานเพื่อพระธรรมถึงจะเข้าถึงจิตวิญญาณของคนอินเดียได้

๗) คนเผยแผ่อย่ากินเนื้อสัตว์ นักการศาสนาในอินเดียจะมีความเชื่อว่า ผู้เป็นนักบวชต้องเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้น ห้ามเด็ดขาดในการทานเนื้อสัตว์ เพราะความศรัทธา ความน่าเชื่อถือจะหมดไปทันที

๘) ปัญหาภาษาในการเผยแผ่ การเข้าสู่ชุมชนถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ ถ้าเราเข้าสู่ชุมชนโดยไม่รู้ภาษาการเผยแผ่ก็ไม่ได้ผล สิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เราต้องรู้ภาษาถิ่น

๙) ปัญหาด้านบุคลากรที่เสียสละเพื่อพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ยังมีน้อยมาก

๑๐) ปัญหาการทำงานทีมยังไม่ดีเท่าที่ควร ตลอดถึงงบประมาณสนับสนุน คนอินเดียยังมีความต้องการด้านสังคมสงเคราะห์อีกมาก

๑๑) ปัญหาด้านภาษาที่ไม่สอดคล้องกันกับพระไทยและพระต่างชาติ ปัญหาภาษาในการเผยแผ่กับชุมชน เพราะเราพูดภาษาอังกฤษได้ แต่ชุมชนฟังไม่รู้ ถือว่าลำบากมากในการเผยแผ่

๑๒) ปัญหาไม่มีแหล่งศูนย์การทำงานที่ชัดเจนอยากให้มีสำนักงานพระธรรมทูตในอินเดีย เพราะทุกวันนี้เป็นงานต่างคนต่างทำถือว่าเป็นจุดอ่อนของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย

๑๓) พระธรรมทูตไทยในอินเดียมีงานมาก แต่ไม่มีระบบในการทำงาน

๑๔) ปัญหาการสร้างเครือข่ายยังน้อยเกินไป อยากให้พระธรรมทูตไทยจัดตั้งศูนย์รวมพระธรรมทูตระดับนานาชาติ ตั้งข้อสังเกตว่า โครงสร้างและระบบการทำงานพระธรรมทูตไทยมีความเป็นศูนย์รวมอย่างไรบ้าง ถ้าการทำงานไม่ประสานสอดคล้องกัน ถึงแม้ว่างานจะก้าวหน้าไปได้ มันก็ไม่สามารถที่จะรับประกันว่าจะพัฒนาแบบยั่งยืนได้ ดังนั้น การทำงานเป็นทีม การทำงานสร้างเครือข่ายกับชาวพุทธประเทศอื่นก็เป็นสิ่งที่ดีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ด้านการศึกษา พบว่า

๑) ได้ให้การศึกษาสงเคราะห์ทั้งการสร้างโรงเรียน และโครงการปฏิบัติธรรม แต่สิ่งที่ยังไม่พอต่อการบริหารจัดการก็คือ แผนด้านงบประมาณ เพราะแต่ละปีมีค่าใช้จ่ายมาก จำเป็นต้องระดมทุนส่งเสริมเด็กเยาวชนและนิสิตนักศึกษา เพื่อสร้างธรรมทายาทให้มากขึ้น

๒) ปัญหาอีกอย่างคือการขยายการศึกษาไปสู่เมืองอื่น จำเป็นต้องใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และบุคลากรในการให้การศึกษาก็ยังมีจำนวนน้อย

๓) การสร้างแหล่งการเรียนรู้เพื่อชุมชน ควรจะมีโครงสร้างที่ชัดเจน มีการประเมินผลและวัดผล ในการพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบตลอดถึงเครือข่ายด้านการศึกษา

๔) การศาสนศึกษาวัดมีขอบเขตการให□บริการที่กว□างเกินไป ทำให□การศึกษาบรรลุวัตถุประสงค□น□อยมาก การศึกษาเพื่อคนใน ท□องถิ่น เป□นการจัดการศึกษาไม□สอดคล□องกับระเบียบของรัฐอินเดีย เป□นการศึกษาแก□นักบวชที่เป□นชนพื้นเมือง ซึ่งไม□เป□นที่ยอมรับของอินเดีย เพราะระบบวรรณะ เป□นสิ่งป□ดกั้นการศึกษาที่จัดให□แก□ผู□สนองงานเป□นการศึกษาที่ไม□มีรูปแบบที่ชัดเจน ให□ผู□ที่เข□ามาช□วยงานเรียนรู□วิธีการตามสายงาน ข□อจำกัดอยู□ที่บุคคลปฏิบัติงานเสร็จแล□วก็กลับไปสถานที่เดิมหรือไปศึกษาต□อ ทำให□วัดขาดบุคลากรทำงานประจำ

๕) ในเรื่องของการประกาศพระพุทธศาสนา เมื่อมาเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น ผมว่าจะเสนอโครงการขอพระธรรมทูต จากมจร. มาดูแลตรงนี้ที่ประเทศอินเดีย ผมจะออกทุนให้ สำหรับอนาคต ผมจะทำมหาวิทยาลัยให้พระมาอยู่ตามความถูกต้องตามกฎหมายของอินเดีย ผู้ที่จบแล้วมา

เป็นอาจารย์สอนที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ และญาติโยมก็มาอุปถัมภ์ทำให้พระพุทธศาสนาไม่สูญหายไป ถ้าสามารถทำได้ตรงนี้ก็เป็นความมั่นคง ถือว่าเป็นเรื่องที่ดีมาก ๆ ถือว่าเราประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อีกระดับหนึ่ง เมื่อมีมหาวิทยาลัยเกิดขึ้น ก็จะเป็นศูนย์รวม แห่งพระไตรปิฎก และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

๖) ควรให้การศึกษาอย่างเป็นระบบ สืบเนื่องจากโครงสร้างการศึกษาของอินเดียไม่เหมือนกับเมืองไทย สมควรอย่างยิ่งที่จะประยุกต์หลักการเรียนรู้หลักพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนของคนอินเดียให้ได้

๗) ควรให้ทุนการศึกษาด้วยการส่งเยาวชนได้มาศึกษาพุทธศาสนาในเมืองไทย พยายามสร้างคนอินเดีย เพื่อคนอินเดียเอง อย่าพยายามให้เขาเกิดการรับรู้ว่า มีความแตกแยกจากฐานคติเดิม

๘) ควรเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้ทางพุทธศาสนา ทั้งคนไทย หรือทุกเชื้อชาติ

๙) ควรส่งเสริมแลกเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอินเดีย เพื่อให้การเรียนรู้เข้าใจทางพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

๑๐) ขาดการศึกษาและประเมินผลการทำงานของพระธรรมทูต

๑๑) ขาดการให้การศึกษาอย่างเป็นระบบ คือ ต่างคนต่างทำงาน ยังไม่รู้ว่า เป็นผลงานของพระธรรมทูต

๑๒) ขาดโครงสร้างที่เข้มแข็ง ไม่มีศูนย์การศึกษาที่ร่วมกันทำงานที่ชัดเจน การก่อตั้งโรงเรียน ไม่ทราบว่ามีการบูรณาการลักษณะการเรียนรู้ทางพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นอย่างไรบ้าง และถ้าจะให้มีความเจริญจริงต้องให้คนอินเดียเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตบนฐานคติของพระพุทธศาสนาให้ได้

ด้านการสงเคราะห์ พบว่า

๑) ส่วนการทำงานเกี่ยวกับการอนุเคราะห์ชาวบ้าน นั้นได้ทำควบคู่กันไปกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สิ่งที่ยังต้องพัฒนา คือ ด้านกำลัง คนยังมีไม่พอในการเข้าสู่ชุมชน งบประมาณ อุปกรณ์วัสดุอื่นๆ เพื่อการสงเคราะห์ ต้องมีระบบการจัดการที่เพียงพอจะสามารถช่วยงานด้านนี้ได้

๒) ควรมีการขยายงานสงเคราะห์ให้ควบคุมพื้นที่ในเขตวัดไทย และเขตพื้นที่ชุมชนชาวพุทธ หรือ ชุมชนชาวอินเดียอื่น ๆ ที่ต้องการความช่วยเหลือ

๓) การศึกษาสงเคราะห□ขอบเขตที่กว□างวัดสนับสนุนบุคลากรในรูปแบบการบริจาคสิ่งของเครื่องใช□ให□ ตามกลุ□มงาน มีคณะกรรมการพิจารณามอบให□บางครั้งผู□ที่รับทุนไม□สามารถปฏิบัติตามกฎ ข□อบังคับได□หมด เหตุผลจำเป□นเพราะวัดมีทุนจำกัดต□องให□แก□บุคคลที่จำเป□นและต□องการจริงๆ เท□านั้น

๔) พระธรรมทูตการไปโปรดเขา ให้เขามีสุขเมื่อเขามีทุกข์ ไปเจริญพระพุทธมนต์ให้เขา จนชีวิตเขาดีขึ้น ยามเขามีปัญหาทำให้เขานับถือเรา แขกร่วมงานระดับใหญ่ ๆ ของประเทศ ชาวอินเดียยังขาดพระที่เป็นผู้ให้ยามเขามีความทุกข์ อย่าหวังความสุขจากเขา อย่าทำให้เขาเจ็บช้ำน้ำใจ ดังเช่นพระพุทธเจ้าก็ไม่เคยทำ แม้เขาจะนับถือศาสนาฮินดูเราต้องเข้าใจเขา เพราะเทพเจ้าทั้งหลายล้วนเป็นสาวกของพระพุทธองค์ เราต้องเข้าใจเขา อย่าไปดูถูกเขา ให้พุทธกับฮินดูเข้ากันได้ เราต้องไม่ตำหนิพิธีกรรมของเขา ถ้าเราทำได้เราก็ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๕) การปฏิบัติการเพื่อสังคมสงเคราะห์ ถือว่าเป็นวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เข้าถึงประชาชนได้ง่ายที่สุด จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีแหล่งทุนสนับสนุนให้เพียงพอ และกระทำอย่างต่อเนื่องด้วย

๖) ควรมีการศึกษาความต้องการเบื้องต้นว่า แต่ละชุมชนมีความต้องการประเด็นใดบ้าง และความต้องการนั้นสอดคล้องกับความเชื่อประเพณีของเขาอย่างไร

๗) สิ่งที่ควรทำต่อเนื่องคือการช่วยเหลือด้านการสงเคราะห์เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ถือว่าเป็นความต้องการขั้นฐานของชีวิตมนุษย์ทุกคนอยู่แล้ว

๘) โครงการสังคมสงเคราะห์อยากให้มีกองทุนในการนี้เฉพาะจะสามารถดำเนินงานได้มากกว่านี้

๙) ควรมีการสร้างเครือข่ายองค์ชาวพุทธนานาชาติ เพื่อสะดวกต่อกิจกรรมเชิงกุศล และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น เพราะ การเผยแผ่ในอินเดีย คือต้องให้อย่างเดียว ควรต้องศึกษาว่า ชุมชนเขาต้องการอะไร และชุมชนนับถือศาสนาอะไรอยู่

๑๐) สงเคราะห์ด้วยการจัดกีฬาเพื่อชุมชน แล้วก็มอบรางวัลให้ ก่อนให้รางวัล พระก็ขอเทศน์ก่อนเมื่อจะได้รับรางวัล ซึ่งถือว่าเป็นการเผยแผ่โดยใช้หลักเข้าสู่ชุมชนโดยตรง ขอเพียงให้คนในชุมชนหรือในครอบครัวได้ รับข่าวสารจากเราแล้ว ก็สามารถเผยแผ่ให้กับชุมชนเชื่อมโยงต่อเครือข่ายกันไป ในประเด็นของการช่วยเหลือสังคม พระธรรมทูตไทยได้สะท้อนถึงความต้องการของคนอินเดียได้ดีมาก แต่จะต้องเป็นผู้ประสานประโยชน์ให้ได้ เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ตอนที่ ๗ วิเคราะห์ผลจากการจัดสนทนากลุ่ม(Focus Group)

ตารางที่ ๔.๑๖

เพื่อศึกษายุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย สัมภาษณ์เจาะลึกสนทนากลุ่ม มีด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษา และ ด้านการสงเคราะห์

	รายนามผู้ให้ข้อมูล	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ด้านการศึกษา	ด้านการสงเคราะห์

๑	พระครูนิมิตจันทร์ประทุม Ph.D.	๑) การนำพุทธศาสนามาสู่อินเดียนั้นยาก ถ้าเอาระบบของคนไทยมาใช้ค่อนข้างจะมีอุปสรรค ซึ่งชาติที่มาก่อน คือ พม่าและศรีลังกา จะมาเผยแผ่ก่อนเราและวิถีชีวิตของเขาจะเข้าง่ายกว่าของคนไทย ๒)คนอินเดียเองยังมีความแข็งแกร่งเชิงวัฒนธรรมมาก โคเอนก้า เป็นวิถีพุทธที่เข้ากับคนอินเดียได้ดี ชาวพุทธใหม่ที่เกิดขึ้นเพราะดร.เอ็มแม็กกา -ได้พระจากของเราไปบรรยายให้กับคนไทยมีมากกว่าชาวต่างชาติ - เป็นศูนย์กลางของโลกได้ในเมืองไทย -อุปสรรคคือ มาเผยแผ่พุทธศาสนาแบบไทย มารักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเท่านั้น -การนับถือศาสนาเพื่อพระเจ้า เขาไม่ได้นับถือศาสนาเพื่อนำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด -มีวัฒนธรรมประเพณีของคนอินเดีย ระบบของวรรณะยังแข็งแกร่งลำบากที่จะให้เขายอมรับพุทธ -การมองศาสนาปัจจุบัน	๑)การยอมรับถึงวรรณะเด็กรุ่นใหม่กำลังศึกษาระบบความจริงของชีวิต ๒)ได้มีโอกาสเอาหนังสือสมุดไปแจกเด็กตามโรงเรียนบ้าง ๓)แนวคิดการปลูกฝังต่างกัน เขาบูรณาการประพฤติปฏิบัติ ๔)ยึดถือพระเจ้า มาบูรณาการกับวิถีชีวิตกับครอบครัว ๕)มุมมองชาติ เป็นเรื่องสำคัญ องค์กรศาสนาไม่ได้เข้ามาง่ายๆ ๖)ศาสนามีมาก แต่ความจริงเป็นลัทธิ เอาสิ่งอะไรไปป้อนเขาก็รับหมด แต่เขาไม่ได้เปลี่ยนแปลงอะไร เพราะพื้นฐานของเขาได้ปฏิบัติของเขาเป็นวิถีชีวิตอยู่แล้ว ๗)ศาสนาแอบแฝงไม่สามารถเป็นตัวกระตุ้นให้เขายอมรับได้ แม้แต่พุทธเขาถือเป็นปรางค์หนึ่งเท่านั้น ๘)การเมืองที่อ้างอิงอาศัยศาสนา เขาใช้ช่องบางช่องเท่านั้นที่จะใช้ฐานการเมืองไปเกี่ยวเกาะ ๙) พระสงฆ์ที่เกิดขึ้นจากอินเดียแท้ๆ เขาไม่มีใครสอนหลักธรรม	๑) เราไม่ค่อยมีโอกาสเข้าไปร่วมพิธีกรรมและพิธีการของคนอินเดีย จึงทำให้ความสัมพันธ์มีน้อยมาก ๒) สังคมคนอินเดียมีความเป็นตัวตนที่สูงมาก จะเห็นว่าประเพณีและวัฒนธรรมมันถูกเสี่ยมสอนให้เกิดขึ้นเป็นวิถีชีวิตของเขาโดยตรง ๓) พระธรรมทูตก็มีโอกาสให้ความสงเคราะห์ตรงนี้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการแจกสิ่งของและการรักษาพยาบาลน่าจะสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดขึ้นทั่วไปเท่าที่ศักยภาพที่จะเอื้ออำนวย

		คุณจะสอนไปอย่างไรก็ได้ แต่ให้สอดคล้องกับที่มันเป็น แต่พุทธเรายังไม่สามารถคุยกันโดยตรง		
๒	พระวิเชียร ปรชาโน Ph.D.	๑)คนอินเดียใช้คุณธรรมมากที่สุด เพราะวิถีชีวิตของเขาอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ เขาให้ความเคารพต่อเทพพระเจ้า ให้ความเคารพต่อธรรมชาติ แม้แต่สรรพสัตว์เขาก็ยังนับถือ ๒)ถึงแม้ว่าจะการเผยแผ่มันต้องใช้เวลามีเวลาน้อยของพระธรรมทูต อยู่จนกว่าเขาจะไว้ใจมีน้อยมาก ๓)ไม่ต้องพูดว่า เราเป็นพุทธ เพียงแต่ให้เขาได้เข้าใจว่า เขาจะปฏิบัติอย่างไร ๔) อินเดียใช้ทุกสิ่งทุกอย่าง ในชีวิตประจำวัน แม้แต่มูลวัว เขาจะมีวรรณะทำหน้าที่ของตนเองมีการแบ่งประเภทแบบนี้ ๕) หลักของพุทธ มองความเป็นเทพ ให้กลับมาใช้ในทางธรรม เมื่อเขาปฏิบัติไปมาก ๆ เดี๋ยวพุทธก็กลับมา ๖)พระพุทธเจ้าใช้ภาษา ต้องเข้าใจภาษา เข้าใจ	๑)ประเทศไทยอาจจะศึกษาศาสนาพราหมณ์มากกว่าพุทธเสียอีก ๒)การสอน อย่าไปนึกว่าการเผยแผ่ต้องได้อย่างนั้นอย่างนี้ แม้แต่พระสารีบุตร พระโมคัลลานะ ไปที่ไหนไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้เขา ๓)อย่าไปสอนวัฒนธรรมไทยให้เขา เพราะของเขามีดีอยู่แล้ว ๔)ทำแบบเข้าใจ ทำแบบเรื่อยๆ เมื่อเขารับได้ คือให้เขาไปก่อน ผลก็สะท้อนให้กับเรา ๕)สิ่งที่พระธรรมทูตต้องตระหนักคือเป็นผู้รู้ดี สามารถดีและมีความประพฤติดี หน้าที่หลักจริงๆ ต้องเอาการศึกษา มีสัมมาปฏิบัติ และมีการเผยแผ่ทำงานแบบไม่หวังและไม่เป็นอยากเป็นอะไร ผลงานจะเกิดขึ้นมาเอง ๖)เด็กจะใช้คุณธรรม นับถือพ่อแม่ นับถือครูบาอาจารย์ แม้แต่วัวที่ให้น้ำนม เขายังให้ความรู้สึกเห็นบุญคุณขึ้น	๑)เราต้องไปสร้างชุมชนก่อนที่จะเผยแผ่ได้ เข้าใจชุมชนที่เป็นวิถีชีวิตดั่งเดิมเขา แล้วอยู่กับเขาเหมือนที่เขาเป็น การสงเคราะห์จะเกิดผลเร็วขึ้น ๒) ได้มีโอกาสสวดมนต์ให้เขา คือเมื่อเขามีความต้องการให้เราช่วยเหลือ เราต้องไปสงเคราะห์เขา ๓)ระบบคอมพิวเตอร์ไม่เคยทำลายระบบความคิดของคนอินเดีย ไม่เหมือนคนไทยเล่นคอมพิวเตอร์ยังให้คนอื่นหลอกตัวเองได้

		เข้าถึง ปฏิบัติการ แต่ยังขาดตอน ๖)เราต้องเดินทางไปหาเขา อย่าไปเปลี่ยนวิถีทาง แต่เราจะอยู่กับเขาอย่างไรบ้าง		
๓	พระมหาประดิษฐ์ อภิณฺโท Ph.D.	๑)การอยู่แบบวรรณะ เขาอยู่ระดับไหนจะไม่สามารถเปลี่ยนระบบชีวิตของตนเองได้ ๒)เราสามารถเข้าไปอยู่ร่วมกับวิถีชีวิตของเขาได้ เขารับเพียงวัตถุสิ่งของเท่านั้น ๓) ด้านภาษาพอจะประยุกต์ได้ เพราะพื้นฐานภาษาบาลีก็พอจะทำความเข้าใจได้ ๔) เคยเห็นพระต่างชาติ มีโอกาสเผยแผ่พุทธศาสนา เขามีความพร้อมพอในการที่จะตอบโต้และชี้แจงหลักธรรมให้คนอินเดียได้	ได้มีโอกาสเข้าไปช่วยการเรียนการสอนให้เด็กในโรงเรียน แต่มองว่า เราต้องศึกษาฐานแนวคิดขององค์กรเขาเป็นหลัก เพื่อจะได้ขยายบทบาทหรือประยุกต์หลักคำสอนให้สอดคล้องระบบการเรียนรู้ของเขาให้ได้	การเผยแผ่จะสำเร็จผลนั้น จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการทำงานเชิงรุก โดยเฉพาะการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ ซึ่งจากการได้มีโอกาสได้เรียนรู้งานที่ผ่านมา ถือว่ามันเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อบทบาทของพระธรรมทูต ถ้าเราไม่มีการให้เขาก่อนแล้ว เราคงจะหวังผลอะไรไม่ได้ ดังนั้น จำเป็นต้องเป็นผู้ที่เสียสละจริงๆ
๔	พระชัยชาญ อคฺคธมฺโม Ph.D.	๑)พระธรรมทูตที่ทำงานส่วนใหญ่จะมีโอกาสเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับคนไทยเป็นหลัก เพราะสาเหตุอาจเป็นเรื่องของชาติพันธุ์วรรณนา และก็เป็นความต้องการของชาวพุทธไทยด้วย และง่ายต่อการสื่อสารเข้าใจที่ตรงกัน ๒)ส่วนในอินเดียแน่นอนว่าปัญหาหลักเหมือนที่ครู	ควรศึกษาอย่างท่องแท้แล้ว สามารถสอดแทรก ซึมลึกในการปฏิบัติของคนอินเดียได้ -มหาตมะคานที ก็ใช้วิถีพุทธไปใช้ในการดำเนินชีวิตในรูปแบบของพุทธอยู่ - ที่วัดไทยกุสินาราทำไว้ก็ได้รับการตอบรับได้ดี	พระธรรมทูตเน้นด้านสังคมสงเคราะห์ มองได้ว่าน่าจะเข้าได้ประมาณ ๓๐% -การตอบรับเพียงบางส่วน หรือความจำเป็นที่ต้องมาเฉยๆ

		บาอาจารย์ได้พูดถึงประเด็นของภาษา มันเป็นสิ่งที่ยากมาก ถ้าเราไม่เข้าใจภาษาเขาอย่างลึกซึ้ง ความเชื่อ ความศรัทธาก็มีน้อย		
๕	พระครูใบฎีกามานิตธ์ เขมคุตฺโต Ph.D.	การเผยแผ่พุทธศาสนาในสารนาถนี้ พระพุทธองค์เสด็จมากี่ครั้ง ต้องรู้พื้นที่ว่าอะไรควรที่จะมีโอกาสเผยแผ่มากน้อยอย่างไร คนพุทธเราจำเป็นต้องศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาให้ดีเสียก่อน	ควรให้มีการสร้างศูนย์โรงเรียนในวัดไทยที่ตั้งอยู่ในอินเดีย เพราะจะง่ายต่อการให้การเรียนรู้ และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีขึ้น	การสังคมสงเคราะห์ให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุเคราะห์ชุมชน ชาวบ้านหรือแม้แต่การช่วยเหลือด้านอื่นๆ
๖	พระวินัย อนงฺคโณ Ph.D.	ปัญหาเรื่องของภาษา เขายอมรับเราส่วนหนึ่ง ได้รับเชิญไปงานแต่งงานสำคัญวันชาติเพื่อเป็นเกียรติกับเขา ถ้าจะเผยแผ่จะยาก เพราะภาษาไม่ถึง พูดพอไปมาได้เท่านั้น -จำเป็นอย่างยิ่งก่อนมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินเดีย เรารู้เรื่องพุทธแล้วยังไม่พอ จำเป็นต้องรู้ภาษา รู้วัฒนธรรมประเพณีของเขาอย่างดีด้วย	ศูนย์การเรียนรู้ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยากจะเห็นวัดไทยได้สร้างโรงเรียนภายในวัด เพื่อจะเป็นการพัฒนาที่มีเป้าหมายและสามารถที่จะตั้งหลักฐานที่มั่นคงได้ เมื่อเราเริ่มต้นจากการอบรมเยาวชนหรืออบรมคนอินเดียเมื่อยังเด็กๆ	อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงนอกเหนือจากที่ให้วัดได้สร้างสถานพยาบาลรักษาโรคฟรีแล้ว อยากเห็นคนอินเดียเข้ามามีส่วนร่วม ถึงแม้เราไม่ได้หวังอะไรจากพวกเขา แต่เมื่อเขาได้เห็นประโยชน์ที่จะเกิดกับคนหมู่มากแล้ว คงจะเอื้อต่อการทำงานการเผยแผ่เป็นอย่างดีทีเดียว
๗	พระมหาบุญมี วรปุญโญ Ph.D.	พระธรรมทูตต้องทำการบ้านเยอะมาก ที่คิดจะมาเผยแผ่พระพุทธศาสนา	อยากให้เราได้ศึกษาสังคมอินเดียไว้ให้ดี ก่อนที่เราจะไปสอนให้เขาเกิดการเรียนรู้	ในด้านการให้ความช่วยเหลือ ถือเป็นหนทางที่ดีอีกด้านที่เรา

		ในอินเดีย สืบเนื่องจากคนอินเดีย ไม่ใช่จะยอมรับอะไรง่าย ๆ เพราะจะเห็นว่าเขาได้ปลูกฝังความเชื่อความศรัทธาให้เด็กตั้งแต่เล็ก ๆ ดังนั้น จึงมีความเปลี่ยนแปลงยากมาก เขาไม่ยอมรับเรา เมื่อเราเป็นพระทำไม เราต้องมาสอนเขา	สิ่งใหม่ เนื่องจากสังคมอินเดีย พวกเขาจะเคร่งครัดในวัฒนธรรมของตนเองสูงมาก การจะสอนอะไรให้เขา ต้องให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตตรงนั้นของเขาจริง ๆ	จะเข้าไปสู่ชุมชน หรือเพื่อความกลมกลืนกับคนอินเดียง่ายขึ้น แต่ต้องทำงานอย่างต่อเนื่อง เพราะจะทำให้เขาเกิดความเชื่อมั่นเชื่อใจเราก่อน ผลสะท้อนอื่น ๆ จะเป็นรางวัลให้การทำงานครั้งนี้
๘	พระมหาพงษ์ประภากรณ์ วิสุทธิญาณเมธี Ph.D.	วัฒนธรรมต้องมาก่อนโดยมากเรารับจากอินเดียไป อินเดียรับวัฒนธรรมอะไรจะเอากลับมาให้ เราต้องศึกษาเบื้องหลังเขาก่อน -สังฆราจารย์แปลงคำสอนศาสนาพุทธเป็นพราหมณ์ -ดร.เอ็มเม็กก้า เป็นชาววรรณะต่ำ คนทั่วไปถือว่าคนชั้นต่ำมานับถือศาสนพุทธ -ท้องหิวมีประเทศอยู่ดีกว่าท้องอิ่มเป็นทาสเขา	-ให้มีการสอนเด็กและเยาวชนในองค์ความรู้ที่เขามีเขาเป็น ซึ่งอย่างน้อยต้องรู้วัฒนธรรมการเรียนรู้ของเขาก่อน - อย่าพยายามให้เห็นความแตกต่าง คือ นำเอาหลักพุทธให้เขาแบบที่เขาเข้าใจและช่วยบูรณาการเพื่อจะนำไปใช้ในฐานคติของการดำเนินชีวิตของพวกเขาได้	- การสังคมสงเคราะห์เป็นสิ่งที่ดีมาก ดูตัวอย่าง บทบาทของดร.เอ็มเม็กก้า ที่ท่านเป็นเทพพระเจ้าของชาวพุทธใหม่ของคนอินเดียทุกวันนี้ เพราะท่านได้ต่อสู้ ท่านเสียสละทุกอย่างเพื่อให้คนวรรณะชั้นต่ำได้มีโอกาส มีพื้นที่ยืนอยู่บนแผ่นดินอินเดียได้ ดังนั้น พระธรรมทูตต้องเป็นผู้ที่เสียสละจริง ๆ
๙	พระสมมาศ วิสุทฺโธ M.A.	พระธรรมทูตต้องเป็นผู้ศึกษามาด้วยแล้ว ทั้งปริยัติและการปฏิบัติอย่างเพียงพอ ซึ่งในด้านการปฏิบัติของเราต้องสร้างความน่าเชื่อถือ เป็นสัญลักษณ์ของความดีงาม และต้องเก่งด้านภาษาเป็นไปได้อย่างไร	ควรให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับพุทธศาสนาทั้งกลุ่มเยาวชนเป้าหมาย และกลุ่มชุมชนที่พอเข้าใจภาษาที่สื่อกันอย่างถูกต้อง	จำเป็นต้องมีการทำสังคมสงเคราะห์ ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นในการเผยแผ่ เราต้องเกื้อกูลเอื้อเฟื้อเขาก่อน จึงจะสามารถอยู่ร่วมกับเขาได้อย่างสนิทใจ

		พุทธศาสนาอยู่ได้เพราะภาษา ในสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ทรงรู้ศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อการสื่อสารพระองค์เข้าใจ ภาษาของคนทุกถิ่น จึงง่ายต่อการประกาศพระศาสนา		
๑๐	พระแสงทิพย์ อาภสฺสโร M.A.	มาอยู่อินเดียปีที่๔ มาอยู่วัดไทยกุสินาราเฉลิมราช - เรามาอยู่เมืองเขาระยะแรกต้องให้เขาก่อน การเดินทางของเขา คือความสำเร็จของเรา -ชุมชนในกุสินารา จะรู้ว่าวันพระของชาวพุทธวันไหน เขาจะมาที่กุสินาราเพื่อจะมารักษาพยาบาลโดยการรักษาฟรี - เห็นเป็นรูปธรรม เพราะเราให้ฟรี ๘ บาทรักษาทุกโรค คนที่เป็นหมอของคนอินเดียจริง ๆ มาปฏิบัติอยู่กับเรา	วัดไทยกุสินารา ได้ส่งลูกหลานมาเรียนที่วัด โดยการมาศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และโรงเรียนต้นกล้า ซึ่งเป็นผลดีต่อการสร้างทายาทหรือสร้างพุทธบุตร ที่จะเอื้อสานต่องานพระศาสนาในอนาคต	ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมาทำงานในวัดเพื่อให้เขาได้มีรายได้ เราไม่ได้จ้างแพง แต่เขาก็พร้อมที่จะมาช่วยเรา ถือได้ว่าเป็นการสงเคราะห์ชุมชนอีกด้านหนึ่งนอกเหนือจากเราให้ด้านบริการสาธารณสุขบางส่วนไปแล้ว
๑๑	พระมหาพงค์ศักดิ์ ฐิตวีโร M.A.	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต สิ่งสำคัญคือความเป็นผู้ที่เสียสละ และต้องเป็นผู้ที่มุ่งมั่นจริง ๆ งานถึงจะประสบความสำเร็จ และคุณสมบัติของพระธรรมทูตต้องเก่งทั้งปริยัติและการปฏิบัติ ตลอดถึงมีความพร้อมด้านภาษาต้อง	ในส่วนที่เป็นพระนิสิตนักศึกษา จึงมีข้อจำกัดเพื่อการทำงานด้านนี้ แต่มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งที่พระธรรมทูตที่ประจำอยู่แต่ละวันได้เปิดสอนโรงเรียนให้เยาวชนได้เข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ยิ่งถ้าสร้างศูนย์กลางเพื่อการเรียนรู้ให้เด็กจะเป็นการส่งเสริมหรือการสร้าง	เห็นด้วยอย่างยิ่งกับครูบาจารย์ที่ท่านได้ทำงานเชิงสังคมสงเคราะห์ เพื่อจะได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น อีกอย่าง ต้องพยายามให้การช่วยเหลือเขาเพื่อให้เขาอยู่ได้ ไม่ใช่ว่าเราต้องไปช่วยเหลือตลอด พยายามสร้าง

		ดี เรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนเป็นอย่างดี จึงจะสามารถครองใจคนอินเดียได้	เยาวชนชาวพุทธได้เป็นอย่างดี	ฐานคิดทางพุทธศาสนาให้กับชุมชน
๑๒	พระมหาเชษฐา วิสุทฺธสิริ M.A.	พระธรรมทูตต้องมีความพร้อมด้านความรู้ทางธรรมอย่างดี ความประพฤติดี และการปฏิบัติดี สิ่งเหล่านี้เป็นจุดขายให้คนอินเดียได้ ซึ่งคนอินเดียเขาก็นับถือพระเพราะพระถือว่าเป็นเครื่องหมายสัญลักษณ์ของคนผู้ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น พระธรรมทูตเก่งด้านความประพฤติแล้ว ความสามารถด้านอื่นเช่น ภาษาท้องถิ่น หรือภาษาอังกฤษต้องมีความพร้อม โอกาสเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะสามารถเป็นไปได้	ได้มีโอกาสไปเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนบ้าง แต่มองเห็นว่าการให้ระบบการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มากขึ้นจะดี เพราะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเริ่มต้นตั้งแต่เยาวชนจะถือเป็นผลผลิตที่จะเอื้อต่อการพัฒนาหรือการเพิ่มขึ้นของพุทธศาสนิกเป็นอย่างดี	ในด้านงานสังคมสงเคราะห์ ถ้าพูดถึงคนอินเดียต้องการอะไรบ้าง แล้วเราก็เอาสิ่งที่เขาต้องการให้เขา แน่นอนว่า ความยากจนทำให้คนเราเป็นได้ทุกอย่าง แต่ในอินเดีย บางครั้งเงินอาจจะซื้ออะไรไม่ได้ทั้งหมด เราแจกของให้เขาได้ แต่ไม่ใช่ว่าเขาจะนับถือศาสนาเรา ขอเพียงให้เขาได้รับในสิ่งที่เขาต้องการ นับว่าเราได้ทำหน้าที่ของการเป็นผู้สงเคราะห์ที่ดีแล้ว
๑๓	พระมหาเสงี่ยม ฐานิสฺสโร M.A.	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต คงมองประเด็นปัญหาด้านภาษา ที่เราต้องพัฒนาให้ดี เพราะจะสามารถตอบโต้และสนทนากับชุมชน สังคมของคนอินเดียง่ายขึ้น ประเพณีวัฒนธรรมรู้ไม่จริง วิถีชีวิตขั้นพื้นฐานของเขา	ด้านการเรียนการสอน ก็ได้มีโอกาสศึกษาดูงานจากครูบาอาจารย์ ก็คือว่า เป็นทิศทางในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับเยาวชนได้ดีมาก การให้ทุนการศึกษา ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ควรส่งเสริมเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นผลที่จะเกิดประโยชน์ในระยะยาว	งานด้านสังคมสงเคราะห์ถือเป็นหัวใจหลักสำคัญของพระธรรมทูต ที่ต้องการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือเราต้องเป็นผู้ให้เสียก่อน และการเป็นผู้ทุ่มเทประสานประโยชน์ให้ความสำคัญต่อวิถีชีวิต

		โดยเฉพาะวรรณะ	ต่อไป	โดยไม่ต้องไปสร้างสิ่งใหม่ให้เขา แต่จะทำอย่างไรให้เขาอยู่ได้ตามสภาพที่เป็นอยู่
๑๔	ดร.นิกร ศิริกุล	ถ้าจะถามว่าทำไมพระพุทธศาสนาในอินเดียจึงหายไป คำตอบคือความจริงไม่ได้หายไปไหน คำสอนก็ยังอยู่ -พระที่อยู่อินเดียก็ทำงานหนัก มีการเผยแผ่ในเชิงรุกเหมือนวัดไทยกุสินารา คนอินเดียเห็นความสำคัญตรงนี้ -ภาษาเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะการเผยแผ่ถ้าภาษาไม่ถึงเขาก็ลำบากมาก -ทุกอย่างต้องใช้เวลา พระพุทธเจ้าเผยแผ่พุทธศาสนาตลอดชีวิต ส่วนพระนักศึกษามาอยู่ตรงนี้ไม่กี่ปีก็กลับเมืองไทย -การทำงานไม่ต่อเนื่อง เพราะต้องกลับไปเมืองไทย จึงไม่สามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงไปมากนัก -พระธรรมทูตตรงนี้มีกำลังน้อย	กิจกรรมการเรียนการสอนของพระธรรมทูตถือว่าเป็นผลเป็นรูปธรรม ซึ่งเห็นจากวัดไทยพุทธคยา วัดไทยกุสินาราและวัดไทยเมืองไพสาลี เป็นต้น ถือว่ามีความก้าวหน้ามาก ซึ่งสามารถที่จะนำพุทธศาสนาเผยแผ่ให้กับเยาวชน เพื่อจะเป็นธรรมทายาทในโอกาสต่อไป	การสงเคราะห์เกี่ยวกับอนุเคราะห์ถือว่าดีมาก โดยเฉพาะการทำงานเชิงรุกของวัดไทยกุสินาราที่มีการสร้างโรงพยาบาลรักษาฟรีทุกโรค ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนผลักดันให้งานพระศาสนาเจริญรุดหน้าไปมาก และมั่นคงยิ่งขึ้น

จากตารางที่ ๔.๑๖ การสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้งหมดตอบมีความเห็นพ้องต้องกันว่า

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑) การนำพุทธศาสนามาสู่อินเดียนั้นยาก ถ้าเอาระบบของคนไทยมาใช้ ค่อนข้างจะมีอุปสรรค ซึ่งชาติที่มาก่อน คือ พม่าและศรีลังกา จะมาเผยแผ่ก่อนเราและวิถีชีวิตของเขาจะเข้าง่ายกว่าของคนไทย

๒) คนอินเดียเองยังมีความแข็งแกร่งเชิงวัฒนธรรมมาก โคเอนก้า เป็นวิถีพุทธที่เข้ากับคนอินเดียได้ดี แต่ถ้าจะเผยแผ่ได้ง่ายกับชุมชนที่เป็นชาวพุทธใหม่ที่เกิดขึ้นเพราะดร.เอ็มแม็กก้า

๓) อุปสรรคคือ มาเผยแผ่พุทธศาสนาแบบไทย มารักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเท่านั้น เพราะการนับถือศาสนาเพื่อพระเจ้า คนอินเดีย เขานับถือศาสนาเพื่อนำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

๔) ลักษณะการมีวัฒนธรรมประเพณีของคนอินเดีย ระบบด้านวรรณะยังแข็งแกร่ง ลำบากที่จะให้เขายอมรับพุทธ ดังนั้น การมองศาสนาปัจจุบัน คุณจะสอนไปอย่างไรก็ได้ แต่ให้สอดคล้องกับที่มันเป็น แต่พุทธเรายังไม่สามารถคุยกันกับศาสนาอื่นโดยตรง

๕) คนอินเดียใช้คุณธรรมมากที่สุด เพราะวิถีชีวิตของเขาอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ เขาให้ความเคารพต่อเทพพระเจ้า ให้ความเคารพต่อธรรมชาติ แม้แต่สรรพสัตว์เขาก็ยังนับถือ

๖) ถึงแม้ว่าจะการเผยแผ่มันต้องใช้เวลามีเวลาน้อยของพระธรรมทูต อยู่จนกว่าเขาจะไว้ใจมีน้อยมาก ไม่ต้องพูดว่า เราเป็นพุทธ เพียงแต่ให้เขาได้เข้าใจว่า เขาจะปฏิบัติอย่างไร

๗) อินเดียใช้ทุกสิ่งทุกอย่าง ในชีวิตประจำวัน แม้แต่มูลวัว เขาจะมีวรรณะทำหน้าที่ของตนเองมีการแบ่งประเภทแบบนี้

๘) เราต้องเดินทางไปหาเขา อย่าไปเปลี่ยนวิถีทาง แต่เราจะอยู่กับเขาอย่างไรบ้าง หลักของพุทธศาสนา มองพิธีกรรมเกี่ยวกับความเป็นเทพเจ้า ให้กลับมาใช้ในทางนามธรรมได้ เมื่อเขาปฏิบัติไปมาก ๆ เดี๋ยวพุทธก็กลับมา

๙) การอยู่แบบวรรณะ เขาอยู่ระดับไหนจะไม่สามารถเปลี่ยนระบบชีวิตของตนเองได้ เราสามารถเข้าไปอยู่ร่วมกับวิถีชีวิตของเขาได้ เขารับเพียงวัตถุสิ่งของเท่านั้น

๑๐) ด้านภาษาพอจะประยุกต์ได้ เพราะพื้นฐานภาษาบาลีก็พอจะทำความเข้าใจได้ เคยเห็นพระต่างชาติ มีโอกาสเผยแผ่พุทธศาสนา เขามีความพร้อมพอในการที่จะตอบโต้และชี้แจงหลักธรรมให้คนอินเดียได้

๑๑) พระธรรมทูตที่ทำงานส่วนใหญ่จะมีโอกาสเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับคนไทยเป็นหลัก เพราะสาเหตุอาจเป็นเรื่องของชาติพันธุ์วรรณนา และก็เป็นความต้องการของชาวพุทธไทยด้วย และง่ายต่อการสื่อสารเข้าใจที่ตรงกัน

๑๒) ส่วนในอินเดียแน่นอนว่าปัญหาหลักเหมือนที่ครูบาอาจารย์ได้พูดถึงประเด็นของภาษา มันเป็นสิ่งที่ยากมาก ถ้าเราไม่เข้าใจภาษาเขาอย่างลึกซึ้ง ความเชื่อ ความศรัทธาก็มีน้อย

๑๓) การเผยแผ่พุทธศาสนาในสารนาถนี้ พระพุทธองค์เสด็จมากี่ครั้ง ต้องรู้พื้นที่ว่าอะไรควรที่จะมีโอกาสเผยแผ่มากน้อยอย่างไร คนพุทธเราจำเป็นต้องศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาให้ดีเสียก่อน

๑๔) ปัญหาเรื่องของภาษา เขายอมรับเราส่วนหนึ่ง ได้รับเชิญไปงานแต่ง งานสำคัญวันชาติเพื่อเป็นเกียรติกับเขา ถ้าจะเผยแผ่จะยาก เพราะภาษาไม่ถึง พูดพอไปมาได้เท่านั้น

๑๕) จำเป็นอย่างยิ่งก่อนมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินเดีย เรารู้เรื่องพุทธแล้วยังไม่พอ จำเป็นต้องรู้ภาษา รู้วัฒนธรรมประเพณีของเขาอย่างดีด้วย

๑๖) พระธรรมทูตต้องทำการบ้านเยอะมาก ที่คิดจะมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินเดีย สืบเนื่องจากคนอินเดีย ไม่ใช่จะยอมรับอะไรง่าย ๆ เพราะจะเห็นว่าเขาได้ปลูกฝังความเชื่อ ความศรัทธาให้เด็กตั้งแต่เล็ก ๆ ดังนั้น จึงมีความเปลี่ยนแปลงยากมาก เขาไม่ยอมรับเรา เมื่อเราเป็นพระทำไม เราต้องมาสอนเขา

๑๗) วัฒนธรรมต้องมาก่อน โดยมากเรารับจากอินเดียไป อินเดียรับวัฒนธรรมอะไร จะเอากลับมาให้ เราต้องศึกษาเบื้องหลังเขาก่อน ความจริงเขาอยากกลืนศาสนาพุทธ ตัวอย่างสังฆราจารย์แปลงคำสอนศาสนาพุทธเป็นพราหมณ์ เป็นต้น

๑๘) พระธรรมทูตต้องเป็นผู้ศึกษามาด้วยแล้ว ทั้งปริยัติ และการปฏิบัติอย่างเพียงพอ ซึ่งในด้านการปฏิบัติของเราต้องสร้างความน่าเชื่อถือ เป็นสัญลักษณ์ของความดีงาม และต้องเก่งด้านภาษาเป็นไปได้อย่างไร

๑๙) พุทธศาสนาอยู่ได้เพราะภาษา ในสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ทรงรู้ศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อการสื่อสาร พระองค์เข้าใจ ภาษาของคนทุกถิ่น จึงง่ายต่อการประกาศพระศาสนา

๒๐) มาอยู่อินเดียปีที่๔ มาอยู่วัดไทยกุสินาราเฉลิมราช เรามาอยู่เมืองเขา ระยะแรกต้องให้เขาก่อน การเดินทางของเขา คือความสำเร็จของเรา ตัวอย่างชุมชนในกุสินารา จะรู้ว่าวันพระของชาวพุทธวันไหน เขาจะมาที่กุสินารา เพื่อจะมารักษาพยาบาล โดยการรักษาฟรี ถือว่าการให้ที่เห็นเป็นรูปธรรม เพราะเราให้ฟรี ๘ บาทรักษาทุกโรค คนที่เป็นหมอของคนอินเดียจริง ๆ มาปฏิบัติอยู่กับเราด้วย

๒๑) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต สิ่งสำคัญคือ ความเป็นผู้ที่เสียสละ และต้องเป็นผู้ที่มุ่งมั่นจริง ๆ งานถึงจะประสบความสำเร็จ และคุณสมบัติของพระธรรมทูตต้องเก่งทั้งปริยัติและการปฏิบัติ ตลอดถึงมีความพร้อมด้านภาษาต้องดี เรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนเป็นอย่างดี จึงจะสามารถครองใจคนอินเดียได้

๒๒) พระธรรมทูตต้องมีความพร้อมด้านความรู้ทางธรรมอย่างดี ความประพฤติดี และการปฏิบัติดี สิ่งเหล่านี้เป็นจุดขายให้คนอินเดียได้ ซึ่งคนอินเดียเขาก็นับถือพระ เพราะพระถือว่า

เป็นเครื่องหมายสัญลักษณ์ของคนผู้ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น ดังนั้นพระธรรมทูตเก่งด้านความประพฤติแล้วความสามารถด้านอื่นเช่น ภาษาท้องถิ่น หรือภาษาอังกฤษต้องมีความพร้อม โอกาสเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะสามารถเป็นไปได้

๒๓)การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต คงมองประเด็นปัญหาด้านภาษา ที่เราต้องพัฒนาให้ดี เพราะจะสามารถตอบโต้และสนทนากับชุมชน สังคมของคนอินเดียง่ายขึ้นสิ่งจำเป็นต้องรู้เรื่องประเพณีวัฒนธรรม และรู้วิถีชีวิตขั้นพื้นฐานของเขา โดยเฉพาะวรรณะ

๒๔) ถ้าจะถามว่าทำไมพระพุทธศาสนาในอินเดียจึงหายไป คำตอบคือความจริงไม่ได้หายไปไหน คำสอนก็ยังอยู่ พระที่อยู่อินเดียก็ทำงานหนัก มีการเผยแผ่ในเชิงรุก เหมือนวัดไทยกุสินารา คนอินเดียเห็นความสำคัญตรงนี้

๒๕) เรื่องภาษาเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะการเผยแผ่ถ้าภาษาไม่ถึงเขาก็ลำบากมาก แต่ทุกอย่างต้องใช้เวลา พระพุทธเจ้าเผยแผ่พุทธศาสนาตลอดชีวิต ส่วนพระนักศึกษามาอยู่ตรงนี้ไม่กี่ปีก็กลับเมืองไทย การทำงานไม่ต่อเนื่อง เพราะต้องกลับไปเมืองไทย จึงไม่สามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงไปมากนัก ทำให้พระธรรมทูตตรงนี้มีกำลังน้อย

ด้านการศึกษา พบว่า

๑) การยอมรับถึงวรรณะเด็กรุ่นใหม่กำลังศึกษาระบบความจริงของชีวิต แนวคิดการปลูกฝังต่างกัน เขาบูรณาการประพฤติปฏิบัติ
ยึดถือพระเจ้า มาบูรณาการกับวิถีชีวิตกับครอบครัว การให้ความเป็นชาตินิยมเป็นเรื่องสำคัญองค์กรศาสนาไม่ได้เข้ามาง่าย ๆ

๒) ศาสนามีมาก แต่ความจริงเป็นลัทธิ เอาสิ่งอะไรไปป้อนเขาก็รับหมด แต่เขาไม่ได้เปลี่ยนแปลงอะไร เพราะพื้นฐานของเขาได้ปฏิบัติของเขาเป็นวิถีชีวิตอยู่แล้ว

๓) ศาสนาแอบแฝงไม่สามารถเป็นตัวกระตุ้นให้เขายอมรับได้ แม้แต่พุทธเขาถือเป็นปรางค์หนึ่งเท่านั้น การเมืองที่อ้างอิงอาศัยศาสนา เขาใช้ช่องบางช่องเท่านั้นที่จะใช้ฐานการเมืองไปเกี่ยวเกาะ และพระสงฆ์ที่เกิดขึ้นจากอินเดียแท้ๆ เขาไม่มีใครสอนหลักธรรมให้ ขาดการศึกษาที่เป็นระบบ

๔) ประเทศไทยอาจจะศึกษาศาสนาพราหมณ์มากกว่าพุทธเสียอีก การสอน อย่าไปนึกว่าการเผยแผ่ต้องได้อย่างนั้น อย่างนี้ แม้แต่พระสารีบุตร พระโมคัลลานะ ไปที่ไหนไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้เขา ดังนั้นอย่าไปสอนวัฒนธรรมไทยให้เขา เพราะของเขามีดีอยู่แล้ว

๕) สิ่งที่พระธรรมทูตต้องตระหนักคือเป็นผู้รู้ดี สามารถดีและมีความประพฤติดี หน้าที่หลักจริง ๆ ต้องเอาการศึกษา

มีสัมมาปฏิบัติ และมีการเผยแผ่ทำงานแบบไม่หวังและไม่เป็นอยากเป็นอะไร ผลงานจะเกิดขึ้นมาเอง

๖) เด็กจะใช้คุณธรรม นับถือพ่อแม่ นับถือครูบาอาจารย์ แม้แต่วัวที่ให้น้ำนม เขาก็ยังให้ความรู้สึกเห็นบุญคุณขึ้น

๗) ได้มีโอกาสเข้าไปช่วยการเรียนการสอนให้เด็กในโรงเรียน แต่มองว่า เราต้องศึกษาฐานแนวคิดขององค์กรเขาเป็นหลัก เพื่อจะได้ขยายบทบาทหรือประยุกต์หลักคำสอนให้สอดคล้องระบบการเรียนรู้ของเขาให้ได้

๘) ควรศึกษาอย่างท่องแท้แล้ว สามารถสอดแทรก ซึมลึกในการปฏิบัติของคนอินเดียได้ ตัวอย่างท่านมหาตมะคานที ก็ใช้วิถีพุทธไปใช้ในการดำเนินชีวิตในรูปแบบของพราหมณ์

๙) ควรให้มีการสร้างศูนย์โรงเรียนในวัดไทยที่ตั้งอยู่ในอินเดีย เพราะจะง่ายต่อการให้การเรียนรู้ และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีขึ้น

๑๐) ศูนย์การเรียนรู้ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยากจะเห็นวัดไทยได้สร้างโรงเรียนภายในวัด เพื่อจะเป็นการพัฒนาที่มีเป้าหมาย และสามารถที่จะตั้งหลักฐานที่มั่นคงได้ เมื่อเราเริ่มต้นจากการอบรมเยาวชนหรืออบรมคนอินเดียเมื่อยังเด็กๆ

๑๑) อยากให้เราได้ศึกษาสังคมอินเดียไว้ให้ดี ก่อนที่เราจะไปสอนให้เขาเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ เนื่องจากสังคมอินเดีย พวกเขาจะเคร่งครัดในวัฒนธรรมของตนเองสูงมาก การจะสอนอะไรให้เขา ต้องให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตตรงนั้นของเขาจริง ๆ

๑๒) ให้มีการสอนเด็กและเยาวชนในองค์ความรู้ที่เขามี เขาเป็น ซึ่งอย่างน้อยต้องรู้วัฒนธรรมการเรียนรู้ของเขาก่อน อย่าพยายามให้เห็นความแตกต่าง คือ นำเอาหลักพุทธให้เขาแบบที่เขาเข้าใจ และช่วยบูรณาการเพื่อจะนำไปใช้ในฐานคติของการดำเนินชีวิตของพวกเขาได้

๑๓) ควรให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับพุทธศาสนาทั้งกลุ่มเยาวชนเป้าหมาย และกลุ่มชุมชนที่พอเข้าใจภาษาที่สื่อกันอย่างถูกต้อง

๑๔) ที่วัดไทยกุสินารา คนอินเดียได้ส่งลูกหลานมาเรียนที่วัด โดยการมาศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และโรงเรียนต้นกล้า ซึ่งเป็นผลดีต่อการสร้างทายาทหรือสร้างพุทธบุตรที่จะเอื้อสานต่องานพระศาสนาในอนาคต

๑๕) ในส่วนที่เป็นพระนิสิตนักศึกษา จึงมีข้อจำกัดเพื่อการทำงานด้านนี้ แต่มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งที่ พระธรรมทูตที่ประจำอยู่แต่ละวันได้เปิดสอนโรงเรียนให้เยาวชนได้เข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ยิ่งถ้าสร้างศูนย์กลางเพื่อการเรียนรู้ให้เด็กจะเป็นการส่งเสริมหรือการสร้างเยาวชนชาวพุทธได้เป็นอย่างดี

๑๖)ได้มีโอกาสไปเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนบ้าง แต่มองเห็นว่า การให้ระบบการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มากขึ้นจะดี เพราะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเริ่มต้นตั้งแต่เยาวชนจะถือเป็นผลผลิตที่จะเอื้อต่อการพัฒนาหรือการเพิ่มขึ้นของพุทธศาสนิกเป็นอย่างดี

๑๗) ด้านการเรียนการสอน ก็ได้มีโอกาสศึกษาดูงานจากครูบาอาจารย์ ก็คือว่า เป็นทิศทางในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับเยาวชนได้ดีมาก และการให้ทุนการศึกษา ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ควรส่งเสริมเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นผลที่จะเกิดประโยชน์ในระยะยาวต่อไป

๑๘) กิจกรรมการเรียนการสอนของพระธรรมทูตถือว่า เป็นผลเป็นรูปธรรม ซึ่งเห็นจากวัดไทยพุทธคยา วัดไทยกุสินาราและวัดไทยเมืองไพสาลี เป็นต้น ถือว่ามีความก้าวหน้ามาก ซึ่งสามารถที่จะนำพุทธศาสนาเผยแผ่ให้กับเยาวชน เพื่อจะเป็นธรรมทายาทในโอกาสต่อไป

ด้านการสงเคราะห์ พบว่า

๑) เราไม่ค่อยมีโอกาสเข้าไปร่วมพิธีกรรมและพิธีการของคนอินเดีย จึงทำให้ความสัมพันธ์มีน้อยมาก

๒) สังคมคนอินเดียมีความเป็นตัวตนที่สูงมาก จะเห็นว่าประเพณีและวัฒนธรรมมันถูกเสี่ยมสอนให้เกิดขึ้นเป็นวิถีชีวิตของเขาโดยตรง

๓) พระธรรมทูตก็มีโอกาสให้ความสงเคราะห์ตรงนี้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการแจกสิ่งของและการรักษาพยาบาลน่าจะสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดขึ้นทั่วไปเท่าที่ศักยภาพที่จะเอื้ออำนวย

๔) เราต้องไปสร้างชุมชนก่อนที่จะเผยแผ่ได้ เข้าใจชุมชนที่เป็นวิถีชีวิตดั่งเดิมเขา แล้วอยู่กับเขาเหมือนที่เขาเป็น การสงเคราะห์จะเกิดผลเร็วขึ้น

๕) ได้มีโอกาสสวดมนต์ให้เขา คือเมื่อเขามีความต้องการให้เราช่วยเหลือ เราต้องไปสงเคราะห์เขา

๖) การเผยแผ่จะสำเร็จผลนั้น จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการทำงานเชิงรุก โดยเฉพาะการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ ซึ่งจากการได้มีโอกาสได้เรียนรู้งานที่ผ่านมา ถือว่ามันเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อบทบาทของพระธรรมทูต ถ้าเราไม่มีการให้เขาก่อนแล้ว เราคงจะหวังผลอะไรไม่ได้ ดังนั้น จำเป็นต้องเป็นผู้ที่เสียสละจริงๆ

๗) พระธรรมทูตเน้นด้านสังคมสงเคราะห์ มองได้ว่าน่าจะเข้าได้ประมาณ ๓๐% ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงการตอบรับเพียงบางส่วน หรือความจำเป็นที่ต้องมาเฉย ๆ

๘) การสังคมสงเคราะห์ ให้มีการจัดตั้งกองทุน เพื่อการอนุเคราะห์ชุมชน ชาวบ้านหรือแม้แต่การช่วยเหลือด้านอื่น ๆ

๙) อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงนอกเหนือจากที่ให้วัดได้สร้างสถานพยาบาลรักษาโรคฟรีแล้ว อยากเห็นคนอินเดียเข้ามามีส่วนร่วม ถึงแม้เราไม่ได้หวังอะไรจากพวกเขา แต่เมื่อเขาได้เห็นประโยชน์ที่จะเกิดกับคนหมู่มากแล้ว คงจะเอื้อต่อการทำงานการเผยแผ่เป็นอย่างดีทีเดียว

๑๐) ในด้านการให้ความช่วยเหลือ ถือเป็นหนทางที่ดีอีกด้านที่เราจะเข้าไปสู่ชุมชน หรือเพื่อความกลมกลืนกับคนอินเดียง่ายขึ้น แต่ต้องทำงานอย่างต่อเนื่อง เพราะจะทำให้เขาเกิดความเชื่อมั่น เชื่อใจเราก่อน ผลสะท้อนอื่น ๆ จะเป็นรางวัลให้การทำงานครั้งนี้

๑๑) การสังคมสงเคราะห์เป็นสิ่งที่ดีมาก ดูตัวอย่าง บทบาทของ ดร.เอ็มเม็กก้า ที่ท่านเป็นเทพพระเจ้าของชาวพุทธใหม่ของคนอินเดียทุกวันนี้ เพราะท่านได้ต่อสู้ ท่านเสียสละทุกอย่างเพื่อให้คนวรรณะชั้นต่ำได้มีโอกาส มีพื้นที่ยืนอยู่บนแผ่นดินอินเดียได้ ดังนั้น พระธรรมทูตต้องเป็ผู้ที่เสียสละจริง ๆ

๑๒)จำเป็นต้องมีการทำสังคมสงเคราะห์ ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นในการเผยแผ่ เราต้องเกื้อกูลเอื้อเฟื้อเขาก่อน จึงจะสามารถอยู่ร่วมกับเขาได้อย่างสนิทใจ

๑๓) ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมาทำงานในวัด เพื่อให้เขาได้มีรายได้ เราไม่ได้จ้างแพง แต่เขาก็พร้อมที่จะมาช่วยเรา ถือได้ว่าเป็นการสงเคราะห์ชุมชนอีกด้านหนึ่ง นอกเหนือจากเราให้ด้านบริการสาธารณสุขบางส่วนไปแล้ว

๑๔) เห็นด้วยอย่างยิ่งกับครูบาอาจารย์ที่ท่านได้ทำงานเชิงสังคมสงเคราะห์ เพื่อจะได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น อีกอย่าง ต้องพยายามให้การช่วยเหลือเขา เพื่อให้เขาอยู่ได้ ไม่ใช่ว่าเราต้องไปช่วยเหลือตลอด พยายามสร้างฐานคิดทางพุทธศาสนาให้กับชุมชน

๑๕) ในด้านงานสังคมสงเคราะห์ ถ้าพูดถึงคนอินเดียต้องการอะไรบ้าง แล้วเราก็เอาสิ่งที่เขาต้องการให้เขา แน่นอนว่า ความยากจนทำให้คนเราเป็นได้ทุกอย่าง แต่ในอินเดีย บางครั้งเงินอาจจะซื้ออะไรไม่ได้ทั้งหมด เราแจกของให้เขาได้ แต่ไม่ใช่ว่าเขาจะนับถือศาสนาเรา ขอเพียงให้เขาได้รับในสิ่งที่เขาต้องการ นับว่าเราได้ทำหน้าที่ของการเป็นผู้สงเคราะห์ที่ดีแล้ว

๑๖)งานด้านสังคมสงเคราะห์ถือเป็นหัวใจหลักสำคัญของพระธรรมทูต ที่ต้องการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ เราต้องเป็นผู้ให้เสียก่อน และการเป็นผู้ทุ่มเท ประสานประโยชน์ให้ความสำคัญต่อวิถีชีวิต โดยไม่ต้องไปสร้างสิ่งใหม่ให้เขา แต่จะทำอย่างไรให้เขาอยู่ได้ตามสภาพที่เป็นอยู่

๑๗)การสงเคราะห์เกี่ยวกับอนุเคราะห์ถือว่าดีมาก โดยเฉพาะการทำงานเชิงรุกของวัดไทยกุสินาราที่มีการสร้างโรงพยาบาลรักษาฟรีทุกโรค ซึ่งถือได้ว่า เป็นส่วนผลักดันให้งานพระศาสนาเจริญรุดหน้าไปมาก และมั่นคงยิ่งขึ้น

สรุปประเด็นการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้งหมดตอบมีความเห็นพ้องต้องกันว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในอินเดีย ค่อนข้างยากเพราะในความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย การนำพระพุทธศาสนาเข้าไปสู่คนอินเดีย ๆ เขาต้องตามวิธีชีวิตของคนไทยค่อนข้างเป็นอุปสรรค เพราะถ้าใช้คนไทย ตัวอย่างที่เห็นชัดชาติที่มาก่อนเราคือ พม่า ศรีลังกา คนเหล่านี้มีวิธีชีวิตคล้ายคนอินเดียเขาจะง่ายกว่าคนไทย แต่ก็มีคนอินเดียหลายคน ก็เห็นว่าพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่เป็นความจริงในการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ เขาพยายามกลมกลืน ยอมรับพุทธศาสนา เขาภูมิใจในความเป็นชาวอินเดีย เขารักษาวัฒนธรรมของฮินดูมาก เขาแข็งแรงปลูกฝังเข้าไปในจิตใจเลย เขายังถือชนชั้นวรรณะอยู่ พุทธศาสนาเคยเจริญรุ่งเรืองที่นี่ โอกาสที่เกิดมาใหม่ก็ยาก แต่ก็ไม่ยากเท่าไร แต่เด็กรุ่นใหม่กำลังศึกษาความเป็นจริงอยู่ การดำเนินชีวิตของคนอินเดียให้ดำเนินชีวิตแบบไทย ๆ ก็ลำบากกว่า ถ้าเป็น ชาวพม่า ศรีลังกา จะง่ายกว่าเพราะวิถีชีวิตเขาคล้ายคนอินเดีย อย่างสำนักปฏิบัติธรรมของโคเอนก้าประกาศนำหลักคำสอนทางพุทธศาสนามาใช้ ได้ผลจริง มีภาพการปฏิบัติแล้วเกิดความสุขจริง เพราะสำนักของโคเอนก้าก็มีชื่อเสียงดังไปทั่วโลก

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของโคเอนก้ามีคนนิยมเข้าไปปฏิบัติทั่วอินเดีย พระธรรมทูตเข้ามาอินเดีย มาเพื่อรับนโยบายของคนอินเดีย โดยประเทศไทยได้มาสร้างวัดในอินเดีย เรื่องอาหาร ก็เช่นกัน เราเป็นเพียงได้แค่อนุเคราะห์เขา การเผยแพร่ก็ได้แค่ผิวเพิน เพราะด้านภาษาด้วยจะพูดให้ถึงใจลึกซึ้งเหมือนคนภาษาเดียวกัน นั้นไม่ได้ เช่น พูดกับคนไทยนั้นยากมาก ถือว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค วัดไทยก็บรรยายธรรมให้คนไทยฟังเท่านั้นเอง

แม้แต่เรื่องการบูชาเทพเจ้าคนไทยยังตามเขา การให้เขาเป็นแบบไทย ๆ คงไม่มีทางเลย วิธีชีวิตเขาจะเน้นการดำเนินชีวิตแบบธรรมชาติ รักษาวัฒนธรรมอินเดียตรงนี้อย่างมั่นคง มีความซื่อสัตย์ในความรัก การติดยาเสพย์ติดก็ยาก เพราะลูกสาวก็ต้องเชื่อพ่อเชื่อแม่ ถ้าไม่อยู่ ก็ต้องเชื่อพี่ จะว่าศาสนาเขาไม่ดีก็ไม่ได้ แขกจะไปไหนก็ต้องไปกับพ่อกับแม่กับพี่ ไม่เอาวัฒนธรรมตะวันตก อาจารย์บางคนสอนพุทธศาสนาแต่ก็ยังบูชาเทพเจ้าอยู่เราก็พูดยาก ในการเปลี่ยนศาสนาของเขา

ในลักษณะความเชื่อ คนอินเดีย มีสาเหตุเพราะเขาซึมศาสนาพราหมณ์ ฮินดู ตั้งแต่เกิดจนตาย การบูชาเทพเจ้าเช่น พระลักษณ์ พระราม เขาทำแล้วเกิดสัมฤทธิผลในบ้านในครอบครัวของเขา การเดินทางไปไหน เช่น ลูกสาวห้ามเดินทางคนเดียวเด็ดขาด มันเป็นประเพณีวัฒนธรรมอัน

แข็งแกร่ง ศีล ๕ เขามีเต็มเปี่ยม แต่เขาไม่รู้ มันปลูกฝังเขาจากศาสนาของเขาอยู่แล้ว ชาวอินเดียเป็นแบบนี้เกือบทุกคน

ประเทศอินเดียที่มีคุณธรรมมากที่สุด มีอยู่ในตัว แต่เขายังไม่รู้อยู่ว่า เขาเรียกว่าคุณธรรม อุปนิสัยเขามีคุณธรรมเต็ม ๆ เลย แต่ใครจะเปิดปมให้พวกเขารู้ว่า เขามีพุทธศาสนาอยู่ในตัวอยู่แล้ว ให้เขายอมรับ เจตนาของคนไทยเราคือส่วนใหญ่ไปเผยแผ่วัฒนธรรรมไทย แต่ไม่ใช่ไปเผยแผ่พุทธศาสนา เราจึงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเขาไม่ได้ เพราะวัฒนธรรมของเขาดีอยู่แล้ว เขาเป็นเมืองที่เขามีธรรมะมากที่สุด

รูปแบบการปฏิบัติการนำไปเผยแผ่ พุทธศาสนาไทย คือ การปลูกจิตใจใต้สำนึกของเยาวชน ในเรื่องของศาสนา เขามีพระเจ้าเป็นหลักเป็นศาสนาของเขา เขาก็มีชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์อยู่ในตัวของเขาอยู่แล้ว จะให้เขาเปลี่ยนวิธีชีวิตให้เป็นวัฒนธรรมแบบไทยไม่ได้ การให้วัตถุเขาเขารับหมด แต่จะเปลี่ยนแปลงประเพณีวัฒนธรรมเขาไม่ได้ ศาสนาเขาจึงเข็มแข็งมาก

ประเทศอินเดียเป็นที่กำเนิดศาสนาพุทธ การนำศาสนาพุทธมาสู่ชาวอินเดีย ๆ เขานับถือเป็นวรรรณะ มีการกดขี่ข่มเหงกันตลอดเวลา จึงทำให้ไม่เจริญก้าวหน้าได้เหมือนประเทศไทยเรา เมื่อเขามีวรรณะแล้วเขาไม่สามารถเจริญงอกงามมาได้ เพราะระบบวรรณะของเขากันเขาเอาไว้ เช่น ตระกูลนี้เป็นช่าง ก็ไม่สามารถเปลี่ยนอาชีพอื่นไปได้ ตระกูลเขาก็ต้องเป็นช่างตลอดชีวิต ภาษาที่ใช้นั้นไม่ลึกซึ้งให้เขาเข้าใจได้ การสั่งสอนนั้นทำให้ไม่ถึงใจเขา เราต้องเจาะเข้าไปถึงขั้นต้น ขั้นพื้นฐานของเขาก่อน ปลูกฝังให้เขาก่อน เราต้องฝึกภาษาให้ถึงแก่นสารให้ถึงใจให้ถึงแก่นของเขา สามารถพูดให้ชาวอินเดียเข้าใจในแนวทางของพุทธโดยตรง ร่วมแนวทางปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน เมื่อภาษาท่องแท้ของแก่นแล้ว เมื่อคุ้นเคยกับเขาแล้วเราสามารถสอดแทรกธรรมะ หลักการปฏิบัติแนวเดียวกันอยู่แล้วได้ เผยแผ่ไปเรื่อย ๆ ในรากฐานของชาวอินเดียก็มีรากฐานความเป็นพุทธอยู่แล้ว สิ่งที่ควรปรับคือภาษาต้องให้ถึงแก่นถึงใจเขาให้ได้โดยใช้แนวปฏิบัติทางเดียวกันที่มีกันอยู่แล้ว

ภาษาสำคัญที่สุด เพราะภาษาคือการสื่อสาร พระพุทธเจ้าถ้าไม่ให้ภาษาพูดที่เข้าใจกัน ก็ไม่สามารถประกาศศาสนาได้ เราต้องเข้าถึงภาษาเขาให้ได้ ให้แปลความหมายให้ตรงกัน พวกเขาพร้อมจะเป็นพุทธอยู่แล้ว แต่เขารอเรารอภาษาเรา รอผู้รู้จริงมีความสามารถในการเผยแผ่ การปฏิบัติแล้วเห็นผลจริง เช่น พระศรีอาริยเมตไตร จะมาเผยแผ่ เป็นต้น

สรุป ประเด็นในเรื่องของภาษา เขาก็ยอมรับเราส่วนหนึ่ง เชิญเรามาเป็นเกียรติ ในวันชาติ ถ้าจะนำศาสนาพุทธไปเผยแผ่ยากหน่อย เพราะภาษาเราไม่ลึกซึ้ง พูดไม่ถึงแก่นและหัวใจของเขา

การสร้างวัดในอินเดีย เพื่อสงเคราะห์ให้คนไทยมากกว่า แต่คนอินเดียเห็นพระพุทธรูปเขาก็ไหว้ ถ้าพระสงฆ์ทานเนื้อวัว ก็ไม่ได้ เขาไม่นับถือ ดังนั้น วัฒนธรรมเขาก็ดีอยู่แล้ว คนที่สอนเขาต้องเข้าใจเขาด้วย ต้องหาพระสงฆ์ที่รู้และปฏิบัติตรงกับเขาด้วย

การปฏิบัติของเราก็ต้องน่าเชื่อถือ ให้เขาเห็น ภาษาทำให้รู้เนื้อความ ส่วนใหญ่เราก็รับวัฒนธรรมจากอินเดีย ๆ เป็นวัฒนธรรมที่เป็นแม่ของเรา จึงเป็นวัฒนธรรมที่ดีอยู่แล้ว เพราะมียุคหนึ่งแปลศาสนาพุทธให้เป็นศาสนาพราหมณ์ ทำให้ศาสนาพุทธหายไปโดยไม่รู้ตัว พระพุทธเจ้ากลายเป็น ปรางค์หนึ่งของศาสนาพราหมณ์ ชาวอินเดีย มีหลักอยู่ว่า ท้องหิว แต่มีประเทศอยู่ ดีกว่าท้องอิ่ม แต่เป็นทาสเขา เขาก็ไม่ค่อยจะยอมรับนัก และที่สำคัญ ๆ ตอนนี้ ในยุคต่อ ๆ ไป พระพุทธศาสนาจะกลับมา เพราะพระพุทธเจ้าทุก ๆ องค์ต้องมาอุบัติมาที่อินเดียอีก

เพื่อค้นหาปัญหาและอุปสรรคต่อยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย สัมภาษณ์เจาะลึกสนทนากลุ่ม มีด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษา ด้านการสงเคราะห์

จากการสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ จากปัญหาและอุปสรรคต่อยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตโดยภาพรวม พบว่า ผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้งหมดตอบมีความเห็นพ้องต้องกันว่า

๑) ปัญหาอย่านำพุทธแบบไทย ๆ มาเผยแผ่ในประเทศอินเดียจะลำบากมาก ต้องเป็นพุทธศาสนาแบบอินเดียโดยตรงเหมือนสำนักปฏิบัติธรรมของโคเอ็นก้าที่สามารถผสมผสานกับวิถีชีวิตของคนอินเดียได้

๒) พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำของโลก เป็นศาสนาประจำชาติไทย ความรู้สึกว่าคนไทยคือผู้นับถือศาสนาพุทธ การทำหน้าที่ของพระธรรมทูตจะมีความก้าวหน้ามากเมื่อได้เผยแผ่ให้กับคนไทยด้วยกัน

๓) การเผยแผ่งานของพระธรรมทูตจำเป็นอย่างยิ่งต้องมองความมุ่งมั่นเพื่อกอบกู้พระพุทธศาสนา เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา การทำงานก็จะสำเร็จ ไม่ใช้ทำเพื่อต้องการจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

๔) พระธรรมทูตต้องมองด้วยเจตนารมณ์ของบุคคลากรที่เข้าไปทำงานการเผยแผ่ว่ามุ่งมั่นขนาดไหน การเผยแผ่ก็จะสำเร็จ และเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาจริงๆ โดยอาจจะตั้งจิตไว้ว่า เราจะเป็นทาสของพระธรรม เป็นทาสของพระพุทธเจ้า จะเป็นทาสของพระสงฆ์ ชีวิตนี้จะเสียสละชีวิตเพื่อพระพุทธศาสนา

๕) ประเด็นปัญหาที่พูดถึงกันมากคือ ปัญหาด้านภาษา เป็นส่วนประกอบที่จะให้เขาได้เข้าถึงภาษาธรรมได้อย่างดี แต่สิ่งที่เป็นภาษาที่สำคัญอีกอย่างคือ ภาษากายถือว่า เป็นส่วนสำคัญ

เหมือนหลวงพ่อชา เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ฝรั่ง ท่านไม่พูดภาษาอังกฤษเลย แต่สามารถสื่อธรรมะให้ฝรั่งรู้เรื่องได้ แต่ท่านสอนธรรมะด้วยการเอาใจสู่ใจ สอนด้วยความเมตตา สอนด้วยใจบริสุทธิ์เพื่อจะให้เขาได้พ้นจากความทุกข์จริง ดังนั้น พระธรรมทูต เราต้องมีความเมตตา พูดด้วยความอ่อนน้อม ภาษาก็ไม่เป็นอุปสรรคมากมาย

๖) คนอินเดีย ถ้าเราให้ด้วยความเมตตา คนพวกนั้นเขาก็จะวิ่งมาหาเรา ภาษาคงมีปัญหาไม่มี เพียงแต่เรามีความเมตตาต่อเขาอย่างไร เพราะพื้นฐานของคนอินเดียเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นชีวิตประจำวันอยู่แล้ว จะเห็นว่าแม้แต่สัตว์ต่าง ๆ เขายังต้องการความมีเมตตา

๗) การเผยแผ่จะไม่มีปัญหาสำหรับพระธรรมทูตไทยในอินเดีย ขอเพียงแต่ให้เราจริงใจต่อพระพุทธศาสนา มุ่งมั่นยอมตายเพื่อพระธรรม ยอมตายเพื่อพระพุทธเจ้า และขอให้ตั้งจิตด้วยความเมตตา ดังนั้น พระธรรมทูตต้องสำเหนียกว่า เราเป็นสัญลักษณ์ของความเมตตา แม้แต่บางครั้งถูกถามว่าท่านทานเนื้อไหม เราก็ตอบเขาไม่ได้ ทำไมท่านต้องทานเนื้อสัตว์ เราก็บอกให้เขาไม่ได้ เพราะเราเป็นสัญลักษณ์ของความเมตตา พระเป็นสัญลักษณ์ของความเมตตา พระพุทธเจ้าสอนให้ไม่มีการฆ่าสัตว์ จนคนอินเดียนำไปประพฤติปฏิบัติตาม เพราะเมื่อก่อนยังฆ่าสัตว์บูชายัญ จนพระพุทธเจ้าสอนให้เลิกฆ่าสัตว์บูชายัญ นี้คือต้นกำเนิดของพระพุทธศาสนาที่เขานำมาใช้หมดเลย นี้คือคุณประโยชน์ของความเมตตา ที่มุ่งมั่น เห็นประโยชน์ของมันจริง ๆ

๘) พระธรรมทูตเรา มีความมุ่งมั่นขนาดไหน มีความจริงใจขนาดไหน และเห็นประโยชน์ของการเผยแผ่จริง ๆ เมื่อจิตมุ่งมั่นแล้ว เหมือนบัณฑิตโมหมันต์ ตั้งจิตจะสร้างมหาวิทยาลัย พาราณสี แม้แต่คนขอทานยังไปขอความช่วยเหลือเพื่อจะสร้างมหาวิทยาลัยแห่งนี้ เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว จิตสู่จิต ใจสู่ใจแล้วบ่งบอกโดยสัญชาตญาณแล้วว่า เป็นบุคคลที่สมควรให้การช่วยเหลือ

๙) พระธรรมทูตจะเผยแผ่อย่างได้ผลนั้น ต้องเริ่มที่จิตใจให้กำเนิดของความเมตตาก่อน จิตใจมุ่งมั่นขนาดไหน เป้าหมาย สูงสุดเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงแล้ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องก้าวไปตามแผนยุทธศาสตร์ และสำเร็จตามจุดประสงค์เป้าหมายทุกประการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง ๒ ประเด็นจากการสัมภาษณ์ สรุปปัญหาและอุปสรรคต่อยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย

๑. จุดบกพร่องในการเผยแผ่ศาสนาคือ ด้านภาษาอังกฤษ ภาษาถิ่นยังต้องพัฒนาและปรับปรุงอีกมาก เราต้องศึกษาให้ถึงแก่นแท้เชิงชาติพันธุ์วรรณนา ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของคนอินเดียอย่างลึกซึ้ง

๒. ตัวของพระธรรมทูตเอง เนื้อหาหลักธรรมในการปฏิบัติไม่แน่นพอ เช่น พระบางรูปบางวัดบวชมาเพื่ออะไร ปฏิบัติอย่างไร ถึงจะมาเผยแผ่ให้เขารู้จริงตามเราได้ ถ้าเราคิดจะเผยแผ่ แล้ว

ต้องทำไปเรื่อย ๆ อย่าไปหวังผล เพราะอุปสรรคต่างย่อมมีเป็นธรรมดา แม้แต่พระพุทธเจ้ายังมีเลย ไม่มีใครหนีพ้น การทำงานเป็นพระธรรมทูต ต้องทำอย่างเข้าใจ

๓. เราต้องไปคลุกคลีอยู่กับเขา ใช้ใจต่อใจให้สนิทแนบแน่น ด้วยใจจริง เช่น งานสำคัญต่าง ๆเขาก็เชิญเราไปร่วมให้เป็นเกียรติกับงานอันจะเกิดผลที่ดี ๆ กับเขา

๔. เราต้องรู้แท้รู้จริงของวัฒนธรรม และวิธีชีวิตที่ดีของเขา เพราะเขาเป็นวัฒนธรรมต้นกำเนิดของพระพุทธศาสนาของเรา

๕. ถ้าเรามีความมุ่งมั่นในใจ ใช้ใจเป็นสำคัญ เช่น จากการสังเกตสัตว์บางครั้งเราใช้แค่ความเมตตาต่อสัตว์ ในดวงตาที่เปี่ยมด้วยเมตตา สัตว์เหล่านั้นเขารับรู้ได้ ด้วยการกระทำอย่างนอบน้อม อย่างเมตตาด้วยใจ สัตว์ต่าง ๆ ยังเข้ามาอยู่กับเราได้ เพียงใช้ภาษาด้านร่างกายให้ถูก

อย่างไรก็ตาม หลักคำสอนที่พระพุทธเจ้าสอนไม่ให้ฆ่าสัตว์ แต่ท่านพระธรรมทูตทำไมทานเนื้อสัตว์ ทำให้สอนเขาไม่ได้ การสอนเมื่อจิตสู่จิต ใจสู่ใจ ทุกอย่างสำเร็จแน่นอน การสอนได้ถูกต้อง แต่ปฏิบัติไม่ได้ ก็ไม่มีประโยชน์ในการเผยแผ่ ดังนั้นจึงต้องให้พระธรรมทูตที่รู้จริง ปฏิบัติได้จริง ตามหลักวัฒนธรรมเชิงพุทธ คือ วัฒนธรรมอินเดีย จึงต้องอาศัยพระธรรมทูตที่เป็นสัญลักษณ์ของความเมตตาจริงๆ ถึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา